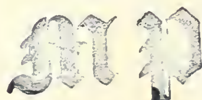

3 1761 05413063 8

X.Y.Z. KÖNYV

G R Ó F

DESSEWFFY AURÉLTÓL.

Ára 1 forint p. p.

PESTEN 1841.

NYOMT. TRATTNER-KÁROLYI BETŰIVEL

URIUTCZA 453d. SZÁM.

Illos magnos fecere domi industria, foris justum imperium, animus in consulendo liber, neque delicto neque lubidini obnoxius.

Sallustius.

B Á R Ó

EÖTVÖS JÓ'SEFNEK,

KIBEN

AZ ÍRÓT, HAZAFIT ÉS BARÁTOT

TISZTELEM

SZÍVES INDULATTAL AJÁLVA.

Figyelmeztetés.

Az itt következő rövid értekezések a jelen év második felében ujságczik alakban X. Y. Z. aláirással jelentek meg Világ czímű politikai hirlapban.

Egy összefüggő politikai gondolat-öszveg kifolyásai talán, de még is csak újságirói rögtönzések, mellyeknek állandó értéket s benső becset szerzőjök maga legkevésbé hajlandó tulajdonítni. Nem is annyira lényegét érdeklik napi rendenlévő kérdéseinknek, mint inkább előleges elmélkedések az irány felett, mellyet e kérdéseknek adni, az elvek felett, mellyeknek befolyása alatt azokat elhatározni szükséges. Szellemi mozgalmaink fiatal szülöttjei tehát s korszerűségöknek ezen neme magyarázhatja egyedül a kegyes méltánylást, melylyel a közönség egy részétől fogadtattak.

S midőn most egy csomóba foglalva mutattatnak be az olvasóknak, hogy a nevezett újság eddigi elő-

fizetőin kivül is közönséget találjanak, ismét nem igénylenek más érdemet mint a melly reájok ama mulékony viszonyból háramolhat. Idejök lejárt, mihelyt egyszer a kitisztult közvélemény a higgadtság azon pontjára ért, hogy napirendi kérdéseink lényegét bizvást választhassa feladásul.

December 31-kén 1841.

Tartalom.

	Lap.
Törvényhozás és megyei hatóság viszonyai. — Honoratiorok	1
Névtelenség - - - - - - - - -	14
Megváltási prolegomenák. I. Megtérés és megváltás - -	20
— — II. Szabad föld - - - - -	27
Pesti Hirlap és Keletnépe közti vitály. Négy czikkben I. -	38
— — — — II. -	48
— — — — III. -	60
— — — — IV. -	70
Külpolitika és hazafiság viszonyai - - - - -	85
Papi jószágok - - - - - - - - -	92
Protestantismus, magyarismus, slavismus - - - -	102
Vidékiek megyei gyüléseken - - - - - -	111
Időszaki sajtó hivatása - - - - - - -	120
Megyei hatóság és törvényhozási jogok fenyítő eljárás körében	129
Megyék állása - - - - - - - - -	141
Nyilatkozat és igazolás - - - - - - -	148
Kiegészítő észrevételek - - - - - - -	172

Olvasás előtt kiigazítandó nyomtatási hibák.

Lap	sor	áll:	olvasd:
12	7	oldalrul megvitatni	oldalrul kell megvitatni.
„	9	s elnémitani	s nem elnémitani.
26	4	ez urbéri	az urbéri
78	13	felfedezéset	felfedezéseit
80	1	ia	is
160	14	sam	sem

Törvényhozás és megyei hatóság viszonyai. — Honoratiorok.

Mikor ez előtt több hónappal a honoratiorok szavazatának kérdése egy megyében először megpendülve, csak hamar tulságos határozatot szült, azzal hizelgénk magunknak, hogy meghiggadván azon szempillantási lelkesedés, mellyből az inditvány s a végzés eredtek, a rögtönözött mozgalom épen olly szaporán mint támadt, ismét lecsilapuland. Jogositának e reményre a hidegség, mellyel az eszme kezdetben itt ott fogadtatott, több hasonló esetekbeni tapasztalás, a népszerű tanácskozások természete s ama nemzeti jellem, melly, mikor egyszer a tévedések körét megfutotta, visszatér a józanság törvényeihez; de főleg azon látvány, hogy maga a megye, hol a végzés keletkezett, csak hamar ingadozni kezde, s ön lépésének alapjait kivételek által meggyengité. Történt azonban később, a mi gyakran sorsa a népszerű eszméknek: több megyében nagyobb viszhangra talált, mint talán magok a meginditók képzelték; érkeznek a hirek, hogy Borsod, jóformán bővitve, csak imént magáévá tevé az inditványt; a még

népesebb Biharban pedig, már a tisztválasztás is a szerint történt. Illy állásában a dolognak, kötelezvék a nyilvánosság organumai nem mellőzni tovább a fontos kérdést, de szavukat jog, törvény és józan politika mellett fölemelni. — Legyen bár mi nevezetes a dolog törvényes oldalról, mi azt még is főleg politikai tekintetben tartjuk a legtúlnyomóbb fontosságunak; mert egy politikai theoria fekszik a lépés alatt, melly ha szabadon kifejlik, és az alkalmazásban tovább terjed, alkotmányunkat lényegesen megváltoztatja.

És valóban, biznak-e lépésük törvényességéhez magok az egyedek, kik azt inditványozták? tudták-e s jóformán próbálták-e öszhangzásba hozni a tervet az 1723: 58 azon rendeletével, melly vármegye-gyülésekeu szavazat dolgában a törvényt és a gyakorlatot parancsolja megtartatni? igyekeztek-e a fenálló gyakorlatban vetni meg az inditvány talpkövét, s a czélba vett rendelkezést ehez kapcsolni? vagy nem inkább általános törvényhozási tekinteteken s elveken épült az inditvány, ugy mint a határozat? nem a nemesi terhek közössége, nem a biró választási elv lőnek-e felvéve főalapokúl? — S épen ez az, mi a lépés jelentőségét meggyőződésünk szerint véghetetlenül emeli, mert nem az tűzetett ki czélul, magyarázni a fenálló törvényt s gyakorlatot, melly magyarázatban minden megtévedést elkerülni lehetetlen, de az: új gyakorlatot állitani fel, általános törvényhozói tekintetekre épültet, s a megyei hatóság részére eddig

nem ismert jogokat kivivni. S ismételjük: ez az, mi roppant fontosságot ad a végzésnek s hazánk jövő sorsára nézve eldöntő erejüvé tenné a szellemet, mellyből az kicsirázott, ha hogy a józan megfontolás azt ismét kellő korlátai közé vissza nem utasitná. Ugy van polgártársak! az inditvány s a végzés egyik legmérgesebb termény ama terepély fán, mellyet mi bizvást a divatos tévtanok fájának nevezünk. Az ág pedig, mellyen az éretlen gyümölcs függ, nem egyéb, mint azon eszmezavar, melly számos főben a törvényhozási és megyei hatáskör kölcsönös korlátai iránt uralkodik.

Mindenek előtt, és hogy szavaink és irányunk félre ne magyaráztassék, nyiltan kimondjuk meggyőződésünket, magának a szavazati kérdésnek lényege felett; mennyiben az t. i. a törvényhozó test előtt forogna fen.

Mi készek vagyunk az alkotmányos politikai jogok jóvoltában részesiteni, vagyon, értelmesség és erkölcsiség javalta kezességek mellett, azokat, kik e kincsből maig kizárvák. Tovább megyünk; meggyőződésünk az: hogy egész Europában mi vagyunk amaz ország, hol illyen lépés, ha kellő mértékben történik, legkevesebb veszéllyel vagyon összekötve; mert nálunk nem új gyakorlatokat s köztanácskozási formákat kell feltalálni a neophyták számára: de bevenni őket a századok óta készen álló formáknak sánczaiba, régi

megrögzött szokások közibe, mellyek, Angliát talán kivéve, a valóságos életbe sehol annyira bele nem szövődtek, mint minálunk: s épen ezért, mi nem valami meg sem pillantható távolságba űzni, ad graecas calendas utasitni akarjuk a dolgot, hanem hajlandók vagyunk, lehető első alkalommal tanácskozni a tárgy felett. Előre kimondjuk azonban az egyetlen egy feltételt, mellyhez megegyezésünk kötve lészen; ez a feltétel abban áll: részletes és hathatós törvény által szabályozni köztanácskozási és választási állapotinkat s biztositni azok tisztaságát; — nem mintha lehetséges volna e tárgy körül minden visszaélést mellőzni; hanem hogy megkisértessék e körben is az, a mi lehetséges, hogy a rendetlenség ne a szabályt, de a kivételt képezze, s a szükséges fenyitéket el ne kerülje. Mig ez nem történik, ellene vagyunk a szavazati jog bár melly kiterjesztésének, s azt semmi becsünek tartjuk az országra, ugy mint az illető felekre nézve. Nem nyerhet a közügy az által, ha a mostani rendetlenség chaosába vármegyeként egy pár száz új szavazat bele sodortatik; nem lehet üdvös az új választókra nézve a divatozó zavar nirigyével érintésbe jőni s annak habzásai között, siker és befolyás nélkül elveszni. Mi a szavazat-jog terjesztése által a nemzeti értelmesség és vagyon egy tetemes részét akarjuk bele húzni az alkotmány s nemzetiség érdekébe: rendnek és szabadságnak uj kezességet adni általuk, nem pedig egy dudvával többet ültetni a nemzeti visszaélések kertjébe. — Ezt előre bo-

csátva egy perczig sem tartózkodunk kimondani, hogy meggyőződésünk szerint, minden lehető merény közt nincs veszélyesebb, mint az illy természetű kérdéseket megyei határozatok által tettleg eldönteni.

Mindenek előtt: hol születtünk? hol vagyunk? mi ama politikai forma, melly alatt élünk? — Ugy tudom, egyiránt távol állunk a korlátlan kényuraságtól s a foederativa respublicától. Formánk ellentéte mindkettőnek: alkotmányos monarchia. Ennek egyik alap-eszméje: a törvényhozási jognak közössége a fejedelem s nemzet közt. És igy mellőzve minden egyebet, mellőzve hogy egy megye még nem a statusok táblája, s hogy a főrendi táblát egyes tagjai a megyei gyüléseken nem képviselik; — szorítom magamat egy ellenvetésre s azt kérdem tőletek nyiltan s világosan: honnan veszitek magatoknak a jogot, fejedelmeteket, a törvényhozás hasonfelét, törvényhozó kérdésekrei befolyásából tettleg kitagadni, s azokat megyeileg, országgyülésen kivül, koronás fejedelmeteknek kirekesztésével tiu-hatalmatokkal eldönteni? mit fogtok mondhatni, ha más kérdésekre nézve a fejedelem törvénytelen példátokat követve, ugyan ezt teendi, s törvényhozói kérdésekben egyoldalúlag elharározand? fogtok-é egy betűt is szólhatni ellene, ki csak az általatok megtört ösvényen járand? — Vagy talán, azt fogjátok állitni: hogy ez nem törvényhozói kérdés? — Ki a tisztválasztásban részt vesz, nem lehet azt követválasztásból kirekeszteni; ki a köve-

tet választja, az annak utasitásához is járul; ki részt vesz utasitás-adásban, a törvényhozásra foly be. Ez vas következetesség. Ez alól senki sem szabadulhat; lássátok Borsod példáját. És ez a kérdés, melly a törvényhozásrai befolyást foglalja magában, szerintetek nem törvényhozói kérdés! egy kis ártatlan végzés, még nem is statutum; mert a törvény a fejedelemtől helyben nem hagyott statutumokat erőtleneknek mondja, ti pedig felterjesztést sehol sem határoztatok! — Az 1790: 67 országos küldöttségre bizza a megyék elrendezését, a jelentést országgyülésre adatni parancsolja; az 1825, és 1830-iki törvények e rendelést megújitják, és igy maga a törvényhozás törvényhozói feladássá canonisálja a megyék elrendezését, melly in ultima analysi a választók testületén alapszik, és ti épen ezt az alapot probáljátok megyeileg egyszerű végzés által felforgatni.

Ha itt a dolog természete, ha itt a józan okosság, a kézzel fogható igazság még nem szólnak elég hatalmasan, ugy felesleges minden szóbeszéd. — Ha illyeket határozhat a megye, mi az, a mit nem határozhat, és micsoda feladása marad akkor a törvényhozásnak? — törvény kellett a mezei rendőrségre, törvény a fuvarosok viszonyainak elrendezésére, és ti az alkotmány alapját, a szavazati jogot, megyeileg változtatjátok. Ha ezt tehetitek, miért nem törölhetnétek el megyeileg az ősiséget? miért nem vethetnétek ki a háziadót a nemességre? Bizony mon-

dom, gondotok van reá, nélkülözhetőkké tenni a költséges országgyüléseket, s igy mikor az alkotmány alapjának szélesitéséről szóltok: a nemzeti erők központosulásának szükségét ássátok alá a közvélekedésben. — És még tovább: ha Pestnek, Borsodnak, Biharnak szabad volt szavazati joggal felruházni a sebészt, az iskolamestert, a gazdatisztet: nem épen ugy szabad-e Bácsnak, Mármarosnak, Trencsénynek e jogot falusi birákra, boltosokra, fogadósokra kiterjeszteni? — Azt mondjátok: azok a nemesi terhekben részt vesznek, ezek nem; de a nemesi terheket ki veti-ki? ki határoz iránluk? ki ment fel alóluk? ismét: ti magatok. Ha ama nagy kérdésre nézve szabad volt nektek új gyakorlatot alapitni, miért nem lenne ugyan az szabad másoknak a kisebb kérdésben? — Ki áll érte jót, hogy ha egyszer a törvényhozásnak kiegyenlitő befolyása nélküleztetik illy kérdésekre nézve, a legfonákabb határozatok egyes megyékben nem történnek? és ha választási jogot adhattok: miért nem nyújthatnátok választhatási qualificatiót? — De azután azon száz meg száz árnyéklatú határozatok mellett, mik ezen uton készülendnek, hova lészen a megyei követi kar egysége az országgyülésen? mi lesz erkölcsi jelentősége egy ollyan karnak, mellynek minden tagja más meg más zagyva elemeknek lészen kifolyása?

És mikor azután igy tetszéstek szerint a jogokat kiosztogattátok, kiterjesztettétek, korlátoztátok,

megmaradt-e maga épségében a törvényhozásnak szükséges erkölcsi szabadsága? fog-e feladásának megfelelve, meggyőződése szerint működhetni, s tehetni azt, mit legüdvösebbnek talál? tehetségében fog-e állani: elvenni az engedményeket ollyanoktól, kiket ti azokban, talán oktalanúl, részesitettetek?

Tinektek, ugy látszik, Éjszakamerika van fejetekben. Ott igen is a foederatio actája által némelly és épen a legfontosabb tárgyak az egyes statusokra vannak bízva, és kivéve a középponti törvényhozás befolyása alól. Illyen p. o. a rabszolgaság kérdése, melly felett a congressusnak határozni nem szabad, nehogy a rabszolgát tartó, kisebbséget képező statusok a másik rész által leszavaztassanak. De itt elfelejtitek a legfontosabb különbségeket. Az első különbség az: hogy Amerika respublica, hol az eredeti pactum conventumok foglalják magukban kivétel gyanánt e feltételeket; mi pedig Monarchiában élünk, hol az alaptörvények törvényhozást a fejedelem hozzájárulása nélkül nem ismernek; itt a status és törvényhozás egysége a fő eszme, annak megtartása a főfeladás; itt nem lehet félni, hogy egy megyei érdek a másikat elnyomja az országgyülésen, mert ott van egy neutralis kiegyenlítő hatalom, a korona, mellynek hatóságát Amerikában a praesidens vetója felette gyarlón pótolja. Itt az 1791 : 12 világosan a királynak és az országosan öszvesereglett rendeknek adja meg a törvényhozói jogot; s igy nálunk a törvényhozói hatalom és feladás eszméjénél fogva,

mennél fontosabb valamelly kérdés, és minél inkább érdekli az alkotmány lényegét, annyival inkább és épen azért tartozik elhatározása a törvényhozás körébe. A ti cselekvéstek által öszve van t é v e s z t v e az alkotmányos Monarchia eszméje a foederalismus eszméjével, s ha szándéktok nagyobb kiterjedésben sikerülne: abban elébb utóbb a monarchia s a polgári álladalom egységének kellene elveszni. —

Érezzük mi, hogy népszerűtlen eszméket fejtegetünk, mert természeténél fogva csak az lehet népszerű, a mi az e g y e s e k hiúságának tömjénez; mi teszi pedig ezt inkább, mint ollyan elv, melly minden megyéből országgyülést, minden megyei szónokbul törvényhozót csinál. Ámde nekünk az a hivatás jutott, keserű igazságokat mondani, vera pro gratis dicere; és igy még néhány szót elébb, hogy sem e czikkünket befejeznők.

A megyék municipalis jogaik alkotmányunk alapját, nemzetiségünk kezességét teszik annyira: hogy mig megyei szerkezetünk megmarad, érjen bár bennünket akármi csapás, alkotmányunkat mindig ismét viszszaszerezhetjük. Ezer más tekintetet mellőzve, ez az egy ok elég arra, hogy minden magyar országfi ezen kincsnek megőrzését tegye politikai credo-jának első ágazatává. — De a módra nézve, mellyel megyei autonomiánkat kezelni kell, lényeges különbség forog fen a mult idő és a jelenkor feladása között. Mig állá-

sunk tisztán vesztegl̋ő vala, s nem gondolkozhatánk másrul, mint megmenteni alkotmányunk alapjait, s megótalmazni nemzetiségünket minden megtámadás ellen; a nemzeti politika kivánta, a megyék autonomiajának tettleg a legszélesebb magyarázatot adni. Mennél erősebb volt a védelmező eszköz, annál jobb a hazára; mert csak hasznot hajthatott, kárt soha sem. De egészen máskép áll a dolog azóta, hogy neki indultunk az átalakulásnak, s országyülés és megyék kilépve a defensivus rendszerből, cselekvőleg lépnek fel. Most, mikor ezer új eszme fut által a velőkön, mikor inditvány váltja fel az indítványt, mikor óránként a legkülönbözőbb tervek fejledeznek, tanácsos-e a megyék autonomiájának mindinkább szélesb magyarázatot adni, s őket tettleg új meg új jogok gyakorlatába léptetni? Közjogi törvényeink nem lévén és nem lehetvén tilalmazók, ha a megyei hatáskörnek zsinormértékeül nem az előforduló kérdések természetét, és alkotmányos alaptörvényeinket veszszük; hanem például igy okoskodunk: nem ad a honorátioroknak szavazatot a törvény, de nem tiltja a megyéknek, hogy ők adhassanak, — ugy magában világos, hogy alig van valami az ideák országában, mit a megyei hatóság körébe nem huzhatnánk: világos, hogy állván ezen elv, a hajlamnál fogva, melly minden testületet saját jogai tágitására ösztönöz, nem sokára minden társasági hatalmak öszvesége a megyékben lesz központosulva, a miből ismét az uralkodó újitás-viszketegség mellett csak a legtarkább zavar, a legellenkezőbb próbatétek, a közigazgatás és törvény-

hozás rendes működésének lehetetlensége fog szükségkép következni.

Ehez járul egy más tekintet, mellyet erkölcsi állásunk általános jelleméből meritünk — Mikor valamelly országban egy makacs aristocratia féltékenyen őrzi elszigetelt állását, merőben ellenszegül minden javitásnak, gátol minden előmenetelt, igazait a nemzeti tespedés örökitésére használja; vagy pedig a kormány visszaél az alkotmány formáival, hogy annak szellemét elfojtsa, akkor igen is megfogható a nemzet elkeseredése, megfogható, ha békétlenség szállja meg az elméket, mellyek azután azt, mit jónak hisznek, igaznak ismernek, minden gátoló formák daczára kivívni törekesznek. De lélekisméretesen szólva, igy áll-e nálunk a dolog? szól-e lépéstek mellett ez az erkölcsi igazolás? hátráltatunk-e illy szűkkeblüleg előmeneteleinkben? — ugy tartom elég szabadon mozgunk a kifejlés ösvényén, s más részről magát az ügyet tekintve: nem mutatkoznak-e haladásunk dolgában egészen ellenkező jelenetek? nem azt veszszük-e észre, hogy a legjobb akaratból, de mivel heveskedtünk, mivel csak nem mindent pártkérdéssé csináltunk s a népszerűség vagy népszerűtlenség mezejére vittünk, még a kétkedve nyilatkozó ellenvetést is lelármáztuk, sorsunkká vált igen s o k f o n t o s kérdést elhamarkodni? — Az urbéri szabad adás vevés 1833-ban hévmérője vala a liberalismusnak, ma azt mondjuk, hogy elhasznált eszme; az apró dézmát eltörlöttük, s ma bevalljuk, hogy a lépés

igazságtalan vala; váltótörvényeket alkottunk, s im látjuk, hogy azok hitel-intézetek nélkül súlyositják a pénz-crisiseket, de magukra hitelt még nem szereznek. Vagy mi kisérjük igen felületes szemmel az idő jeleit, vagy pedig igaz, hogy soknak fejében hajnallik már a gondolat, mikép szövevényes viszonyainkban jövőre több oldalrul megvitatni a kérdéseket, minél több embert kihallgatni, s elnémitani minden ellenvetést azzal, hogy már előre depopularisáljuk. Érezni kezdjük, hogy nincs veszélyesb tanácsadó törvényhozás és országos dolgok körül, mint a lelkesedés és enthusiasmus. Visszaemlékezünk Tágen esetére, és pirulunk; szóval csak minmagunktól függ a megfontolás jótékonyabb epochájába általlépni.

Illy időpontban, a közgondolkozás ezen most fejledező üdvös irányának ellenében, mikor a józan haladás biztosítva, a gondolatlan ujitásnak kártékonysága sejditve vagyon, lehet-é nem kárhoztatni azoknak békétlenségét, kik az eszméket ugy a hogy megszülettek, maguk meztelen idomtalanságukban, rögtön, salakjaiból ki nem tisztulva, általakarják szállitni a status életébe, kik statariumot üznek törvényhozás dolgában, s ámbár a Jövő képviselőinek szerepét igénylik, még is mindent már ma akarnak elvégezni, mintha nem csak Jövő, de még holnapi nap sem léteznék. Pedig mostani állásunkban nincsen olly jó, nincsen olly üdvös eszme, mell

megérdemlené, hogy kedveért az alkotmányos korlátok megszegessenek.

Mi tehát bátran ismételjük: a lépés, melly történt, törvénybe s alkotmányos elveinkbe ütközik, ellenkezik a józan politikával, nélkülöz minden erkölcsi igazolást. — Őrizzük hű és szeplőtelen kezekkel megyéink helyhatósági igazait, de épen azért, mert azoknak határait fenyitő törvények ki nem péczézték, emlékezzünk meg, hogy atyáink bölcsesége a nemzeti öntudatra, az unokák józanságára, igazgatási formánk és alaptörvényeink természetének okos méltánylására, főleg pedig status-férfiaink tapintatára bizta azoknak kitüzését: bizta a pietásra, mellyel a törvényhozói hatalom jogaiban tulajdon nemzeti méltóságunkat tartozunk tisztelni.

Névtelenség.

Több collegáink kezdenek csipkedni a lapunkbani sok csillag, kereszt, három- és négyszeg s más hieroglyphek miatt: több oldalról kérdeztetünk, hogy kik rejteznek alattuk, s hogy miért üzzük ezen bujkálási rendszert? Mi sietünk e kétséget tisztünk szerint megoldani: talán sikerül e tárgykörüli nézetünket megizleltetni a méltányos közönséggel. E sorok irója szivesen jár el e felvilágositó hivatásban, mert maga részére nem követeli a névtelenség kedvezéseit; köztanácskozási termekben is egyazon elveket pártolja, miket e lap hasábjain, s azokért felelni kész; fel is hatalmazta a szerkesztői hivatalt, nevét minden tudakozónak nyiltan kimondani; ha tehát hű marad most még az X.Y.Z.-hez, azt csak azért teszi, hogy dolgozó-társaitól e tekintetben is magát elkülönözni ne látszassék. — Most a dologra.

Nálunk Magyarországban jelenleg a politikai eszmék igy állanak egymás ellenében: népszerű és nem népszerű eszmék. Ez a népszerűség vagy népszerűtlenség teljességgel nem mértéke az eszmék helyes vagy helytelen voltának; mert a történetek évköny-

vei bizonyitják: hogy ugyanazon népeknél, ugyanazon körülményekben a legkülönbözőbb eszmék, vélemények s politikai rendszerek voltak felváltva, népszerűk és népszerűtlenek, az igazság pedig ugyanazon körűlmények közt csak egy lehet. Jelenleg Magyarországban népszerű azon politikai iskola, mellyet kat exochen a mozgalom pártjának lehet nevezni: népszerűtlen az, melly e mozgalmat mérsékleni, a törvényes formákhoz kötni, bizonyos elveket tiszteletben tartani, s haladásunkat a rögtönzés veszélyeitől megőrizni ohajtja.

S mikor ezen második részt népszerűtlennek nevezzük, ismét csak e régi szabálynak hódolunk: verba valent usu; mert erős hitünk az, mi szerint, ha lenne mód Magyarországban külső befolyások, erkölcsi terrorismus, taps és piszegés, felhevülés és zajongás elmellőzésével mindazoknak vélekedésérül értesülni, kiket törvény, koruk, vagy értelmességük erre jogosítanak, még ma is a roppant nagy többség ezen országban elhatározottan a mozgalom mérséklését fogná akarni, és igy ez a vélekedés volna a népszerű. De, hogy a dolgok mostani állapotjában, a hatásnál fogva, mellyet magának a megyei gyülésekeu az ifjuság s a lármázó csoportok szereztek, tekintve a bánásmódot, melly azokból az idősbeket lassanként elüzte, vagy elnémitotta, tekintve általjában a megtámadó pártnak nagyobb mozgékonyságát közélet és irodalom mezején, kifogyhatatlan bőbeszédűségét, azon nagyobb mohóságot, mellyel politikai tárgyakon kap,

s azokat űzi, a szájasabb lármázóbb rész a mozgalmi párthoz tartozik, azt egyáltaljában nem tagadjuk; s igy ebben az értelemben igaz az: hogy most legalább ezen pártnak helybenhagyása tekintethetik a népszerűseg hévmérőjének. Ezen nincs mit csudálkozni: mikor valahol az ujitás pályájára lépett a nemzet, kezdetben főleg, mindig könnyebben nyer népszerűséget azon iskola, melly a lelkesedéshez szól, búzdít, bátorit, a távolban egy csábitó czélt mutat, hiúságunknak s szenvedélyinknek hizelg; emberi igazakat, joguralmat s általános szabadságot emleget: mint az a másik, melly botlásainkra figyelmeztet, megfontolást javasol, óvakodik minden elragadtatástól s azt hiszi, hogy a fennálló érdekek és szövevényes viszonyok gondos méltánylása sokkal többet nyom a törvényhozás nehéz munkájában, mint azon általános igazságok, mellyeket in thesi senki sem tagad, de minden ember másféleképp alkalmaz Ehez járul: hogy a megtámadók, a dolog természeténél fogva, serényebbek, tüzesebbek, buzgóbbak; mint azok, kik politikai hitüknél és állásuknál fogva védelemre szoritkoznak. Tíz nyughatatlan ember egy népes faluban képes nagy lármát követni-el, és elhitetni másokkal, hogy ott nagy békétlenség uralkodik: mig az egész többi népség csak némán pártolja a fenálló rendet, s azért számba sem vétetik.

Illy értelemben s ezen megszoritással engedve által a mozgalom pártjának a népszerűség babérját;

ugy tartjuk, senki sem tagadhatja, hogy mikor illy körülmények közt a nyilvánosság egyik organuma, a mozgalom mérséklését, a tévtanok helyreigazitását tűzte ki magának czélul: természetes, hogy eleintén legalább népszerűségre számot nem tarthat; s hogy azok, kik abban részt venni, és gondolkozásaik eredményét letenni kivánják, ha ez csak nevök aláirásával történhetik, számos kedvetlenségnek teszik ki magukat. Nem mindenkinek van kedve háznépét, öcsét és fiait, tisztjeit és cselédeit, talán még nejét és leányait is maga ellen felzúditni csak azért, mert általános politikai kérdésekre nézve velök nem egyformán gondolkozik, és a „Világ" nem pedig a „Pesti Hirlap" számára ir. Mellőzve a külső háborút, már maga ezen bellum intestinum is igen kedvetlen portéka Nekünk pedig elveink és a vitatás sokoldaluságа érdekében kell kivánni, hogy illy férfiak el ne hallgassanak. — Innen van, hogy a szerkesztés kettős köszönettel veszi az olly közlést, hol a név nyilvánitása meg van engedve: de más részről nem rekesztheti ki az olly dolgozatokat, mellyeknek szerzőji megneveztetni nem akarnak. Az illy rendszer ellen panaszkodni legkevesebb joguk van azoknak, kiknek viselete és politikája idézte elő azon állapotot, melly az illy rendelkezést szükségessé tette. Nem a mérséklés pártja rendszeritette a tapsokat és lepisszegetéseket országos ülésekben, kerületekben, és megyei gyülésekben; nem ő hizelg szüntelen az ifjuság önhittségének; nem ő hozta be az élességet a köztanács-

kozásokban. — Taktikátok ellen más taktika kell. — Egyébiránt sokszor kimondottátok: hogy nem az, ki mond valamit, hanem az, hogy mit mond, határozza el a mondottnak becsét; s igy, ha valóban baráti vagytok a vélekedések szabad kifejlésének: nem tesz nektek különbséget, akár van aláirva a czikk, akár nincs.

Ismerem ellenvetéseiteket: ‚gyáva az, ki meggyőződéseit kimondani s érte minden veszélyt elszenvedni nem kész‘ ..... „non ardor civium prava jubentium“ ...... „si fractus illabatur orbis“ ... s több effélék. Ezek itt phrasisok, főleg a ti ajkaitokon, kik még legizetlenebb beszédeitekért is zajongó helybenhagyást arattok. Kapjatok csak egy két macska-muzsikát, pisszegjenek-le benneteket jó formán vagy háromszor, inditványoztassék czikkeitek részére egy kis autodafé; s ha még akkor is igy fogtok beszélni, akkor azután térdet fejet hajtok; de addig engedjétek-meg hogy vélekedésemnél maradjak.

Magában értetik, hogy csak az értekező, vagy tényeket közlő czikkekre szoritottuk e szabályokat. A ki visszaéléseket fedez fel, a ki valakit vádol, az legyen ura szavának, habár a közönség érdekében szólalt is fel; nevezze meg magát, vagy hatalmazzon fel szükség esetében megnevezésére, vagy tegye hiteles okleveleik birtokába a szerkesztőséget, hogy ez a közlött tényért felelhessen; különben czikkjeinek helyt nem

adhatunk. — Ugy sem szándékunk mende-mondák tárává tenni ujságunkat; napfényre hozni minden megfricskázott pinczért, szemtelen fiakkert, álnok fürdőst, csintalan csizmadiafiút. Minden mély tiszteletünk mellett a nyilvánosság iránt, illy dolgok felől azt tartjuk Napoleonnal: Il faut laver son linge sale en famille — a szennyest otthon kell megmosni. — A sok visszahuzást épen ugy gyülöljük, mint a viszszavonást; és ebben bizonyosan egyetért velünk ama hires collegánk, kinek mély hálával tartozik minden újságiró, mert gyakorlati leczkékben tanitott meg, miként nem kell szerkeszteni ujságot.

S ez mind az, mit e részben mondani ohajtánk. Junius leveleinek szerzője még ma sem tudatik, azért becsükből nem vesztének; az angol lapok telvék érdekes közlésekkel, mellyeket Verax, Philaretes, Timon, és más illyen képzeleti lények irnak alá. A mi ott a nyilvánosság hazájában szabad: nekünk egészen kivételes jelenlegi körülményeinkben tiltva bizonyosan nem lehet.

Megváltási prolegomenák.

I. Megtérés és megváltás.

A mínap egyik whig minister lord Morpeth megbukván Yorkshireben a követválasztásnál búcsuzó beszédet tartott, melly a tory lapokkal azt mondatá, hogy ebbül a lord Morpethbül valaha még igen derék conservativ ember leend. Nekünk hasonló jutott eszünkbe, mikor „Hirlap" bajtársunkban (67-dik szám:) azon észrevételek közt, mellyekkel gróf Sztáray Albert ismeretes nyilatkozatát kiséri, e vallomást olvastuk: „hogy midőn 1836-ban az apró dézma kárpótlás nélkül eltöröltetett, a földesurakon igazságtalanság történt" Be kár hogy az 183⅚ országgyülési tudósitások irója nem igy gondolkozott! neki akkor szokása volt a megbukott liberalis elvek felöl szívreható sopánykodásokkal tudósitni olvasóit, ha hogy az apró dézma kárpótlás nélküli eltörlését igazságtalanságnak tartja, lehet-e csak feltenni is, hogy azt szó nélkül hagyta volna? — ezt azonban nem feladásunk tovább vizsgálni; mieux tard que jamais, a sajátjog tisztelete olly szent alapja a polgár

társaságnak és minden törvényhozói igazságnak, hogy azt, ki e tan egyházának hivei közé, bár mi későn is megtér, mindig jó szívvel fogadandjuk. S valóban gróf Sztáray, kinek javaslatát közelebbrül részletesen fogjuk taglalni, már csak azért is köszönetet érdemel a hazátúl, hogy a Hirlapnak e nevezetes nyilatkozatra rést nyitott Igen jó tudni, hogy mindazok, kik közügyekkel bajlódnak s a közvélemény mozgalmait vezetik, képviselik vagy módositják, bizonyos főpontokra nézve egyetértenek. Igy azután ez alapelvek, mint többé kérdésbe sem vehetők, túlmaradnak a vitatás körén, ez szükebbre szoritkozik, s az által, hogy az alkalmazás körül forog inkább, gyakorlat és haszon tekintetében bizonyosan csak nyer.

De nem csak a közönség, a Hirlap is köszönettel tartozik Sztáraynak, mert sikerült neki tervét a maga részére igen ügyesen használni; alkalmat vesz belőle mutogatni, miként bármi történjék a nemesség részéröl a földnépén könnyebbités végett, azért az urbéri tartozások megváltását elkerülhetni még sem fogja. Mi e tekintetben felhiva érezzük magunkat e túlnyomó fontosságu tárgyra nézve néhány előleges észrevételt intézni olvasóinkhoz.

Nem czélunk az általános kötelező urbéri megváltás kérdését igazság és haszon szempontjaiból vizsgálat alá venni. Ezt máskorra halasztva, okoskodás kedvecért most az egyszer felteszszük, hogy mind hasz-

nos mind igazságos. E nevet azonban bizonyosan csak ugy érdemli, ha az urbéri adózások mostani birtokosai teljes és valóságos kárpótlást kapnak, olly kárpótlást, melly nemcsak számszerint papiroson és eszmeileg megfelel a megváltott munka tőkéjének, de a jószág tulajdonosát practice is olly helyzetbe teszi, hogy gazdaságát eredményesen folytathassa. Minden olly megváltási terv, melly ezen igényeknek teljesen meg nem felel, jogilag rablás, a nemzeti gazdaságra nézve pedig iszonyú veszteség lenne: mert tagadhatatlan igaz, hogy ha azon munka, mellyet most a nép urbéri tartozás formájában földesurának gyümölcsözőleg tesz, más béres munka által ennek részére nem pótoltatik, tekintve a köznép három negyedrészének erkölcsi s szorgalmi állapotát, a nemzeti általános eléállitás több esztendőn keresztül tetemesen alább szálland.

Ezen előzmények szempontjából nézvén a kérdést, mi annak állása a közvélemény s gondolatcsere irányában?

Egy részről felkapta az agitatio szárnyaira jelszavul imez eszmét: szabad föld. Az urbéri adózással terhelt föld prima mali labes, kútfeje minden rosznak, örök szegénység és nyomorúság oka, türhetetlen nyomasztó állapot; — a szabad föld ellenben alpha-ja és omega-ja minden biztos haladásnak, panacaea, melly minden sebet meggyógyit, paradicsom, melly tüstént meggazdagítja bir-

tokosát, kiapadhatatlan forrása minden jónak. Ezt kell tehát erőnek erejével minden áron rögtön és egyszerre kivívni.

Más részrül közönségesen el van ismerve, hogy a nép általjábanvéve magát ön pénzén egyszerre megváltani teljesen képtelen. Innen a szükség más megváltási tervekhez folyamodni.

De ezek a más tervek hogy állanak? nemcsak tisztában nincsenek, sőt inkább sűrű homály fekszik rajtok s nagy kérdés, van-é közöttük, a mennyiben eddig közretétettek, csak egy is kivihető. Például Tetétleni és Berenczei terve azon a feltéten alapszik a) hogy az urbéri tartozások tőkéje 90 millió p. pénzben; b) hogy az urbéri munka egyszerre megszünjék; c) hogy 90 millió bankjegy egyszerre tétetik forgásba, melly az egyik terv szerint harmincz év lefolyta alatt fogna amortisáltatni, a másik szerint tizennyolcz évig forogna köz kézen amortisatio nélkül, s azután fogna egyszerre az az alatt begyült pénzekbül elenyésztetni. A többi terv is mind ezen tengelyek (rögtöni megszüntetés, papiros kibocsátás) körül forog. — Már most legyünk egy perczig min-eszméink iránt azon bizalmatlansággal, mellyet szerénység és a dolog fontossága követelnek; tegyük fel, ismét csak okoskodás kedveért: 1) hogy e tervekben a tőke alacsonyan van kivetve, a mi, tekintve a megváltandó telkek számát, felette valószinű, s hogy így 90 millió

bankjegynél több lenne kibocsátandó, 2) hogy már csak 90 milliónyi, arany ezüst hypothecát szükségképen nélkülöző és igy nem minden órán felváltható bankjegy is, egyszerre kiárasztva Magyarországra a pénzbecsnek olly aránytalan csökkenését s az árak olly felszökését fogná eszközleni, mellynek egy roppant financialis crisis lenne következése, — a mi ismét nem valószinű de kézzelfogható igazság; s nincs-e igazunk azt mondani: hogy mind ezen tervek már alapjokra nézve gyökeresen hibások?

S nem vétkezünk talán, ha azt mondjuk: hogy minden ollyan terv általános kötelező megváltás dolgában, melly nem épül részletes fizetéseken a jobbágy részérül s ezekhez irányzott részletes megszüntetésén az urbéri tartozásoknak, hanem az urbéri munka egyszerrei rögtönös megszüntetését, egy roppant papirospénz - tömeg egyszerrei kibocsátását és a tőkepénznek későbbi lefaragását veszi czélba, leggyengébb nevezettel chimera, világosabban szólva pedig a földesurak és egy részben az ország megrontására vezérlő javaslat. — Igy állván ezek, micsoda szinben jelen meg a józan biró előtt a szabad föld mellett munkába vett élénk agitatio? — Olly tárgy agitáltatik, olly dolog ajánltatik a népnek, a rögtönösség által feltételezve, mint mindenen tüstént segitő, melly rögtön épen nem történhetik. Fejébe veretik, hogy ne nyugodjék, mig rögtönös megváltás nem határoztatik, mikor még is ezen lépés, a birtokosok vég romlása

nélkül lehetetlen. Ingerek támasztatnak, remények ébresztetnek, szenvedélyek izgattatnak fel olly valamire nézve, melly ebben a formában nem valósulhat, ma holnap olly ingerültséggé összeforrandók, melly még a törvényhozás irányában is kényszeritő erővel fogna szerzői által használtatni.

Megváltás dolgában a nyilvánosság organuminak politikai feladása volna: azokat, kik most a törvényhozásban részt vesznek s kiktől a tartozások megváltandók lesznek, meggyőzni arrul, hogy a megváltás nemcsak üdvességes lenne a népre nézve, de a birtokosok kára nélkül is kivíhető. Most egészen más történik. Merő kivihetetlen, vagy is a földesurakra nézve végképen kárhozatos tervek készülnek és ajánltatnak, ellenben a népnek minden kitelhető módon prédikáltatik, hogy rögtöni megváltás nélkül nincs üdvesség; végre azon tömeg, mellyet a megváltás közvetlen nem érdekel s a megyei gyüléseken akármire használni szokássá vált, a legfonákabb tervek kivivására fordíttatik.

Nem szép előkészületek-é ezek olly irányt s erőt adni a tömegek vélekedésének, mellynek azután a törvényhozás ellent ne állhasson? S nem szép látvány volna-é maholnap a magyar földesurakat 100 millió magyar assignatákkal ellátva szemlélni, kik azután tiz ezer fr. bankjegyen vásárlanának egy pár béres ökröt s maholnap talán mag helyett bankjegyeket vetnének-

el földjeikbe? Meglehet, hogy tiz vagy tizenöt év mulva ismét eléállna a mostani agitátorok egyike s elmondaná a nagy mea culpá-t; őszintén megvallaná, hogy midőn 1843ban a törvényhozás ez urbéri tartozások fejében 90 millió papiros-jegyet nyujtott által nagy udvarisággal a földesuraknak, rajtok nagy igazságtalanság történt. Ez igen érdekes jelenet fogna lenni, de felette tökéletlen kárpótlás azokra nézve, kik sajátjokat elvesztették. Egy szó annyi mint száz: azon érdemes urak, kik a szabad föld, a rögtönös kényszerítő megváltás mellett élesen agitálnak, elébb hogy sem kivihető és igazságos terv csak messziről is mutatkoznék, a sajátsági jogoknak annál veszedelmesebb ellenségei, mivel magokat barátjainak szinlik Hunc tu Romane caveto.

II. Szabad föld.

Azon organumai az időszaki sajtónak, kik a mozgalom eszméit kellő megválasztás és kritika nélkül, törikszakad, minden módon ajánlják és terjesztik, felette kedvező állásba helyezvék azokhoz képest, kiket meggyőződés és politikai hit a működésnek ellenkező modorjára ösztönöz. Ők a divatra, a népszerűségre, azon varázserőre támaszkodnak, mellyet bizonyos, nagy és szépenhangzó szavakhoz a közértetlenség kapcsol; rendíthetlen alap gyanánt épitnek olly előzményre, mellynek megmutatása talán bajos lehetne, de fölöslegesnek tekintetik, mivel állitásuk szerint legalább a kor s a közvélemény azt mint axiomát már régen megfenekitették. Munkájoknak ez által mintegy fele s épen nehezebb fele van megkimélve. Azok ellenben, kik a mozgalom mérséklését, a tervekbeni gondos válogatást, a minden oldalróli megfontolást választák feladásul, naponkint kénytelenek szembe szállni a divatos elvekkel, ellenzeni azt, mi a kor kivánatának kereszteltetett, lelenyakazni az analyzis kiméletlen késével a képzelet kegyenczeit, visszavinni az eszméket a rájok özönlött

fénykörből a puszta meztelen igasság mezejére, s a felhevülés szent tüzét a megfontolás fagyos vizével óránként öntözgetni. Hálátlan munka, mert gyakran a haladás ellenségeinek tartatnak, holott még is annak hamis irányától s veszélyeitől óvnak meg; de szükséges, mert a tápláló növény csak akkor tenyészhetik, mikor szomszédjában a dudvát a gondos kéz lenyeste. A szigorú taglalat szitáján a por és szemét keresztül hull, de a nehéz mag meg fog maradni.

Igy vagyunk mi a Pesti Hirlappal az örökmegváltási kérdésre nézve. Collegánk nem sokat vesződött a megváltás szükségének körülményes motivatiójával talán, mert ezen inditóokok egyszersmind az inditvány mértékét, határait, s egy részben kivihetőségét már előre korlátozták volna. Jobbnak látta általános fogalmat tűzni ki a lobogóra. Felvette tehát szárnyaira minden szoros vizsgálat s közelebbi vitatás nélkül a szabadföld eszméjét, ezen „világerővelható eszmét“ s a kor ezen kedveltjének legdicsőbb jövendőt igérve, megindítá zászlója alatt az élénk harczot. Számolva a lelkesedésre, mellyet illy gyönyörűn hangzó eszme igért, s nem törődve további alapon s vezércsillagon, tartózkodás nélkül készit s ajánlgat megváltási terveket és — chimaerákat. Mi ellenkező állásban vagyunk. — Vélekedésünk szerint nem közönyös, hogy millyen főelvek firmája alatt vitattatik meg s döntetik el végképen a megváltási kérdés, sőt azt hiszszük, hogy végképeni intézkedésinkben az igasság,

czélszerűség és kivihetőség különböző fokozatai nagy részben attól fognak függni: minő végczél felé nézett a törvényhozás, mikor működéseit megindította. Fő feladás tehát: kiküszöbölni az ügyretartozó elméleti körből minden fonák eszmét, kiszabadítni a magasban ragyogó nagy czélt minden fattyúvilágtól, melly a szemeket kápráztatja. Az inditóokokat egyenként kell meglatolni, s mindeniket visszavezetni valódi becsére, nehogy túlnyomó fontosságunak az tekintessék, mi talán épen másodrendű; és megfordítva. Csak midőn egyszer az előzményi fogalmak megigazitva s a fonákságok számüzve vannak, lehet részletes és gyakorlati tervekre biztosan általlépni.

A megváltási kérdés jövőjének alig árthatott volna többet valami, mint a szabadföld körüli agitatio. Ez által hamis irány adatott az egésznek, megszünt hideg megfontolás kérdése lenni s általvitetett az ábrándozások országába. A később nyilvánított részletes tervek is megtarták ezen általános jellemet, mert a kiindulási pont volt elvétve, elvétve a fő nézet, mellyhez az egyes részleteknek simúlni kell, mellynek szelleme az egészet áthatja. — S itt ismét megvalósul az, hogy a józan haladásnak kétféle ellenségei vannak: azok, kik azt előitélet vagy önérdek miatt egyenesen gátolják, s azok, kik balfogások s hibás nézetek által minden előlépést már kezdetében gyanussá tesznek. Ezek a teletorkú rhetorok, kik minden kérdésre bizonyos pöffedt páthosz ködét borítják, valóságos émelygést okoznak

a gondolkozó embernek, s gyakran ollyantul is elijesztik, minek elfogadására különben leghajlandóbb lett volna. —

Az urbéri törvények a patriarchalis viszonynak véget vetettek, az ipar növekedése s kitisztultabb fogalmai megtanitották mind a földesurat mind a parasztot a munka becsére s igy szaporitják az összeütközéseket, mikor még is a kiegyenlitési hajlam mindkét részről alábbszállott. Ha a földesur részletes, több esztendeig tartó fizetések által teljes kárpótlást kap s a paraszt csak valamivel ró le évenként többet, mint most szolgál, s igy telkét magáévá teheti, ugy mindkettőn segítve van. A földesur béreseket fogadand s szabadabban mozog gazdaságában, a paraszt időt nyer és termést, telkét szorgalmasabban mivelheti, fuvar által kereshet s így jobb léte gyarapodik. Meg van szüntetve az összeütközések lehetősége földesur és paraszt közt, s ez által a béke előmozditva. Ezek, ugy látszik, elegendőkép ajánlják az örök megváltást, ezeknek nyomán megvitathatni a kényszerítő megváltás jogszerűségét, különböző árnyéklataihoz képest, — meg azon kérdést, hogy a megváltásnak, hely s idő tekintetében, rögtön vagy részletesen kell e történni, s a közállománynak segitőleg vagy eszközlőleg hozzájárulni? De illy egyszerű prózai alap az agitátoroknak nem kellett. Kiválasztatott symbolumúl a szabad föld. Ez világerővel ható szó, ez a kor kivánata, ez megrázó eszme, mellynek jövője van; s ime teli vitorlával hajózunk a phrázisek tenge-

rén. Nekünk pedig ugy látszik, hogy világereje csak annak van, mi józan és igazságos, hogy a kor kivánatának okosan csak azt nevezhetni, mi hoszszasb és sokoldalu megvitatás s a közgondolkozás képviselőjinek többszörös megkisértése után a közvélemény vég verdictje gyanánt mutatkozott, és hogy valóságos jövője csak azon eszméknek van, mellyek józan megfontolás után és gyakorlatilag is helyeseknek találtatnak.

Az tehát és csupán az itt a kérdés, hogy illy eszmék categoriájába tartozik-é a szabadföld eszméje, ugy, mint az felállittatott; hogy rejtezik-é bensejében olly igen sok velő, és szolgálhat-é biztos útmutató és vezérelv gyanánt a megváltási ügy megvitatásában?

Mi több oknál fogva merőben ellenkezőt hiszünk. Legelőször is azért, mert ha olly általánosan igaz az, hogy csak a szabadföld mellett lehet boldog a földmivelő, és hogy minden más állapot nem egyéb nyomorú szolgaságnál, ugy a megváltást ki kell terjeszteni azokon kivül, kik magokat megváltani hajlandók és képesek, azokra is, kik se nem ohajtják, se nem képesek magokat megváltani: és így általános kényszerítő megváltást kell elhatározni, mi a dolgot végtelenül nehezitni fogja, s akár bankmunkálat, akár

részletes fizetések által történjék, a földesurnak vagy parasztnak, vagy pedig mindkettőnek is tetemes kára nélkül nehezen lészen eszközölhető. — Másodszor: azért hibás compasz, mert ha a szabad föld olly véghetetlen jótékony, a nem-szabad föld pedig olly felette káros és nyomasztó valami, — ugy nem szabad várni a törvényhozásnak csak egy perczig is, ugy nem lehet 12—18 esztendei határidőket szabni; de tüstint és egyszerre kell történni a megváltásnak. Már pedig az egyszerrei megváltás, hahogy az urbéri telek egy részének visszaeresztése által történik, a parasztnak, ha bank-munkálat utján eszközöltetik, a földesurnak romlása nélkül kivihetetlen; és igy a meginditott agitatio oda czéloz: erkölcsi lehetetlenséggé tenni azt, mi egyedül kivihető és kivánatos: a részletes és lépcsőnkénti megváltást. — De harmadszor és főkép azért kellett volna elkerülni illy általános fogalomnak vezér-idea gyananti kitüzését, mert ezen szó alatt ‚szabad föld' sokkal szélesebb s terjedettebb fogalom fekszik, mint az, melly a megváltás által valósulhat. E szó ‚szabad föld' illy általánosságban olly földet jelent, melylyen semmiféle teher sem fekszik, mellytől a haszonvevő vagy tulajdonos senkinek sem adózik, s az mondatik, hogy csak illyen földdel boldogulhat a földmivelő. Ez azonban ferde és valósithatlan gondolat, mert nemde egész világ példája mutatja, hogy jóllét, ipar és gyarapodás tökéletesen megférnek a föld birtokához kötött terhekkel, és nem bizonyos-é, hogy a paraszt,

ha urbéri tartozásait megváltja is, a status iránti adózásoktul felmentve nem lesz? és lehet-é nagy ellenmondás nélkül a földnek minden tehertőli kiváltságát a jólét nélkülözhetlen feltétele gyanánt hirdetni, épen akkor, mikor a nemesi birtokot is különféle adózásokkal terhelni igyekszünk?

Azt akarjuk tehát mondani, hogy azon tartozások sujtják átokkal a földet, mellyekkel a paraszt földes urának adózik? — Ez ismét ezen tartozásoknak mennyiségét vagy minőségét illetheti. Ha mennyiségét, ugy az igazsággal ellenkezőt mondunk, mert a magyarországi urbér a legkönnyebbek közé tartozik, és egyszersmind előre meggyengítjük azon kimondott elvet, hogy a földesurtól csak egy kalászt sem akarunk kárpótlás nélkül elvenni, mert ha a teher igazságtalan és szerfölötti, úgy a törvényhozás ügyekezni fog a teljes mértékü kárpótlás alól kibúni. Ha minőségét, azaz a munkábani adózást, ugy ismét tévelygünk, mert hogy még igen sok helyen sokkal könnyebben esik a parasztnak szekeres és gyalog munkában leszolgálni az árendát, mint azt kész pénzben akár egyszerre, akár részletesen lefizetni, tagadást nem szenved, s ugyanekkor olly valamit depopularizálunk s kiáltunk ki véghetetlen nyomasztónak s lealázónak, a mi akkor is, ha a megváltás megtörténik, szükséges maradand, t. i. a földmivelő által teljesítendő szekeres és kézi dolgozást, mellyet Magyarországban közmunkáink még igen sokáig nem fognak nélkülözhetni. — Vagy

pedig a kilenczed miatt állitjuk az urbéri viszonyt olly károsnak? — Jól van; de hát akkor el kell törülni nemcsak minden percentum szerinti árendát, de egyszersmind minden indirectus adót s accisát széles e világon, mert ezek mind az ipar és előállitás arányában növekednek. — Vagy pedig az urbéri, megyei és közállományi terhek összeségét tartjátok a parasztra nézve szerfölöttinek? — Igen, de ez nem idevaló, miután a földesurnak teljes kármentesitését elvül elfogadtátok.

Ezekhez járul, hogy a szabadföld fő és egyedüli panacaea iránti kikürtölése a tettleges igazsággal homlokegyenest ellenkezik. Angliában a farmer nemcsak fizet, de igen sokat fizet a földtül a birtokosnak, jövendője nincs törvény által biztositva, és még is gazdag és boldog. A hajdu-városokbani lakos szabadföldet bir, s ím a környékebeli urbéri jobbágyhoz nem is hasonlítható, ipar és jólét dolgában. Megannyi tanusága nem annak, hogy a szabadföld káros dolog, de annak, hogy a kimondott általánosságban antisocialis chimaera, gyakorlati megszorított értelmében pedig nem panacaea, nem egyedüli eszköze a boldogságnak, épen ugy nem, mint az adózással terhelt föld nem szükségesképen jelleme a nyomornak, hanem csak egy factor a közjólétben, sikeres vagy sikeretlen, elhatározó ereju vagy csekély befolyésu, a szerint a hogy más körülményekben se-

gélyt vagy akadályt talál, s azokba vagy beleillik, vagy nyom nélkül elsüllyed.

A szabadföld körüli agitatio tehát egy elérhetetlen czélt tűz ki; ideákat ébreszt, mellyek soha sem fognak valósulni; olly ingereknek nyujt táplálékot, mellyeknek a törvényhozás teljes elégtételt soha nem adhat. — Hátha még megfontoljuk, hogy ezen eszme már most eleve kárhoztatása olly állapotnak, melly, ha véghez megy is az általános megváltás, rövid idő mulva szükségkép elé fog idéztetni? — Kételkedhetni-é, hogy szaporodván a népesség, a jobbágyi örökösödés mostani törvénye mellett, csak 10 esztendő elfolyása után is létre jövend egy uj osztálya a földmivelőknek, melly a parasztok megváltott földjeit fogja egy részben vagy egészen arendálni? Ezen haszonbér a birtokos kényétől függend, s annál magasabb lesz, minél nagyobb a népesség és kevesebb a föld. Ezen viszonyba senkinek sem lesz joga avatkozni, mert itt minden ürügy megszünendik a törvényhozás közbeszólására. Újra kezditek-e akkor a szabadföld melletti agitatiót? vagy eltitkoljátok, hogy azon százezreken nem segíthettek, vagy pedig már most jó eleve örökségül adjátok nekik a szabadföld világerejű eszméjét, előrelátható de el nem kerülhető állapotjuk anathemáját, hogy azzal annak idejében az akkori birtokosok ellen fölfegyverkezzenek? — Ha a megváltott paraszt nem kilenczed mellett, de felibe fogja adni a földet az azt mivelőknek,

könyveket fogunk-é irni akkor is minden illy neme ellen a haszonbérnek? — Ha pedig ezt tenni nem akarjátok, miért vetitek el most olly ideák csiráját, mellyek igen rövid idő mulva az általatok előidézendő állapot ellen épen úgy használtathatnak, mint arra: hogy a mostani állapot tétessék gyülölet tárgyává? — Nem jogosítjátok-e ez által azon hiedelmet, hogy csak felforgatni akartok, nem épiteni, hogy a mi történendik, azt definitivumnak nem tartjátok; és hogy csak akkor fogtok megnyugodni, mikor egyszer a szabadföld eszméje a maga utolsó következéseiben fogott megvalósulni, a mi egy kis lex agrariával s annak minden áldásival alkalmasint egyértelmű.

Félre tehát szépen hangzó szavakkal, félre a kárhozatos agitátióval nem-valósitható eszmék mellett. — Ha valóban jót akarunk, ne épitsük azt hamis alapokra, ne állítsunk elveket föl, mik bevallott czélunkon túl csapnak, sőt egy részben abba belevágnak, — különben mindig gyanúsak maradnak igyekezeteink. — Arra: hogy az örökös megváltást közohajtás tárgyává tegyük, elegendő ok és mód fekszik sok más körülményben, nincs itt egy szikra szükség is a szabadföldi agitatióra. Fejtsük meg inkább azon kérdést, hogy a nem szabályozott helyeken lehet-é és miképp megváltás, javasoljunk olly megbecsülési módszert, melly mind a két rész érdekeit biztositsa, készitsünk olly tervet, mellyben a magát megváltani kivánónak megváltási képessége legyen egy-

szersmind a megváltás fokozatainak mértéke, elvégre a fizetésekre nézve tervezzünk olly módosítást közigazgatásunkban, mellynélfogva a törvény papiroson ne maradjon, de a megváltási tőke valóban zsebébe menjen a földesurnak, és a megváltás ideájának sikerét jobban biztosítók, mint nagy phrásisekkel, lélekemelő beszédekkel, és kivihetetlen, sőt végkép káros bankoperatiók tervezése által. — Mind ezek nem vonzanak, de elidegenítnek. És valóban ha a dologbul semmi sem lesz, vagy pedig valami tökéletlen terv fog elfogadtatni, vagy pedig az a mi történendik, nem lesz egyéb, mint egy uj és közelfekvö változtatás anyagja, azok lesznek okai, kik agitatiójok által gyanút ébresztettek, a kérdést a gyakorlati vitatás mezejéről a képzelet regióiba vtték által, és előre olly eszméket plántáltak az elmékbe, mellyeken a megváltás utáni állapotnak ismét hajótörést kell szenvednie..

Pesti Hirlap és Kelet népe közti vitály.

Négy czikkben.

I.

Milly vakmerő igéretet tön a Világ szerkesztősége, midőn nevemben jelenté, hogy a Pesti Hirlap és Kelet népe közti vitály dolgában lapunk részéről szólni fogok, azt én most érzem, mikor eszméimet rendbeszedve tollhoz nyúlok, egy két hirlap-czikk keskeny határai közt véleményt mondani olly nagyszerű és terjedékeny kérdésekről, mellyek már eddig is egy egész kis irodalom lapjait eltöltötték. Egy palaczk borszeszt dióhajba szorítni a legjobb akarattal sem lehetséges. — Nincs is egyéb hátra, mint a főkérdést e sorokban minden mástól elszigetelni, s több más tárgy körűl, mellyek a vitatás körébe szövődtek, de ahhoz szorosan nem tartoznak, egyenként csaknem aphorismai alakban tenni észrevételt. — A vitatás ezen főtárgya nekünk e kérdésben tünik fel: „micsoda elvek szerint

lehet jelen körülményeink közt e hazában a közvéleményt legüdvösebben kezelni; s mi e részben az időszaki sajtó, s egyes főnökök feladása?" — A nevezett munkák viszonyainak viszgálatában tehát, ezen álláspontból fognak kifolyni elméleteink, s elnem kerülhető kérdések után ahhoz mindig ismét visszatérni.

Politikai munkák jellemét, s erkölcsi jelentőségét bizonyos időpontban legjobban elhatározza az általános benyomás, mellyet az elmékben hátrahagynak. Igy van az a Keletnépével. Számos olvasói között hányan emlékeznek vissza az autobiographiára, melly b. Eötvös szép szavai szerint, annál inkább vala mellőzhető, mert fővonásai a nemzet szivébe a hála betüjivel vannak bevésve? ki tudja még, mit a gróf házi- és hadiadóról mond? — ki beszél az indítványozott Wallhalláról? — mind ezek már most kevés hetek multával feledve vannak. De arra az egész ország emlékezik, az még ma is hangosan kong a fülekben, azon benyomást lelkében mindenki megőrzötte: hogy egy nagy hazafi, hogy gróf Széchenyi István, veszélyt, nagy és fenyegető veszélyt látott a Pesti Hirlapban; hogy ő, kit a nemzet eddig haladásai egyik legmerészebb zászlósának hitt, felriadt a Pesti Hirlap működésén, s félretéve minden egyéb tekintetet, rá kiáltott a nemzetre: „vigyázz, őrizkedjél, itten kár és vész környezi létedet." Feljajdulás a legőszintébb hazafi kebel fenekéről; aggodalomteli intés a tiszta öntudatában bizakodó nemzethez; ez

azon jellem, ez azon jelentőség, mellyet a Keletnépének a közvélemény s minden olvasók benső érzése elejétől fogva adott; keveset figyelve, mikép a felriadás kitörései kimélőbbek, az intés szavai kevésbé keserük is lehettek volna. E szinben kell méltánylani a Kelet népét, ha igazságosak akarunk lenni, mint egy nagy magyar aggodalmainak őszinte kifejezését; nem mint önállású munkát, nem mint politikai elvek és rendszer kézi-könyvét.

S ámbár Kossuth Lajos jobbnak tartá a könyvet főleg ez utóbbi szempontból szeldelni; de a Pesti Hirlap szerkesztője mást tett, ő reá a felriadott aggodalom szavai hatottak, s ezt mindenki érzi, ha a Hirlap ujabb számait tartalom és hangulatra nézve a Kelet népét megelőzőkkel összehasonlítja.

Már most a Keletnépe ezen általános characterе irányában, hogy állanak a reá következett röpiratok, ismét csak általános jellemöket tekintve? — A keletnépe közt egy ember“ éretlen és értetlen dongás; — Fáy röpirata engesztelő tiszta-szándékú szózat; — Záborszky értekezése, megjóslása annak, mit gróf Széchenyi István a Hirlap ellen közretenni fog, s előleges, de nem elégséges czáfolat; — báró Eötvös könyve gyönyörű replika a perben, szoros értelembeni védelem, mutogatása, hogy a roppant vádak kellőleg bebizonyitva nincsenek; — végre Kossuth Lajos fe-

lelete, visszatorlás, éles és keserű kritikája a Keletnépének, mint önállású munkának, s kiméletlen bonczolgatása gróf Széchenyi István politikai pályájának. — Ez véleményünk szerint a viszony, mellyben a munkák egymás ellenében állnak.

Kétséget nem szenved, mikép első tekintetre senki sem látszék az országban, helyzete s megfutott pályájánal fogva kevésbé jogositva a Hirlap ellen fellépni, mint épen gróf Széchenyi. — „A nemes gróf az — így szólhata talán egy némelly — ki első munkájának megjelente óta az élénk izgatást ez országban leghathatósabban szóval és irásban űzte; ki példával ment elő a fenálló rendszernek éles megtámadásában; ki polgártársait észhez s indulathoz intézett eszközökkel egy egész évtizeden keresztül állandó ingerültségben tartotta. A nemes gróf volt az, ki mindenütt és mindenben a nyilvánosságot predikálta; ha tehát most a felmelegült atmosphaerában olly növények is teremnek, miket a gróf sem nem reménylt, sem nem helyesel, azt ugyan a nemes gróf sajnálhatja; de nincs joga rajta csudálkozni, mert ennek szükségképen be kellett következni. Miután olly nagy becset tulajdonita a nyilvánosságnak, nehéz megfogni: mikép most néhány habár hibás eszme közretételét olly nagy veszélyek forrásának tartja. Helyesen mondja ugyan: hogy élesebb izgatásai ezelőtt tiz esztendővel, nem ujságban, hanem könyvben történtek; s hogy akkor szükséges volt az izgatás; s hogy az

élesség könyvben nem olly veszedelmes mint ujságban: de más részről az is figyelmet érdemel, mikép a ‚Hitel‘ óta tizenegy esztendővel korosodtunk, s hogy most szabad vitatások dolgában, megindulás nélkül birunk meg ollyakat, miket ezelőtt csak néhány esztendővel is veszély nélkül alig lehete kimondani e hazában. — Ezekkel kapcsolatban van egy más gyengéje a nemes gróf állásának. Ő elvállalja az elveket, miknek a Hirlap hódol; helyesli az irányt, mellyet követ; s igy kénytelen minden különbséget önmaga s a Hirlap közt ennek modor- és taktika-beli hiányaira visszavezetni. Vádjai azonban súlyosak, nagyok, s abban központosulnak: hogy a Hirlapi modor és taktika sirba döntik a magyart és a nemzetet. Ám de illy szűk alapon, egy vékony deszkaszál élén, komoly s nagyszerü harczot folytatni nem lehet.“ Igy sokan a nagy közönségben; s a Keletnépe több helyei tanúsitják: hogy a szerző előtt ezen ellenvetések titkok nem valának. — S épen azért hiszszük mi: hogy gróf Széchenyi soha nem irt inkább lelkének mélyéből, mint mikor a Kelet népét szerzette — Nem csak sejté de bizonyosan tudta, hogy a nagy tömeg, a tettek mélyebben fekvő inditó okait nem vizsgálva, következetlenséggel fogja vádolni; s hogy a Hirlap szerkesztője mindent elkövetend a Keletnépét a gróf régi munkáival ellenkezésbe hozni. Mikor tehát a gróf magát illy gáncsoknak kitette, s e viharos térre kiszállván, illy fenyegető veszélyek daczára, aggodalmainak szót és testet adott, meggyőződésünk szerint a tiszta hazafiságnak nagyobb zálogát

tette le: mint mind azokban, miket tőle eddigi pályáján csak a legrútabb hálátlanság fogna eltagadhatni.

Itt akaratunk ellen fájdalmas gondolatok szállanak meg. Van-é nagyobb szerencsétlenség statusemberre nézve, mint hajlam, szabad választás, vagy körülmények által nyújtott olly helyzet, mellyben agitatio utján „alulról felfelé" vala kénytelen változtatási eszméinek sikerét eszközleni? — Hogy ezeknek csak csekély részét is kivihesse, hogy a felsőbbséget engedélyekre késztethesse, kénytelen izgatáshoz nyúlni, a fenálló rend ellen kikelni, vágyakat ébreszteni, szenvedélyt, lelkesedést, jó és rosz indulatokat a maga érdekébe belehúzni. — De a különbség végetlen az anyagi és szellemi világ közt: amabban tudományos szabatossággal lehet kiszámolni az erők hatását, melylyeket használunk; — a gőzmozgonyban bizonyos mennyiségü kőszénnek s víznek, egy bizonyos tudva lévő hatás felel meg; — a mag, mellyet őszkor elvetünk, tavaszkor kél ki; — de a hol eszmék és indulatok forognak fen: ott illy tudományos bizonyosság túlfekszik a gyarló ember láthatárán. Innen van, hogy a felhevülés, mellyet az agitator ébresztett, más irányt vehet, tovább terjedhet, mint kezdője akarta. Az eszmék, mellyeket a messze jövő számára hányt el, szaporán kicsirázhatnak, más tisztátlan elemek keveredhetnek hozzájok a vegytani atyafiságok törvénye szerint; s mint a betegségekben a consensus által: ugy a szellemi téren is olly szenvedélyek fejlődhetnek

ki a társasági testben, mellyekről a meginditó nem is álmodott. Nincs olly bölcs, ki a politikában a biztossági szelepet (Sicherheits Ventill) már feltalálta volna. Az agitátorok tehát csak hamar elsodorva látják magokat az ideák által, mellyeket ébresztettek, felemésztve tanitványaiktól, mint Amerikában a vadaknál, hol a fiúk szüléiket agyonverik. Én mindig sajnáltam inkább, hogy sem kárhoztattam az agitátorokat. Hibáik nem személyes sajátuk: de sajátos átkai a szerepnek, melylyet elvállaltak; un vice de position; kinjaik azonban és szenvedéseik valóságosak, s annál keserűbbek, minél tisztább szándokkal léptek fel pályájokra. Csak az tagadja meg életének vezércsillagát, az helyesel minden túlzást, az engedi magát a nép kábultsága által mindenhova ragadtatni, ki ön hiuságán túl más czélt nem ismer: az illyen elvtelen lidércz nem téveszt czélt, mig a tömeg által imádtatik, — de a becsületes agitator, ki bona fide, a törvényesség korlátai közt fekvő czélt tüze ki magának, elébb utóbb meg fog akarni állapodni; nem hogy minden további részletes kifejlést gátoljon: de mivel szükségesnek tart egy bizonyos határozott kört s álláspontot, mellyből minden egyéb kiágazzék — Juthat-é neki mélyebb fájdalom, mint átugorva látni ezt a kört; látni, miként szerte száguldoznak saját csoportjai, s magát a mozgalom háta megett találni, mellyet meginditott

S ha talán ma illy szinben tünteti fel Kossúth Lajos másoknak állását, ne h zelgjen magának szebb jö-

vendővel; szükségkép el fog következni reá nézve is, ugy mint minden agitátorra, az időpont: mikor fejére nő a gondolat, — fejére az indulatok, mellyeket ébresztett; s mikor fagyosan forduland el tőle a sokaság, melly most tömjénez: ha csak..... de ezt fel nem teszszük; mert Kossuth Lajost is a becsületes agitatorok közé szeretjük számítni.

És az agitatori hivatás gyakorlatában nincs hiba, melly magát hamarább és keserűbben megboszúlná, mint a pietásnak hiánya az idősebbek, a multnak hagyományai, emberei s intézetei iránt. Az erős lelkü férfiúnak azon öntudata, melly nem engedi kétkedni: hogy személyében új évkor kezdődik, hogy előtte csak balgák és tudatlanok léteztek, s büszkén ignorálva a historiát, öntetteiben szemléli a nemzeti dicsőség elindulási pontját; nemtelen keblekben hideg individualismussá fajul, métely gyanánt terjed emberről emberre, okosnak és oktalannak egyiránt lészen birtokává: s szövetkezvén legaljasabb indulataikkal, csak hamar magunk ellen fordúl, s leront minden oltárt, kivevén azt: mellyre önmagát emeli fel az ön szeretetét. Épen most milly különös müve tünik fel a politikai Nemesisnek! ez előtt tiz esztendővel a Hitelt kimélő mérsékléssel, csak szeliden szuttyongatva birálta a „Taglalatban“ egy férfiú, kinek hű lelkét, tiszta hazafiságát s üdvös czélzatait kétségbe senki sem vonja; de a szerző sértve érzé magát, s egy mérges könyvvel

felelt, mellyben taglalóját a legkeserűbb gúnynyal tetézte. A legázoltnak akkor még zsenge korú három fia egy kurta röpiratban utasitá vissza a nyilakat, a nagy hazafinak még az igazságtalan ellenségben is őszintén hódolva. A röpirat talán épen azért, mert az illedelem higgadt hangulatán vala szerkesztve, hatás nélkül elhangzott. És most tíz esztendő lefolyta után épen a ‚Világ' azon tárház, mellyben egy ifjabb iró a legerősebb fegyvereket találja szerzője ellen; felleli lapjaiban, milly keserűséggel válaszola gróf Széchenyi a kimélő kritikára; miként állítá rágalomnak czélzatai tisztaságának kétségbehozását, homályos szavainak félreértését; s a gróf akkori szavaiból a védelem leghatalmasb eszközeit késziti. Távol van tőlünk Kossuth Lajos ezen vagdalkozó polemiáját helyeselni. Mi ugyan elejétől fogva sajnáltuk, hogy gróf Széchenyi olly sok epét öntött a Kelet népébe, s nyiltan roszaljuk: hogy még a szenvedéseket sem kimélé, mellyekben mindig van valami tiszteletes. Gyengédtelenség szemére lobbantani valakinek a szomorú órákat, miket négy falak közt töltött: s eltagadni a szenvedéstől még azt is, hogy szenvedés volt. Mi tehát igen tudjuk felfogni a keserűséget, melly Kossúth Lajos kezét feleletében vezérlé, és személyes helyzetében mentjük azt; de ha hazáját valóban olly melegen szereti, a mint azt mondja: — állása szebb és magasabb lett volna: ha hogy azon érzeményeknek hódol, mellyeknek hiányát olly sokaknál imént emlitők; s a haza nagy emberében magát a hazát s nemzetet tiszteli. Olly számosak-é nagy embereink, hogy a keve-

seket, kik a mindennapiság parányi köréből kiemelkedtek, a közügy vesztesége nélkül, a porba lehúzni lehessen? — S fogunk-é nyerni, ha a képszobrokat, mik olly gyéren állnak sziveink pantheonjában, egymásután ledöntögetjűk, s nagyobbak leszünk, mikor kevés félisteneink elhallgattak? Meglehet, sok áldozatot hozott már Kossuth Lajos elveinek; de a haza s a nemzet közérdekeitől megtagadta azt az egyet, melly minden másnál nagyobb: ön szeretetének feláldozását.

S ez legyen elég bevezető észrevétel gyanánt; menjünk most a kérdés velejére.

II.

Ujabban megjegyezzük: hogy most nem a Keletnépének tudományos becse, vagy gróf Széchenyi eddigi pályája forog szóban a nemzet előtt; de azon főkérdés: hiú volt-é az aggodalom, melly a nemes grófot a Hirlap ellen felriasztá, s merő rémképek, mellyeken igy megindult? — Senki sincs jogositva máskép lépni fel, s gr. Széchenyit a nemzet fenyitő széke elibe idézni, s végig menvén polgári pályáján, minden legkisebb botlásrul, — mert ki marad ment minden hibától? — a fátyolt lerántani; sőt azt tartjuk hogy e perben, mellyet a h á l á t l a n s á g inditna az é r d e m e l l e n, gróf Széchenyi azt fogná mondhatni biráinak, a mit Socrates mondott az athenaei Demosnak, mikor megkérdezteték, mit érdemle: „azt érdemlem, ugymond, hogy a nemzet költségén tartassam ki éltem fogytáig a pritaneumban." — Az tehát elhatározandó, vajjon a vád, mellyet gróf Széchenyi a Pesti Hirlap ellen támasztott, igazolva van-é ennek tartalma s hangulata által? — És ez nem függ sem attól, hogy a gróf

maga bebizonyitotta-é kellőleg állitásait, mert nem lehetetlen, hogy a gróf nem a legerősebb bizonyságokat választotta légyen; — sem attól, hogy Kossuth Lajos észrevételei a Keletnépe egyes részei felett, helyesek-é vagy nem; mert, a mint már mondám, ez a Keletnépének, mint önállású munkának, kritikájához tartozik; a nemzet előtt pedig a Pesti Hirlap vagyon most szóban. — Vessünk mi is egy pillantást ennek eredetére.

A mult országgyülés végével bizonyos kölcsönös jó akarat szállá meg a különböző vélemények képviselőit. Sok hónapos küzdések után bámulva látták magukat a népszerűség emberei igen közel állani az addigi ellenpárt egyes tagjaihoz; a képzelt ellenségben barátra találtak; látták, hogy az is azon munkál, mit ön-keblök ohajt: a kibékülésen, a bizalom helyre állításán. És egyszerre nagyobb vonzódást érzettek ezekhez, mint sok mások iránt, kik még akkor is új táplálékot adának az ingerültségnek. A szent ügyekezet megérdemlé és megnyeré a gondviselés pártolását, s igy sikerült néhány becsületes embernek homályban és fény nélkül nagy nehezen helyre hozni a bizodalmat, mit mások nagy robajjal és csillogva megrontottak. Alig volt a kibékülés biztositva, s ime érezni kezdék többen, mikép, nehogy az ismét félreértések által megbomoljon, a közvélemény működésének országgyülés után

tért kell nyitni; főleg azért is, hogy minden oldalról megvitatva jőjenek a kérdések az országgyülés elibe. Mi magunk úgy vélekedénk: hogy egy havi folyóirat e czélnak legjobban fogna megfelelni, a haladás fontos kérdéseit alaposan lehetvén abban megvitatni; s az illy közlések olly olvasói körre tarthatván számot, melly előtt az illy vitatások bizvást, minden rosz következés nélkül folyhatnak. E véleményünk akkor sok mások előtt is helybenhagyást nyert; és mi maig is sajnáljuk, hogy az eszme, közbe jött akadályok miatt, nem valósult. Mikor külföldről hazatérvén a Hirlap megszületését hallottuk: nem adánk helyet várakozásoknak, miknek, mióta időszaki sajtó létezik, soha Hirlap még meg nem felelt; — sőt megértvén a szerkesztő nevét, egy szempillantásig sem kétkedénk a lap iránya, s hatás módja felől. Ismertük az iskolát, mellynek a szerkesztő tanitványa; a tanokat, miknek apostola; épen azt, sem többet, sem kevesebbet nem reméltünk tőle, mint a mit azóta tapasztalánk. Az első öt szám, mellyet egyszerre olvasánk Bécsben, megerősite vélekedésünkben. Nem roszalhatók, hogy kormányunk czélzatai tisztaságának öntudatában, a sajtónak illy tág, eddig nálunk járatlan tért nyitott, s a nemzet egészségét olly lábon lenni gondolta, hogy megbirja az experimentumot: de az időszaki sajtó természetéhez képest már akkor szükségesnek tartók, hogy a Hirlap ellenében más ujság is álljon ki a sikra. Nem is kétlők, hogy ez elébb utóbb megtörténendik. Most a „Világ“-nak jutott e szerep, s hogy mi

annak illy módoni fellépését dolgozatinkkal elősegitjük, már maga bizonysága: miként veszélyt láttunk terjedni, melly ellen antidotum, és pedig sürgető antidotum, szükséges.

Ezekhez képest nyiltan kimondjuk, és röviden akarjuk megmutatni, hogy azon rosz, mellyet a Kelet népe a Pesti Hirlapban lát, nem képzelet, nem rémkép. A szükségesnél sötétebb volt igenis a szinezet, mellyben gróf Széchenyi vádait kifejezé; az erősségek, miket eléhozott, czáfolást engednek; hibás a mező, melly a megtámadásra választatott; a vész, mellyel fenyeget, korán sem áll olly közel, mint azt jósolja, s az orvosság talán egyszerűbb, mint sejdíti: de maga a vád, — igy vagyunk meggyőződve, — a fő dologban igazságos, s a kártékony hatás, melly bépanaszoltatott, nem hiú félelem, de szomorú valóság. És ez vélekedésünk szerint néhány egyszerű észrevételből kiviláglik.

Minden politikai munkában, de főleg ujságban, melly naponként hat, kétféle irányt kell megkülönböztetni: elsőt azt, melly a lap homlokára van irva, melly czégérül kifüggesztve pompás phrasisokban, csillogó declamatiókban mutatkozik. Ez a lapnak bevallott iránya, but avoué, ostensible. A másik irány az a szellem, melly az egész lap szerkezetén által fut

a pompásan felállított elvek alkalmazásában, a tárgyak megválasztásában, sokszor egy szó, egy epitheton használásában rejtezik. — Ez a lap valóságos iránya, but veritable; a lap ez által, és csak ez által hat, és bir jelentőséggel. Erkölcsi méltánylásában ezen második irány a gondolkozó ember előtt minden, az első semmi. Gutta cavat lapidem: az időrül időre kimondott elvek, szép és nagy phrasisok elhangzanak, elfelejtetnek; de a mód, miszerint az elvek alkalmaztatnak, a szin, mellyben az iró az adatokat feltünteti, a sokszor parányi észrevételek, mikkel kiséri, egy helybenhagyó vagy gáncsoló szó, mellyet egy csekély adat után oda vet, naponként hatnak az olvasó lelkére, bele szövik magokat eszméinek kifejlésébe, elébb utóbb befolyást gyakorolnak gondolkozás módjára. Ebben fekszik az időszaki sajtó egész jelentősége; ez teszi üdv, vagy vész eszközévé. Ez teszi: hogy vannak hirlapok, mellyek egészen más módon hatnak, mint a hogy programmájok s ostensibilis elveik szerint hatniok kellene. A Gazette de France minden lapjában a legszélesebb szabadság eszméit prédikálja; s ki nem tudja, hogy iránya s hatása egészen más. Az illyen benső irányt világosan, forma szerint bebizonyitani igen nehéz; s mi szivesen elismerjük, hogy e tekintetben a Keletnépe plena probá-t nem teljesített; hogy a szabálynak: „asserenti incumbit proba" meg nem felelt. A két védirat, de főkép b. Eötvösé, győzelmesen kivívja, hogy a Keletnépében foglalt kemény vádakat, annak szerzője részletesen be nem bizonyította.

B. Eötvös keresztül megy minden egyes vádponton; felteszi, hogy a szerző a legerősebb próbákat választá, taglalja, analysálja azokat, s igen logice mondja: ha még ezek sem bizonyítják be a vádat: úgy hol a bizonyítás? A mi tisztelt barátunk lelke tisztaságában nem akarja látni a bevallott és a valóságos irányok közti különbséget: és igy mi vagyunk kénytelenek azt a közönség előtt kifejteni.

Mikor valaki „törvényszerű haladást" tűz ki Hirlapi zászlójára, és még is búzdít, dicsér minden hatóságot, melly törvényes korlátaiból kilép; mikor a saját-ság tiszteletét hirdeti, s a szabadföld eszméje mellett olly módon agitál, melly ha viszhangot lel, minden józan rendelkezést lehetlenné teend megváltás dolgában; mikor a kormány iránti bizalmat ajánlja, és naponként tévtanokat terjeszt; a megyéket ollyakra szólítja fel szünet nélkül, mik mellett a kormány törvényes hatása teljesen elenyészne; mikor a különböző társasági osztályok közti közelítést mondja czéljának, és minden egyes szenvedőt ugy állít elő, mint a socialis rendszer áldozatát: mikor józan haladást emleget, s tettleg az ifjuságnak mint testületnek, mint társasági hatalomnak énekli naponként apotheosisát, s a tömegek rivalgásait nevezi-el közvéleménynek: akkor higyje el nekünk a mi igen tisztelt barátunk, hogy az illy irány alatt a nyiltan kimondott szép czélokon kivül még más valami is fekszik; hogy az irott sorok közt lát-

hatatlan belűkben áll más valami, a mit sok becsületes ember érez, de csak kevesen tudnak önmaguknak megmagyarázni. És ez az, mit mi a Pesti Hirlapban kárhoztatunk. Meglehet, hogy az illy ujságiró maga magát is elvakítja, s csalódásokban él a hatás felett, mellyet működése szükségkép gyakorol; de ez tökéletesen egyre megy; nem Kossuth Lajosról, de ujságáról van itt a szó; nem a kebel titkos érzeteiről, de ujsága naponkénti hatásáról. A politika sanyarú mezején a jóért s roszért, mellyet közvetve vagy közvetlen, akarva vagy nem, eszközlünk, egyiránt vagyunk felelősek.

Igen sokban igaza lehet, és igaza is van Kossuth Lajosnak, főkép ha úgy tekintetik munkája, mint a Keletnépének kritikája, a nélkül, hogy a Pesti Hirlap irányai igazolva lennének. Igaz, hogy a magyar nemzet öreg is, ifjú is egyszerre nem lehet, hanem hogy vagy egynek vagy másiknak kell lennie. Igaz, hogy 1825ben, mikor gróf Széchenyi legelőször fellépett, nem a rothadás szaga vonzotta őt a nemzethez: hanem inkább varázs erővel azon szellem ragadta meg, melly jelesen nemzetiség ügyében az akkori országgyülésen annyi energiával lépett fel; — igaz hogy ezen szellem befolyása alatt gyümölcsöztek azután az ország javára mind azon eszmék, mellyek gr. Széchenyiben már rég óta felhalmozva voltak, s csak egy ihlető szikrára vártak, hogy fellobbanjanak; igaz, hogy ezen eszmék ki-

fejtése a nemzet fogékonysága nélkül hatásra számot nem tarthatott volna; és hogy a rendszeres munkák megyekénti felvételekor találtak legszélesebb mezőt alkalmazásra és működésre, s akkor szövetkeztek a nemzet gyakorlati élete kérdéseivel, s a megyei elementommal; igaz, hogy gróf Széchenyi, könyvein kivül, főkép maga alkotta intézetek által akart hatni, s a megyei életet, formákat és befolyást kellőleg nem méltánylotta, magát abba bele illeszteni nem tudta, s hogy főleg innen eredt lépcsőnkénti elszigetelése a mozgalomtól, melly szükségképen e mezőn üzte legélénkebb hatását; igaz még az is, hogy nemzetek nem hasonlítnak olly beteghez, kinek egy orvos recipején kivül üdvössége nem lehet; mind ezek igazak lehetnek: és még is helyt állhatnak mind azon aggodalmak, miket a Pesti Hirlap sokakban támasztott. Mert ezen aggodalmak nem függnek gróf Széchenyi okoskodásainak helyes vagy helytelen voltától: hanem tisztán magának a Hirlapnak működésén, hatásán, elnem tagadható irányain, — mint mi azokat feljebb röviden kifejtők — alapszanak. S ezen aggodalmakat mibennünk legalább Kossuth Lajos el nem oszlatta.

Igy vagyunk azokkal is, miket Kossuth Lajos a népszerüség vadászásának gyanúja ellen felhoz. Említi itt azon sok keserű szemrehányást, mellyel lapjában megyéket és egyedeket illetett. Ez igaz, és mi még is azt állítjuk: hogy a Hirlap hizelg a szenvedélyeknek.

Mert mikor egykét visszaélést megró, nagyban ámitgat, az ifjuságot, mikor olly szerepet tulajdonít neki, melly nem övé; a megyéket, mikor olly feladást tűz elejökbe, melly hatóságukat meghaladja. Az illy hizelgés százszorta veszedelmesebb, és annál kártékonyabb, mivel a nemesebb indulatokhoz intézi szavait, az öntudathoz, a hazafisághoz; s mivel ezen nemes érzésekkel visszaél, — l' enfer est pavé de bonnes intentions, — nincs veszélyesebb neme a tévelygésnek, mint az, melly tiszta érzéseken épül, s ezekből vesz erőt a szilárdságra. A ki igy kicsinyen gáncsol, de nagyszerűn csábít: az tizszeresen nyeri vissza e második úton azt, mit az elsőn elvesztett; sanyarú képü Cato szinében jelenik meg, mikor nem egyéb egy csábító Szirennél.

Kossúth Lajos szerint az 18$^{39}/_{40}$ országgyülésen a karzatok viselete nem igazolta azon félelmet: hogy ma holnap a franczia convent jelenetei fognak megújulni. Én ellenkezőt hiszek: kezdetnek minden esetre sok is volt, a mi történt. Szerezze meg magának Kossuth ur a beszédet, mellyet Deák Ferencz a kerületben 1839iki junius 22-kén a hallgatósághoz tartott, fájdalom minden siker nélkül; mert hasonló jelenetek azután is kerületekben és országos ülésekben többször megújultak, valahányszor rájok szükség volt. Az illyeket tisztán kárhoztatni kell: vétek minden mentő szó; mert jó oldala a dolognak semmi esetre sincs; és ha nagyítva

adatnak is elő veszélyei, nem árt: csak hasson az előadás. Főkép pedig tiszte ez azoknak, kik rendszerint éljeneztetnek a hallgatóság által, és igy azzal bizonyos erkölcsi solidaritásban állanak. — Rájok nézve — mint hasonlíthatatlan Deákunk tökéletesen érezte, — becsületbeli kötelesség mindent elkövetni, hogy illyenek ne történjenek. A franczia forradalom kezdetében sem hoztak pisztolyt és gyilkot zsebeikben a hallgatók az ülésekbe: később felhevülvén az indulatok, ez mindennapi kenyérré vált; a kezdet nem volt más, mint a hallgatóságnak összezavarása a gyülekezés tagjaival, s a befolyás, melly annak engedtetett. Es mi meg vagyunk győződve, hogy ez a két dolog valamint már magában rosz: ugy a körülményekhez képest minden lehető rosznak lehet és leend kútfeje; itten a becsületes ember feladása: principiis obsta, nem pedig legyezni az ocsmány visszaélést és igy elhitetni a közönséggel: hogy itt valami nevetséges félelem, valami igen üdvös dolog ellen agyarkodik; s igy a már magában is nehéz feladást még nehezíteni.

Győzelmi érzelemmel hirdettetik: hogy már nyolcz hónapja létezik a Hirlap, és még sem tört ki a forradalom; sőt inkább mind jobban higgadnak a köztanácskozások. Mi már kimondottuk: hogy a szineket, melylyekkel gróf Széchenyi a Hirlap következéseit festé, a kellőnél sötétebbeknek tartjuk; de abból nem követ-

kezik, hogy a félelem a felhőkbül van lekapva. Sehol a világon nem követte közvetlen a forradalom a forradalmi eszméknek nyilvánitását; és még is minden forradalmak in ultima analysi az eszmékben gyökereznek : mert az ige tetté válik, s a mi a velőkben gyökeret ver, elébb utóbb, keresztül bocsátva a szenvedélyeken, átmegy cselekedetekbe. Ez teszi a tévtanokat veszélyesekké; s nincs jósló, nincs számoló a világon, ki a kitörési időpontot előre megmondhatná: csakhogy vélekedésünk szerint a tévtanok ellen szabad vitatás országában van egy erős fegyver: azokkal ellenben ugyanazon téren a puszta igazságot szembe állítni. Az olly magasztalt higgadtság a közgyülésekben részint reactio, részint onnan ered: hogy a mozgalom felekezete módot talált benne, a másik részt elnémítani; és minden ellenző nélkül látván magát, kénytelen nyugodt lenni, ha csak önmagával nem akar harczra kelni. Ez a higgadtság nem egyéb: mint a harcznak lehetetlensége.

Es így mi meg vagyunk győződve, hogy azok a tévtanok ős népgyülésekről, megyei mindenhatóságról, miket a Hirlap ritka állhatatossággal terjeszt; az a szenvedelmes modor, mellyben főkép az első öt hónapban minden egyes szenvedés felett rimánykodott; az a rosz szokás, melly a közvélemény tisztes nevét reá ruházza minden alkalommal a zajongás és éretlenség elemire; az a buzgalom, mellyel a sajátsági jogoknak világosan ártalmas terveket pártol és terjeszt,

nemcsak nem üdvösek: hanem positive és tagadhatlanul károsak, és szilárd, hathatós ellenműködést tesznek szükségessé.

Menjünk most által némelly más a vitályba belehuzott kérdések vizsgálatára.—

A vitályba bele húzott idegen kérdések közt, legtöbb helyt foglal el az ész és szív czímű vitatkozás, elmult időkbül ide ismét felidézve. Mi a kérdést igen egyszerűnek s régen eldöntöttnek tartjuk. Az ész feladása: polgári társaságokban magasabb erkölcsi érzet sugallásai alatt kitűzni a czélt; az észtől kell tanácsot kérni, ismét amaz érzet ellenőrsége mellett, a módokra nézve, mellyek által ezen czél eléretthetik; de az ész által tanácsolt módok közt a szívhezszólás is találhat helyet, a mi főkép igaz ott, hol rábeszélésről van szó, hol erkölcsi emelcsők által akarunk valamit eszközleni. — Ezt még magában vétkül tulajdonítni hirlapirónak nem lehet; ez az agitátoroknak tulajdonképeni hivatása, és vétekké csak akkor válik (mint b. Eötvös helyesen mondja), mikor rosz szenvedélyekhez, az irigységhez, a másoké utáni vágyhoz, stb. történik a felszólítás; vagy pedig az iró, az értelmet megcsalva, a nemes érzemények melegségével

tévtanok részére visszaél. Hogy volna nemzet, melly tisztán a szív által vezéreltetnék politikájában, vagy pedig ollyan, melly csupán a hidegen felszámoló ész parancsait követné, bebizonyittatni nem fog; csak annyi igaz, hogy azon nemzetek, mellyeknek jellemét általában nagyobb higgadtság képezi, józanabban viszik ügyeiket, mint azok, kik, mint p. o. a francziák, szüntelen mozgékonyságban, minden órán más szenvedély által engedik magokat akaratjok ellen is vezéreltetni; — de ez csak azt bizonyitja, hogy a nemzeti jellem befolyását nem lehet száműzni politika mezején; hogy attól a vezérek magok sem szabadok, és azt a módok megválasztásában méltánylani mindenkép kénytelenek. A mennyiben tehát tőlünk függ, a nemzeti gondolkozás és érzésmódnak kifejlésére hatni, igyekeznünk kell, hogy abban a józan felszámolás kapjon felsőséget. De amaz elv: hogy az ész útmutatását kövessük politika dolgában, még nem országlási rendszer: hanem nélkülözhetlen feltétele minden csak türhetőleg haszonvehető országlási rendszernek, épen ugy volt elve Péter czárnak, mint Washingtonnak, 2-dik Fridriknek, mint lord John Russellnek. És igy nem az hibája, vélekedésünk szerint, a Pesti Hirlapnak, hogy néha a szívhez és indulatokhoz szól; mert ez néha, hahogy hatni akarunk, publicumunk természetéhez képest szükséges is lehet; hanem azt kárhoztatjuk benne, hogy előbb ugyan megtéveszti az elméket, s ugy azután a veszedelmes tévedés részére az indulatok gerjedelmeit használja.

Hasonlókép nem szándékunk hosszasan vetekedni b. Eötvössel és Kossuth Lajossal a jog és kegyelem szavak és eszmék s e tétel felett: hogy a kor jogot követel nem kegyelmet. — A dolognak valóságos állása ugy is nyiltan fekszik előttünk. Minden kormánynak, minden törvényhozásnak szent kötelessége a kezelésére bizott nemzet boldogságát eszközleni. Tiszte tehát ez a magyar kormánynak is, tiszte a magyar törvényhozásnak, tiszte azoknak, kik a fenálló rendszernél fogva ezen törvényhozásnak részesei; de a módokra nézve, mellyek szerint ez a feladás megfejtendő, a törvényhozás teljesen szabad és független. Tiszte p. o. a törvényhozásnak a földnép jólétét lehetőleg előmozdítni: de azt senkinek sincs joga követelni, hogy ez az adó bár melly neménck elvállalása által történjék. Tiszte, a nemzet erkölcsi javairól gondoskodni: de annak tőle kell függni, ha akar-e p. o. ollyakat is részesíteni politikai jogokban, kik azokbul eddigelé kizárattak; mert hogy e czélt máskép is el érhetni, számtalan példa bizonyitja. Hogy a több különböző módok közül, mik általános czéljára vezetnek, mellyiket akarja választani, annak önmagától kell függeni; neki pedig ezen választásban a józan politika, a méltányosság, s a körülményeknek józan megfontolása által kell vezéreltetnie. „No pressure from without" nem türni kivülről jövő kényszerítést, maximája minden józan státus-embernek. Ha az ellenkező theoria állíttatik fel, ha egy bizonyos általános jogszerűség vétetik alapul, akkor vége van minden positivumnak,

akkor lépésrül lépésre, okoskodásrul okoskodásra az általános szavazati jog, (suffrage universel) és a lex agraria küszöbére jutunk; bitorlás minden, a mi ezeknek körén kivül fekszik.

Mikor tehát a kérdés ugy tétetik fel: jog és kegyelem, s az mondatik: hogy jogot követel a kor, és nem kegyelmet, akkor 'az egész tárgy fonákul van felfogva. A kor nem követel és nem követelhet egyebet, mint a politikailag czélszerűt, méltányost, üdvöst: a törvényhozás pedig maga rendeltetésénél fogva a czélszerűt, a méltányost, az üdvöst megadni tartozik. A jog és kegyelem fogalmai egyiránt magok helyén kivül állnak itt. Az elsőnek megemlitése szükségkép reactiót szűl azoknál, kiktől az engedmények de facto függnek, s fonák irányt ad azoknak, kiknek számára az engedmények követeltetnek; a kegyelem-felhozás gyülöletessé teszi azokat, kiktől az engedmények váratnak, s a tömeg lelkében a lealáztatás keserű érzetét ébreszti. Igy állítni fel a kérdést, annyit tesz, mint egymás ellenségeivé tenni azokat, kiket egymással szerettetni kell; mert ha jogról van a szó, ha joga van a népnek követelni, hogy a nemesség a házi vagy hadi adót elvállalja, vagy hogy egyenes részvétet engedjen a népnek a nemzeti képviselésben: ugy ezen jog épen ugy létezett 1800-ban, mint 1820-ban; és 1820-ban ugy, mint 1840-ben; sőt minél inkább visszamegyünk a múltba, an-

nál inkább létezett, mert mikor még semmi engedély nem vala adva, a jogszerűtlenség még nagyobb volt; igy hát minden elmulasztott szempillantás jogtalan állapot, s a népnek nemcsak követelésre, de megtámadásra van joga: az pedig, ki megtámadtatik, nem transigálni fog, de ellentállni. Nem okos barátja tehát hazájának azon magyar, ki a vagyonos aristokratia irányában,mikor az alkotmányos jogainak mezején áll, nem hogy méltánylaná a mit az már eddig tett, mint további lépések előpostáját: de ezeket fejére parancsolja; mert ez által, a különben lehető békés kifejlés helyett, viharokat idéz elő, mellyeknek végeredményét senki előre nem láthatja.

A divergentiák feletti vitát sem látjuk, — ugy a mint áll, és miután napirendi főkérdések gyanánt kevés kivétellel, minden oldalról, ugyanazok elismervék, — felette lényegesnek. — A büntető jog körébe tartozó javítások megemlitését s ajánlását a Hirlapnak vétkül nem tulajdonitjuk: az országgyülés tűzte ki a tárgyat napirendre, és igy természetes vala a dolog felett nyilatkozni. Mátyás szobra iránt b. Eötvössel tartunk: gróf Széchenyi irányában csak azt jegyezzük meg: hogy ez épen ugy divergentia, mint a Walhalla, mellyben, ha mostani mozgékonyságunkat megtartjuk, csak azért fognának a képszobrok felállittatni: hogy minden tiz esztendőben egyszer újakkal cseréltessenek fel. A népnevelést, s azzal kapcsolatban álló igyekezeteket a mi

illeti, azt tartjuk: hogy itt a Keletnépének tisztelt szerzője, — feltéve mindig, hogy csak tisztalelkü működéseket értünk e téren is, — merőben tévedt. B. Eötvös e részben egészen véleményünket fejezte ki, s mi azt gondoljuk, hogy e dolog nem csak idején van: de már el is késett, főképen azért, mert ha mindjárt holnap lépnénk is fel ezen pályára, világos, hogy működéseink csak több év után fognák gyümölcseiket megteremni, és a másik mozgalmat, melly jogok osztogatását czélozza, meg nem haladnók, de hihetőleg utól sem érnők Azt mondani, hogy a dolog nem csupán tőlünk függ, hanem mástól is, t. i. a kormánytul, talán nem erős ellenvetés; mert ez sok más tárgyakra nézve is ugy van, miket a Keletnépe szerzője mégis napirendre emel (p. o. ősiség, bank); s valóban minden lehető gyanusitásai között a kormánynak, nincs méltatlanabb mint az, hogy népnevelés dolgában üdvös intézkedéseket hátráltatni fogna. E gyanút az örökös tartományokban e tárgy körül történtek már régen és tettleg megczáfolták.

Nem az, véleményünk szerint, közöttünk a baj, hogy több dolog pendittetik meg egyszerre, s a hirlapokban többfélék ajánltatnak; mert az első az egyesek különböző hivatása szerint a jelen perczben másképep nem lehet; a másik pedig a hirlapi működés természetében fekszik. Maga a gróf is, szeder-egylet, gőzmalom és kikötő-hely körül foglalko-

zik, és jól teszi; divergentiának csak az nevezi ezt, ki e vállalatoknak a gróf általános terveiveli összeköttetését nem látja, s nem ismeri a grófnak egyik legdrágább tulajdonát: azon ösztönszerű tapintatot, melly vállalatira nézve kilencz esetben tiz közt a czélszerűség, és siker biztos kezessége. Mások a nevelési rendszerrel kapcsolatban álló egyes tárgyakat sürgetnek; egy más tégla a nemzet nagyság épületében. Mind ezek egyes próbatételek, mellyekből ugy is csak az marad fen, mi az idő kemény próbáját megállja. Jobb volna, az igaz, el nem darabolni erőnket, és központosulni néhány fő feladások körül; de ezen központosulás ismét csak következése a sokoldalu discussiónak, nem előzménye.

Ezen fő feladások közt első helyütt áll ezentul is közös értelemmel nemzetiségünk. A szent ügy mellett nincs mit szólnom; el van mondva minden, mit szívem mélyében érzek és hiszek. Csak azon féltékenység aggaszt némileg, mellyet e tárgy körül némelly tisztelt hazámfiai mutatnak hol nyugat, hol észak felé. — Az elsőre nézve: azon kormány, melly évről évre új engedményeket tesz magyar nyelv dolgában, s ezután mégis megőrzené keblében a gondolatot: belőlünk németeket csinálni, olly oktalan volna, mint az az ember, ki egy árkon akar átugrani, de azt naponkint mélyebbre és szélesebbre ássa. Üzzük el tehát kebleinkből e méltatlan gondo-

latot. A másikra nézve egy szerény észrevételt ajánlok honfiaim figyelmébe: a szláv nép, és egy más éjszakikb faj, századok óta véres harczokat folytatnak egymás ellen, őket a legmélyebb gyülölség, vallásbeli különbség, százados bosszúk emlékei választják el egymástól. Innen van, hogy Europában igen sok gondolkozó ember a szlavismust nemcsak nem tartja az éjszaki torrens szövetségesének, sőt inkább úgy nézi, mint hatalmas gátot annak ellenében: értődik: mint erkölcsi hatalmat, nem mint polilikai combinatiot. Legyen ez bár hibás nézet, nem volna-é legalább szükséges előbb, hogy sem nagy lárma történjék a tárgy körül, s ollyanok identificáltassanak, miknek egymáshoz semmi közük, — a dolog velejére menni, és megvizsgálni, ha azon mozgalom, mellynek e részben tanúi vagyunk, más e, mint egy részben analogiája annak, mit minmagunk nemzetisége körül teszünk: más részről reactio azok ellen, mik részünkről egyes túlbuzgók nyilatkozásai szerint szándékoltatni látszattak? — Nagy aggodalmak fognának enyhülni, ha szorosb vizsgálat után a dolog így találtatnék, s az sülne ki: hogy itt is csak minmagunk okos mérséklététől függ a feltámadt vihart lecsilapítni; főkép miután mindenki egyetért a nemes gróffal a tervre nézve, melly szerint a nemzetiségi és alkotmányi szárnyat felváltva manoeuvriroztatni akarja.

Hogy közlekedési eszközök rendszere, mellyel a házi adó kérdése is összefügg, és hitel-intézetek állanak

a legközelebbi napi renden, ez iránt nincs talán nagy kétség. Ide tartozik az ősiség módosítása, mennyiben hitel-intézetek lehetőségét feltételezi. Ez utolsóra nézve van egy észrevételünk gróf Széchenyi irányában. A nemes gróf az illy kérdéseket nem akarja a Corpus Juris tömkelegébe visszavinni. — Ez más szavakkal annyit tesz, mint mellőzni törvény körüli ujítások közől a historiai bázist; mi meg ismét annyi, mint forradalmilag újitni. Nincs itt közép-út. Magány jog tárgyában nem lehet üdvösen változtatni, ha nem tudjuk világosan, hogy mi az, mi létezik; de hogy ez tisztán álljon előttünk, vissza kell menni a tömkelegbe. Ha ezt elmulasztjuk, lehetetlen kimélni a fenálló érdekeket, lehetetlen a láncz utolsó gyürüjébe fűzni a következő lánczszemet. A törvénykönyv idomtalansága nem mentség a törvényt módositni akaróra nézve. Másutt egyetlen egy király uralkodása alatt több törvény hozatott, mint a mennyi egész törvénykönyvünk; p. o. Angliában 3-dik György alatt a statute book négy annyi, mint a mi egész Corpus Jurisunk. A profanus ott is tömkelegnek tartja a magányjogot; de azért a parlamentum nem egy tollvonással törli el a fenálló rendszert: hanem megjáratja legügyesebb törvénytudói által a tömkeleget, és részletes, minden érdekeket kimélő törvényjavaslatokat készittet általuk. Igy kell annak történni mindenütt, hol az alkotmány historiai alapokon nyugszik, és a hol másképp történt, az forradalom müve, vagy előfutója volt. Az újitás békétlenségét ha valahol,

úgy a magány jog körében kell mérsékleni tudni; sehol sem veszedelmesebb a részletekben járatlan általánosság. —

Egy utolsó czikkben próbáljuk meg összesummázni az igenleges s nemleges hasznot, melly a nemzetre a vitályból háromlott.

IV.

A Keletnépe körüli vitály vég pontján azon kérdés tolja magát az olvasóra: hogy a haza s a közügy mit és mennyit tekinthetnek magokra nézve a csatázás végeredményének? szedhetnek-é valami üdvös gyümölcsöt illy terjedékeny vitatás mezején? láthatják-é abban hazai dolgaink forduló pontját? adódott-é elő egy vagy más részről olly terv vagy formula, melly szövevényes viszonyainkban minket, tapogatókat, Ariadne biztos fonala gyanánt vezethetne? vagy van-é legalább néhány eszme tisztába hozva? vagy kiegyenlítve a véleményi különbség legalább egy részben, p o. a teendők sorára nézve? — A felelet csak a legutolsó kérdésre lehet örvendetes. Igen is tisztába van hozva, vagy is inkább már ez előtt is alkalmasint kicsinált igazság vala: a) hogy anyagi előmenetelünknek szellemi alapon kell épülni; b) hogy nemzetiségünk ezentúl is minden más érdek felett uralkodik, s a más nyelvüekre nem erőszak, de alkot-

mány érdekébe behuzás által terjesztendő; c) hogy ezeknek nyomán a teendők sorában népnevelés, közlekedési módok rendszeresitése, hitel-intézetek, s az ősiség azon módositásai, mellyek azokat feltételezik, állanak napi renden; d) hogy a legközelebb megvitatandó tárgyak: házi adó és a megváltási kérdés, maga minden szövevényes viszonyaiban. S ha bár őszintén megvallva tudtunkra ezek számos hazafi kebelben már régen igy tüntek fel: még is nagy nyereségnek tartjuk, hahogy e nézetek és e sorozat a vitálybeli gondolat-csere által nagyobb közönséget és szélesebb helyeslést szerzettek magoknak.

Tökéletlenebb a nyert eredmény a működési rendszerre nézve, mellynek utján előidézendő volna az, mit kivánatosnak mindenki elismer. Itt a különbség nem csupán az irány és modor körül forog, melly az időszaki sajtó mezején követendő: de magát a munkáló gépely organismusát, a dolgozó erők benső mechanismusát érdekli. Gróf Széchenyi István és Kossuth Lajos e tekintetben két különböző iskola tanait képviselik. Közelebbi taglalatot érdemel tehát a dolog, főleg, mert még az sem lehetetlen: hogy a két iskola theoriáji egyiránt hézagosak.

Gróf Széchenyi a módokra nézve, mellyek által czéljait létesiteni igyekezett, eleitől fogva, mindenkor

a központosítás embere volt. Nem azon kormányzati központositást értem itt, melly a helyhatósági jogoknak tetemes részét elnyeli; de egy más nemét a központosításnak, melly a nemes gróf cselekvéseit tulajdonilag jellemzi. Ezen a gróf eszméleti világában már régen fris életet folytató gépelyben, ha én jól veszem fel a dolgot, anyagi középpont: az állóhidban összeforrt, vasutak és vizcsatornák által a legtávolabb pontokkal összekötött, dúsgazdag, bájossá varázsolt Budapest; szellemi középpont: maga a tisztelt gróf és rokonszenvü barátjai; eszközök: a nemes gróf iratai s a helybeli egyletek s intézetek; hatáskör: országgyülésen kivül a vélemények előkészítése s a magasabb társasági élet magyarosítása, országgyülésen a főrendi tábla alkotmányszerü oppositiója. Mi volna könnyebb, mint az igy organisált gépelyt mindig szem alatt tartani, a katlan alatt hol erősen, hol gyengébben tüzelni, szigorú taktika szerint előmenni és szoros tudományilag játszani a sakk partie-t! Az illy gépely szabatos működésétől reményli a nemeslelkü gróf, hogy mind azt, mit ohajt, s azon egymásutánnal, mellyet ohajt, éppen azon időpontban, mellyre azt hő keble ohajtja, pontosan sikeresíteni fogná, mig végre Magyarország „a mostani elkopott félig meddig feudalis, félig meddig alkotmányos szövevényből emberhez illő képviseleti rendszerre átvarázsoltatnék.“

Nem kevésbbé barátja a központosításnak Kossuth Lajos. Politikai vallásának általányos talpköve a vár-

megye. A megyei élet sajátságaival senki nála jobban nem ismeretes, behatott annak minden ágazataiba, nincs előtte titka a szövevényes fonalaknak, szívvérébe vette fel az institutio életnedvét, s a megyei élet fontosságát soha senki lelkesebben fel nem fogta, remekebbül nem ábrázolta. A megyei hatóságon kivül még csak egy más hatalmat ismer, s ez: a sajtó-utjáni nyilvánosság. E rendszerben tehát a fő vonások: sajtó, melly megvitatja a kérdéseket; megyék, mellyek azokat határozattá változtatják, országgyülés, melly e nyomon törvényt hoz. És megvan, a mint emlitém, ezek mellett Kossuth Lajosnak is a gyakorlati munkálatra nézve a maga központosítási eszméje. Középponti hirlap, melly az eszméket közre teszi; középponti megye, melly azokat végzéssé emeli, a többi megyékkel felszólitólag tudatja, s ezeknek visszatetsző lépéseit indignatióval fogadja; — két vagy három középponti ember a középponti ujság és megye kormányán, — középponti állandó hallgatóság, melly a középponti városban minden nemű gyülekezetet különbség nélkül környez és lármázva igazgat, másnap közvélemény képében, mint vox populi vox Dei az egész országban kitrombitálandót; ez a mi csekély abstractióink szerint Kossuth Lajos gyakorlati nézete a nálunk kivánatos országlásról. E rendszerben mozgató erő: a középponti újság és megye, kifolyási csatornák: a megyék; öszvefolyási pont: az országgyülés; ellenőrködő hatalom: a nyilvánosság.

Ime két külön neme a működő gépelyeknek, két

külön országlási terv, melly csak abban hasonlít, hogy mindkettő központositáson épül. De hát ha mindegyikből ki volna felejtve a legszükségesebb karika; hát ha egyes fogyatkozásaik mellett a két tervnek egyike orvosolhatatlan eredeti bűnben is sinylődnék?

Gróf Széchenyi rendszerének egyik fővétke az, mit már Kossuth Lajos is kiemelt: a törvényhatóságok befolyása nincs benne kellőleg méltányolva. Alkotmányunk természeténél s politikai állásunknál fogva gyenge alapon nyugszik nálunk mind az, mi sarkpontját nem a megyékben találja, vagy szerkezetökbe magát bele nem illesztheti. Innen van, hogy azon cselekvési rendszer, mellyet gróf Széchenyi darab ideig az akkori körülményekhez képest igen sikeresen üzött, veszteni kezde hathatóságából azon órától fogva, mikor a mozgalom szintéreivé a megyék lettek, a tisztelt gróf pedig gravitatiói pontját azokba általtenni elmulasztá. A nemzetet en petit comité sokáig vezérleni nem lehet ott, hol 52 megye nyilvános életet űz s következőleg az ideák mozgalmának legnagyobb részét magába felveszi.

Másik hibája gróf Széchenyi rendszerének némileg közös Kossuth Lajoséval; mert valamint Kossuth Lajos gyakorlati rendszerében ki vannak felejtve a törvényes főhatalom szükséges jogai a megyék irá-

nyában: ugy gróf Széchenyinél is felette homályos annak hivatása. A különbség az, hogy gr. Széchenyi rendszere csak a közvélemény vezetésére szorítkozik s a közigazgatást alkotmányos helyzetében hagyja; Kossuth theoriája ellenben a főhatalom szerepét kivétel nélkül mindenben a benevolus spectator szerepére kárhoztatja: a közigazgatásba és törvényhozásba vág, azt absorbeálja, és nem más mint valóságos foederalismus. Szinte a túlságig ki van fejtve ezen theoriában a megye eszméje, de homályban hagyva korlátai a törvényhozás és korona irányában. Hogy a polgári társaságban egy törvényes főhatalomnak kell szükségkép létezni, melly rendet tartson, a törvény végrehajtására felügyeljen, egyest és testületet hatáskörükhöz kössön, a túlhágókat oda visszautasítsa, az érdekeikben megsértett egyéneket a törvényhatóságok visszaélései ellen ótalmazza; és hogy ezen főhatalomnak a törvények által kitűzött téren kényszerítő erővel kell törvényesen felruházva lenni egyesekre és megyékre nézve: máskülönben minden képzelhető előmenetel kezesség nélkül marad, — a törvények végrehajtása nem biztosíttathatik s a magány-érdekek ótalmat nem lelhetnek: ezen ABC-jéről a statustudománynak, Kossuth Lajos terjedékeny lapjaiban még soha egy sort nem olvastam, egy világos eszmét nem találtam Naponként sértve szemléli az egyesek érdekeit, elhanyagolva a törvényt, szaporodva a visszaéléseket, s eszébe még nem jutott: hogy ez nem lehet máskép, mig jót vagy rosszat valósítni egyiránt

nehéz marad a főhatalomnak. Látja, hogy a főhatalom a veszteglés idejében sem birt a törvényhatóságokkal; és az átalakulás évkorában akarja nevelni a megyék hatáskörét! — Nem érzi, hogy minél kisebb a hajlam több hatalmat ruházni törvények által a fejdelemre a megyei hatóság irányában: annál inkább kell erkölcsi hozzájárulással könnyíteni azon jogok gyakorlatát, mellyekkel alkotmányszerűleg bir. A fejdelem megesküszik leges observare et observari facere; kérdem, mikép teljesítheti esküjét a most divatozó theoriák mellett egy törvénytszegő megye ellenében? — Naponként tovább kivántok menni a jogok terjesztésiben: ámde ellensúlyt ezen lépéseknek szorosabb rend és fenyiték által adni nem akartok. Haladtok újitási pályátokon; lebontjátok a közfalakat, egyes hurkokon oldotok, kisikamlotok egy két gyűrűzet szorongásaiból; s nem veszitek észre, hogy ezen működés, ha csak új kezességek a rendnek nem adatnak, ha csak új kapcsok nem lépnek a társasági szövedékbe, nem haladás, hanem csak a desorganisatio szomorú munkája, szomorú előfutója egy siralmas tabula rasanak. — Rendszertekben hibázik minden tiszta fogalom, nem csupán a korona szükséges hatásáról a monarchiában: de általjában minden bár mi néven nevezendő főhatalom természetes és szükséges hivatásáról. Ideáltok azon köztársasági kormányzat, melly épen most Mac-Leod ügyében kárhoztatja a szövetség egyik statusának (New York) tettét: de bevallja,

hogy nincs hatalmában segíteni, s igy az alkotmány hijányánál fogva kénytelen a köztársaság békéjét s jövendőjét egyes tévelygők viszketegeinek alárendelni; pedig nem volna nehéz megmutatni, hogy még azon köztársasági elnöknek is több valóságos hatalma van, mint a mennyi, theoriáitok szerint, a magyar monarchiában a főhatalomnak jutna. Ott nem létezett s nem létezend soha a minden rendszerek legrosszabbika: egy központi ujság, megye és hallgatóság által vezérlett foederatio. — Néha néha feljajdultok, mikor magány-érdekeitek megsértetvék megyei határozatok által; csudálkoztok, hogy nem segít rajtatok tüstint és hathatósan a kormány, s elfelejtitek, hogy száz hasonló esetben, mikor t. i. nem rólatok volt szó s ti az elv mellett küzdöttetek, a kormány minden törvényes hatását eltagadtátok. Néha néha felfohászkodtok energicus, a mozgást vezető, a zavart fékező kormány után, elfelejtve, hogy hol egyszer a kormányzati mozgony elakasztása állandó gyakorlattá vált, ott a főhatalom az örökös harczban, mellyre kárhoztatva van, elébb utóbb ellankad, s a tehetlenség által, mellynek ölében tengődik, végképen elgyengül. Illy körülmények közt számüzve az van, a mi kivánatos: a törvényszerű energia, s csak ezen alternativa marad: erőtlenség vagy erőszak.

Néhány igen szép sorokat idéz fel Kossuth Lajos a közigazgatási visszaélések mikénti orvosolhatásáról.

A névtelen igen szép tollú szerző csak egyet tud: nyilvánosságot. Igy tisztelt barátunk b. Eötvös, igy Kossuth Lajos, ki ehez még a közszellem kifejtését és a kötelesség érzetét teszi. Ezek mind gyönyörű szép elemek a szabad institutiókban: de nem kell hivatásuk felett megtévedni. Fénykör igen is a nyilvánosság, felvilágositó kutfő a megyei és központi hatalom részére; legyen ellenőrje mindkettőnek, találja benne életnedvét a köz szellem, viruljon belőle a kötelesség érzete; de mind ezek csak segitő s nem elhatározó erők; mert nem mindig olly sok-oldalú a nyilvánosság, mint hiszitek: csapásai ellen a szokás eltompit, és minden esetre, ha felfedezéset cselekvés nem követheti, ha az igét tetté csinálni nem szabad: áradozand szóban és irásban, de a polgári társaság nagy haszna nélkül fog feloszlani.

Ezeknél fogva mondom én, hogy bár mellyik a két rendszer közől kapja meg az elsőséget, mig a kifejtett tárgyban közöttünk az ideák meg nem tisztulnak, mig a nemzet ön törvényeinek szigorúbb biztositását nem követeli, mig által nem látja, hogy ez a főhatalom kényszerítő ereje nélkül törvényvégrehajtás dolgában lehetetlen, és igy a közértelem a bajon nem segít; mind addig ügyeink kifejlésében tetemes hézag fog éreztetni; sok üdvös fog ugyan végeztetni ország- és megyei gyüléseken: de három negyed része, egyes jók és nemesek iparkodásainak daczára, siker nélkül elhin-

tetni parlag mezőn, az érdekek kezesség nélkül lenni a visszaélések ellen, s az anyagi jólét kifejlése, mellyet mindenek felett rend és biztosság feltételez, csak igen lassan haladhatni; mig végre a közvélemény a papiroson maradó előmeneti rendszertől elforduland. Nálunk maga a közjózanság van felhíva az ön-kormányzat kinövéseinek kártékonyságát mérsékleni.

És ez az, mit én országos embereink figyelmébe ajánlok: ez az, mit a köz értelmesség növekedésétől várok, s ezért szeretem a nyilt vitatást, ezért szállottam ki az ujságirói térre: mert erősen hiszem, hogy a nemzet egészséges és erőteljes intelligentiáji, mihelyt egyszer a mostani divatos tévtanokból kiemelkednek s elfogúltlan szemlélendik viszonyainkat, e legszükségesebb szükséget érezni fogják; érezni fogják, hogy minden lehető haladásink közt legsürgetőbb a jó rendnek haladása, mint szövetségese, nem ellentéte a szabadságnak; mert a Jók szabadságát pártolja a kevésbé Jók próbatételeinek ellenében.

Addig is, mig a minden oldalú vitatás a kérdés felett világát elönti s mig nemzetem ezen igazságokkal közelebb megbarátkozik, szabad legyen nekem is elmondani: micsoda taktikát ohajtok én közügyeinkben a nemzet emberei részéről. Szokássá vált, hogy mindegyikünknek meglegyen a magáé; elmondom tehát én

ia, mi az a modor, irány, vagy taktika, mellyet véleményem szerint statusférfiainknak, megyei szónokinknak, s a sajtónak, szóval: a nemzeti erők és szellem minden egyes képviselőinek, szóban, irásban, működésben, jelen állásunkhoz képest követniök kell, ha hogy hazánkat valósággal boldogítni akarják.

A kormány irányában: viseletök, minden szó, egész magoktartása által a kormánynak azon meggyőződést szerezni: mikép a szerencsét egy hatalmas statusnak lehetni alkotó része, érdeme szerint méltányoljuk, hogy következőleg Magyarország kifejlése, gazdagodása, nemzetisedése által az egész monarchia cohaesioját gyengítni soha nem fogjuk; és hogy nemzetiségünk kifejlése nemcsak nem készület a kormány ellen, hanem inkább a nemzeti individualitas olly szilárdulása, melly új és hatalmas elem a közös erők summájában.

Hallgatni a monarchia külön részei heterogeneitásáról; mert ha alkotmányunk tiszteletben tartatik a kormány által, más tartományok szerkezetére semmi gondunk; —

Nem beszélni sakk-játékról; mert sakk nem gondolható ellenpárt nélkül s azzal végződik: sakk

és matt a királynak, mi pedig a hű magyarnak nem szándéka.

Nem hirdetni a kormányról, hogy németekké akar tenni, a mi nem igaz; vagy ellensége a népnevelésnek, a mi méltatlan gyanusítás.

Megyei körben: élni megyei hatóságunk szép igazaival, életet adni a meghozott törvénynek, salakjaiból kitisztítani a közigazgatást, engedelmeskedve végrehajtani a törvényszerű felsőbb parancsokat, gondosan előkészítni a kötelező utasítások és törvény anyagait: nem pedig a közigazgatást botrányos zavarban hagyni, törvényhozási kérdéseket tettleg eldönteni, a fenálló törvényeket elhanyagolni, s az ujak alkotásában a legfontosabb elveket egy rövid felszólalással, és vivát-tal eldönteni; opponálni, midőn a kormány törvényt sért: de segítni, mikor jót akar, vagy a törvényt eszközli; s nem állítni fel folyvást olly elveket, mik mellett minden hathatós kormányzás lehetetlen;

Minmagunk elibe szabni józan határt, megyei hatóságunk dolgában;

Számkivetni közgyüléseinkből a pisszegést és zajongást, s nem rendszeresítni azt; el nem ijeszteni

élesség és gúny által a máskép vélekedőket: de mellőzni minden befolyását azoknak, kiket arra sem törvény sem szokás nem igazol. —

A sajtó mezején: nem felszólítani a megyéket, hogy túl menjenek határaikon: hanem figyelmeztetni a hibára, mikor túl mennek; —

Az ifjuság nemes érzelmeit buzdítni, tanulásra s cselekvésre felhívni: de nem elhitetni vele, hogy mint testület, társasági hatalmat képez; —

Nem agitálni olly módon, melly túl vág a kitűzött czélon: hanem higgadt vitatás alá venni egyetemben az újitások elveit s részleteit, nem pedig szenvedélyesen hirdetni olly elveket, miknek kivihetősége még rejtély;

A jogok mostani birtokosait figyelmeztetni a változott körülményekre, az idők szükségeire s a politikai méltányosságra: a földnépét pedig emlékeztetni az igen sokra, mi érette rövid évek óta történt; s a mi a jó akaratnak tetlegesebb bizonysága, mint minden szóbeszéd; —

Központosulni, a mennyire lehet, három négy főtárgy körül, melly a legközelebb jövőnek legyen feladása s ezeknek alapos megfontolására fordítni egész eszméleti erőnket.

A másnyelvüeknek ismételve kimondani s tettel bebizonyítani, hogy nem denationalisálni akarjuk őket: hanem csak módot nyújtani, miszerint a megmagyarosodott hivatali és közélet jóvoltiban kivétel nélkül részesülhessenek és igy tettleg osztozhassanak az alkotmány áldásaiban.

A külön vallásbeli felekezetüekre nézve: a catholikus Clerus törvényes állását tisztelni, az evangelikusok érdekét a törvényhozás által kitüzött pályán tovább is pártolni, nem pedig a papi jószágok iránti agitátióra használni a vegyes házassági kérdést. —

Általjában köz és magány élet mezején: jótékonyságot üzni, s szeliden és példával, de nem parancsolólag szólitni fel másokat; —

Tisztelni kevés nagy férfiainkat, bár milly politikai szint viseljenek, s azokban minmagunkat: nem pedig a sárba lehúzni a kevés tekintélyt, melly köztünk még létezik.

És én bizonyos vagyok, hogy ha ezen taktikát a közéletben próbául csak a jövő országgyülésig a nemzet bizalmát biró férfiak magokévá tennék s állandón követnék: a kölcsönös bizodalom lábán fognánk állni kormányunkkal mindjárt az országgyülés elején; meg lennének nyugtatva a gazdagok, lecsila-

pitva a szegények, enyhülve a Clerus, szelidítve a más nyelvüek reactiója, s haladásunk ösvényén a historiai básison s a törvényes formák mellett élénken mozogva de veszély és bukás nélkül fognánk haladhatni. Mert ezen taktika a hazafiság, a becsület, a józan okosság taktikája; vagy is inkább nem taktika, hanem maga a hazafiság, a becsület, a józan okosság. És az illyennek sikere van, — sikerének lennie kell, különben az örökös igazságot és a józanság hatalmát kellene eltagadnunk.

Külpolitika és hazafiság viszonyai.

Már többször érinté a Világ rövid szavakban azon rendszerített piszkolódást, mellyet egyik collegánk külföldi czikkeiben némelly idegen országlószékek ellen, jobb ügyhöz méltó állhatatossággal folytat A francziák királyának Lajos-Fülöpnek jut leggyakrabban az a becsület, ezen szutyongatások tárgyaul választatni, s a Hirlap 73. számában találtató párisi (?) levél nem első példája a legmérgesebb gúnyiratok s legtúlzóbb franczia újságok szemétjéből mesterségesen összerakott mosaicnak, melly a magyar olvasónak a franczia állapotok hű képe gyanánt mutattatik be. És mivel ez collegánknál nem egyes jelenet, hanem szabályosan s különös szorgalommal űzetik, és igy egyik alkotórésze működésének, visszatérünk a tárgyra, s ezen szilárd igyekezet okai s jelentősége felett néhány nézetet kivánunk olvasóink elibe terjeszteni

Nem hivatásunk idegen kormányszékek, s ezek közt Lajos-Fülöp országlási rendszerét, eljárását és politikáját szoros és részletes birálat alá venni. Erre épen olly kevéssé tartjuk magunkat jogosítva, mint tisztelt collegánkat. Lényegesen különbözik e tekintetben a mi állásunk a franczia hirlapok állásától. Francziaország alkotmányos ország, hol szabad vitatás és sajtó uralkodik, és a szabad institutiók természetéhez képest különböző politikai pártok létezhetnek és léteznek; a franczia időszaki sajtónak organumai tehát szükségkép egy vagy más párthoz tartoznak, jogosítva erre mind politikai igazaik s állásuk és a sajtó természete, mind pedig belső viszonyaik gyökeres és körülményes ismerete által. Ha tehát az ellenzés pártjának különböző árnyéklatú lapjai az országlószék rendszerét s egyes cselekvéseit szigorún megrójják, teljességgel nincs rajta miért felakadni: mert ők törvényadta szabadság mezején állanak; s habár ezen harcz, mellyet a nyilvánosság körében önügyeik felett folytatnak, ollykor-ollykor a mérséklet kellő határain túl csapong is, ezt a vitatás élénksége, az ellenkező lapok megtámadásai s a szerkesztők politikai helyzete igazolják vagy legalább mentik. A külföldi újságiróra nézve azonban hiányzanak az illy részletes és körülményes megbirálásnak elemei, hiányzik azon mélyebb behatás a viszonyok szövevényeibe, melly nélkül csak az önhittség merészel elhatározó itélettel föllépni. Hiányzik továbbá a külföldre nézve az, mi a honfiaknál gyakran egyedüli ment-

sége a felekezetességnek: értem a kénytelenséget egy vagy más részhez szorosan csatlakozni — A politikai jogokat élvező franczia újságiró, kénytelen elébb-utóbb az ott létező pártok egyikéhez kapcsolni magát, hacsak befolyás nélkül elszigetelve maradni nem akar; kell, hogy carlista vagy philippista, republikánus vagy monarchia embere, Molé vagy Thiers, Guizot vagy Odilon-Barrot párthíve legyen; s mikor aztán a részen, mellyet választott, élénken szól, cselekszik, vagy ír; s hahogy Lajos-Fülöp országlási rendszerét hazájára nézve károsnak tartja, az ellen erősen kikel, csak politikai helyzetének engedelmeskedik. De az idegennek állása, mint már mondók, egészen más; őt inkább a nyugottan figyelés szerepe illeti, nála a párthoz állásnak oka, a szenvedélyes fellépésnek igazolása s annálinkább a piszkolódási rendszer minden mentsége egyiránt hiányzanak.

De van egy más oldala Lajos-Fülöp — úgy mint minden más kormányszék országlási rendszerének, mellynek megbirálására a külföld és így jelen esetben a magyar is, teljesen competens. És ez ama viszony, mellyben rendszere a mi helyzetünkhez áll; azon hatás, mellyet ügyeinkre közvetlen vagy közvetve gyakorol. Ezt látjuk, érezzük, kézzel foghatjuk; itt megvannak minden elemei az igazságos itéletnek; e tekintetben rendszere valósággal hálát, vagy gyülölséget érdemel részünkről, és így azt e szem-

pontból kell főkép méltánylanunk. Csak ez külső dolgok megitélésében a hazafiúi álláspont, s egyszersmind hévmérője annak, gyakran akaratunk ellen, hogy min ügyeink iránt bensőleg mikép érezünk.

Mi már Lajos-Fülöp állása, e szempontból tekintve, Europa más nemzeteire, jelesen hazánkra nézve? — Politikai rendszere egy nagy szóban foglaltatik, melly annak elhatározott jellemet ad: ezen szó a ‚béke.' Azon roppant politikai crisiseken keresztül, mellyeket Europa 1830 óta általélt, olly öszszebonyolodott viszonyok között, hogy békés megoldatásuk a lehetetlenséggel vala határos, a legmerészebb igények s próbatétek ellenére; Lajos-Fülöp tiz súlyos esztendőnek leforgása alatt, életének veszélyeztetésével állandóan megőrzötte ezen nagy eszmét: ‚béke!' Lajos-Fülöp volt az a gát, melly a minden órán kitörni készülő viharoknak szilárdul ellenállva, az europai békét, minden ellenkező törekvés daczára, megmentette. E tény az egész civilizált világban el van ismerve: nyilvánosan bevallották azt azon országnak statusemberei, hol a külső viszonyok legrészletesebben és a leghitelesebb kútfőkből vitattatnak, — értem Angolországot, s a számos nyilatkozásokat, mellyekben felekezeti különbség nélkül Wellington herczeg és lord Brougham, sir Robert Peel és lord Palmerston ismételve kimondták, hogy az europai béke fentartását, főleg és mindenek felett, La-

jos-Fülöp politikájának köszönhetni; s pedig — közbevetőleg legyen mondva — ezen angol statusférfiak itéletében magyar liberalisaink tán még liberalismus dolgában is megnyughatnának?

A béke fentartását Europában olly nagy és hatalmas, a mivelődés és humanitás legszentebb érdekeivel öszveforrt tekintetek igénylik; elannyira ugyanazonitva van az minden kifejlés és haladás eszméjével, hogy az, ki a békét megőrzötte, egyszersmind őrje és kezessége a civilizatiónak, a rendnek, az előmenetelnek. Igaz ez egész Europára, de főleg igaz Magyarországra nézve. Azok, kik a haladás barátjainak tartják magokat, nézzenek vissza a legközelebb lefolyt 11 esztendőre, s tegyék magoknak ezen kérdést: mi történt volna, mi lenne állapotunk, ha a háború 1831-ben kitörvén, a megajánlott 28 ezer embert harczmezőre vezetni, a más megigért 20ezer embert kiállítni, nem sokára talán subsidiumot és katonát ajánlani kellett vala? — Tartatott volna-e ez esetben 3½ esztendős országgyülés, hozattak volna-é üdvös törvények, lehető vala-é megvetni a jövő haladás alapjait? — és ismét, ha Lajos-Fülöp most esztendeje, a sokaknál olly népszerű Thiers ur tanácsát követve, Mehemed Ali miatt Europával harczra kel, nem sulyosodik-é reánk sokszorozott erővel az úgyis kinos pénz-crisis? nem állunk-é egy subsidionalis országgyülés küszöbén? űzhetjük-é nyugottan és elfo-

gulatlanul mint most, belső ügyeink s haladási kérdéseink jótékony előkészítését és megvitatását? — Egész Europa békére szorult, jótékonyságával semmi hadi dicsőség fel nem ér, s a háború mármost csak úgy nem vétek, ha becsület, önállás és létezés védelmére foly; de ha valakinek, úgy bizonyosan Magyarországnak van a békére elkerülhetlenül szüksége, hacsak haladási pályájáról vesztegelés és szegénységre ismét lelépni nem akar.

A béke tehát nélkülözhetlen föltétele minden kifejlésünknek: a békének pedig leghatalmasabb kezessége Lajos-Fülöp politikája. S ez ama viszony, melly közte és köztünk fenáll; ez azon érdeme, mellyet tőle hazánkra nézve senki meg nem tagadhat. Mit jelent tehát ezeknek ellenében a folytonos ócsárlás? micsoda hazafiúi érzelem, milly politikai tekintet, s a convenientiának milly nézete által van igazolva, vagy csak mentve is? mit jelent ezen örökös megtámadása a béke fejedelmének azok részéről, kik, ha háborúra kerül a dolog, a háború eszközeinek megadásában bizonyosan legutólsók leendenek?

Ismerjük mi a panaszokat, mellyeket Francziaországban az ellenzésnek különböző osztályai, a carlistáktól fogva a dynasticus bal-oldalig és a republikanusoktól le a socialistákig Lajos-Fülöp ellen emelnek.

Ismerjük a rokonszenvet, mellyel némelly hazánkfia ezen különbféle elvek némellyikéhez vonzódik. De még akkor is, ha ezen panaszok tízszerte olly alaposak volnának, mint a millyenek nem; vagy ha az érdeklett elvek valóban általános helyeslést érdemlenének, mi azt fognók mondani: ez a francziák dolga, s ránk nem tartozik. Ha mi magunkat idegen kormányok feletti itéleteinkben politikai rokonszenvek és nem az által hagyjuk vezéreltetni, hogy azok mireánk miképen hatnak? hahogy mi a háborúskodó, de a bal-oldal felé hajló Lajos-Fülöpöt szeretjük, ellenben a jobb oldalra támaszkodó, de béketartó Lajos-Fülöpöt gúnyoljuk, akkor elvétettük idegen ügyek megitélésében a valóságos szempontot, melly nem lehet más — a hazafiúi, a nemzeti szempontnál. Kik ezt cselekszik, azoknál a theoria megölte a praxist, s a politikai rokonszenvek elnyelték azt, mit elnyelniök nem szabad: a hazafiságot.

Papi jószágok.

Az erkölcsi világban nincs jó, nincs üdvös igyekezet és törekvés, mellyhez fattyusarjadék gyanánt balfogások és fonák próbatétek nem szövetkeznének. A forrongás korában minden újitás haladásnak czímezi magát, minden változtatás előmenetelnek; de a nyilvánosság feladása: nem tűrni a káros zavart, megválasztani a konkolyt a tiszta magtól, s a vitatás útján kitüntetni, hogy szándéklott terv és lépés érdemli-é, vagy — csak bitorolja a mindig igénylett tisztességes elnevezést.

Ezen észrevételeket támasztá bennünk Borsod megye minapi végzése, melly által a papi jövedelmek országos szabályozását, s a feleslegnek nevelési czélokra fordítását az országgyülésen indítványozni határozá; mert ezen végzésről véleményünk szerint bátran elmondhatni, hogy a haladás czímét bitorolja, erede-

tét nem érett megfontolásból, hanem, talán az indítványozók tudta nélkül, a polgárok egy bizonyos osztálya iránti idegenségből veszi, s nem új igazságokon, de régi tévedéseken alapul. Olly lépés, melly ha sikerülne, igen csekély, kétes, és máskép is elérhető jó eredményeit messzeható és orvosolhatlan káros következésekkel fogná megboszúlni. Vannak elvek a polgári társaságban, mellyek magokkal játszani nem engednek, mert egy részről a társaság előtti állapot irányában, más részről a forradalmak ellenében állnak elválasztó vonal gyanánt; s nincs példa, hogy azokat büntetlenül kormány vagy nemzet megsértette volna.

Az egyházi javak Magyarországban kétféle eredetűek: vagy királyi adománylevelek, vagy magános személyek adakozásai által jutottak a cath. egyház és egyháziak birtokába. Ha a koronás fejedelem, alkotmányos jogánál fogva, magánosaknak adta volna a kérdéses javakat, azok a nemzetség magvaszakadtával visszaszállottak volna a koronára: az egyháznak szentelt adománylevelekben nincs fentartva semmi tulajdoni jog, sőt több esetben világosan ki van mondva az ellenkező, s az adomány rendeltetése, t. i. a cathol. vallás és isteni tisztelet fentartása, egyenesen ki van fejezve. A közállomány feje által s annak nevében adott ajándék nem választható el azon feltételektől, mellyekhez kötve van. Míg tehát a kimondott czél betöltése lehetséges, addig az adományt attól

elidegeníteni nem lehet, mert mind a királyi, mind a magános adományok esetében, a sajátsági jog azon épül, hogy volt-é joga adni az adakozónak, s az, a ki kapta, képes-é elfogadni az ajándékot? s mihelyt a két kérdésre igenleges a felelet, a dolog el van döntve. A hovafordítás szabályát pedig az adakozó akaratja „mens fundatoris“ képezi, és így még akkor is, ha azon erkölcsi személy, kinek az adomány nyújtatott, többé nem léteznék, az adomány hovafordításában az adakozó akaratjának szellemét kellene követni. A minek megnemtartása egy tíz éves végrendeletnél közindignatiót okozna, azt százados gyakorlat által szentesített adományokra nézve mellőzni nem lehet. És habár mértéken túl bőven jutott is az ajándék egyes adományozók részéről az egyháziaknak, mihelyt joguk volt adni, épen úgy jogszerű birtokuk az ajándék, mint a nagy-enyedi Collegiumé mind az, mit Bethlen Gábortul kapott, ha bár úgy látszanék is valakinek, hogy azt kevesebbel is elegendőleg lehetett volna ellátni. Igy tehát Magyarországban, bár micsoda változtatásokon menjenek is által a cath. püspökségek száma, határai, és az egyházi beneficiumok felosztása, míg catholikusok, catholikus vallás és isteni tisztelet, és ezt kiszolgáltató egyháziak létezni fognak, nem fog előfordúlhatni azon eset, hogy királyi adomány-levelek, vagy magánosok ajándékai által a cathol. egyháznak szentelt javak, jogszerűtlenség és törvényrontás nélkül, más mint a megnevezett czélokra fordíttathassanak, és pedig kényszerítőleg még

nevelési czélokra sem, mig be nem bizonyíttatik, hogy földleirás, mathesis és nyelvek tanítása ugyanannyit tesz, mint a vallás igazságainak, s az isteni félelemnek csepegtetése az emberi szívbe, és hogy az, ki az egyik czélnak szentelte vagyonát, azt a másikra is kész volt volna ajánlani.

Mind azon különböztetések az egyházi és más magános javak természete közt, mellyeket a dolog ezen egyszerű állásának ellene szegezni szoktak, felette ingatag és önkényes alapon nyugszanak. Miért érdemelne több tekintetet a firól fira szálló vérszerinti örökösödés, mint azon szellemi fonal, melly az egyház szolgáit hasonlókép szakadatlanúl lépteti egymás sarúiba? —

Történtek igen is, illy különböztetések segedelmével, megsértései az egyházi javaknak több országban, némelly helyütt kormányok, másutt a forradalomra hevült nemzetek által Az első osztályhoz tartozik, a mi nálunk történt, s az ország Rendei által mindig és méltán rosszaltatott; noha illy esetben a következésekre nézve kevesebb veszély van, kivált míg a fejedelem ugyanazon vallásnak híve marad. De mikor alólrul jöttek a sértések, mindig előpostáji voltak a tulajdoni jog általános megtámadásának; mert a tömeg, mihelyt egyszer észreveszi, hogy a másét el-

venni szabad, vérszemet kap, az eredményt látja s nem az indítóokokat, s a revolutiók s szenvedélyek logikája erősebb korlátokat is letör, mint azon vékony falat, mellyet a törvénytudók a vagyon különbféle nemei közti különböztetések által a magány saját ótalmára felállítni igyekszenek. Ki pedig az egyházi javak sajátsági jogát a státus eszméjéhez köti s annak akaratjától akarja felfüggeszteni, az nézze Irlandot s élvezze ott theoriájának gyümölcseit.

De hála Istennek! mi ezen ponton nem állunk. A vallás, mellyben születénk s neveltetének, még maig is a magyar nemzet többségének vallása; — nincs itt szó semmi extremus esetről, az egész indítványt a positivitás mezején s a tettleg létező viszonyok szempontjából lehet és kell tekinteni. És épen azért kivánjuk azt politikai részéről némileg felvilágosítni, szavainkat főképen a két hitvalláson lévő evangelikusok érdekei s értelmessége képviselőjihez intézvén, kikben a hazának több bölcs, hazafi-keblű s erényes polgárit tiszteljük.

Nekünk úgy látszik, hogy mikor egy országban különböző vallásbeli felekezetek léteznek, azoknak egymás irányában egy bizonyos állásuk s ebből folyó bizonyos kötelességeik vannak. Ezen állás hazánkban törvények által van elhatározva. Az evangelikusokra

nézve a békekötések s az 1790: 26. t. cz., a cath. egyházra nézve az egyháziaknak törvény és koronázási hitlevelek által megszentelt jogaik összesége teszik ezen kölcsönös status quo-t. Ezen állása a dolognak nem rekeszti ki sem egyik sem másik részre nézve a törvényhozás azon jogát, hogy javítólag a kölcsönös állapotokhoz ne nyúlhasson; és a két utolsó országgyülésen elegendőképen kiviláglott, hogy mikép és melly szellemben kiván élni az evangelikusokra nézve e jogával a magyar törvényhozás. — De hacsak örökös küszködés mezejévé nem akarjuk tenni e hazát, annak mintegy pactum tacitum gyanánt kell tekintetni, hogy egyik vallásos felekezet a másiknak status quo-ját meg ne támadja. Mit mondanának evangelicus atyánkfijai, mit mondana maga az országgyülés, ha a cath. egyház egy tagja az 1790:26. t. cz. valamelly rendeletének megszorítását indítványozná? — Azt mondaná és helyesen, hogy azon, az országgyülési theoria szerint, még perfectibilis és jövoltiban még bővithető törvény, a kedvezésekre nézve, mellyeket az evangelikusoknak nyújt, lex perpetuo duratura, és hogy azokhoz nyulni nem szabad.

De ha ez így van, nem követelheti-é a cath. egyház maga részére ugyanezen elvek megtartását az evangelicus felekezet részéről? — Az ő jogai kevésbbé szentek-é, állása kevésbbé nyugszik-é a törvények ótalma alatt, érdekei kevésbbé vannak-é a hi-

tét követők érdekeivel összeszőve? — S ha ezek ellen szabad és méltányos fellépni, ha jogainak korlátozása nyiltan indítványoztathatik, s igy implicite az mondatik, hogy status-quo-jának az ő kárávali megváltoztatására próbát tenni szabad, akkor kérdem: nem szűnt-é meg tettleg a béke állapotja a különböző vallásbeli felekezetek közt? — nem nyílik-é meg újra a harcz, mellyet béfejezettnek tekintettünk? s lehet-é roszalni azt, ki a háború állapotjában szabados módokat tetszése szerint használja?

Épen ezért tehát s azon őszinte akaratnál fogva, mellyel evang. atyánkfijai igazságos követeléseiket mindig pártoltuk és pártolandjuk, a legtisztább szándékból kell ohajtanunk, hogy illy dolgok sehol, de főkép olly helyzetű megyékben mint Borsod, ne történjenek, s ezen eredményt bizvást várjuk a józanabbak és magasabb állásuak mérséklő befolyásától; mert ha folyvást illy megtámadások intéztetnének a cath. egyház ellen, ennek mindennemű hasonló lépései előre igazolva volnának. — Egy lépést tett a cath. magyar egyház a vegyesházasságok dolgában, melylyet sokan törvénytelennek tartanak. Az országgyülés nem tudott megegyezni a tárgy felett. A megyékben zaj támadt, s önhatóságukkal akarják eldönteni azon europai kérdést, mellyen az országgyülés segíteni nem tudott, s mellyet egy protestans statusban

a fejedelem korlátlan királyi hatalmával keresztűlvágni képes nem vala. — A dolog függőben van. Egy az evangelicusok állásán javító terjedelmes törvényjavaslat királyi helybenhagyástól függ. És most, hogy meg legyen mutatva, mikép a cath. egyház valóban törvényt rontott, és mikép a felterjesztett törvényjavaslat a cathol. egyház érdekeit teljességgel nem sérti, annak állását és jogait megalapító törvények felforgatása indítványoztatik!

Számos catholicus pártolja az illyen indítványokat, sokan osztoznak az egyháziak elleni elkeseredésben, s ezen hajlam a vegyesházasságok körüli vita által tetemesen tápláltatik. De mi különbséget teszünk egy vallásos felekezet állandó és valóságos érdekei, s egyes híveinek szempillantási ingerültsége közt, s tagadjuk, hogy ennek felhevült tolmácsai amazoknak nagyszerű fontosságát képviselhessék. Álljon bár mikép a vegyesházassági ügy, s érdemeljen bár melly rosszalást az egyháziak e részbeni tette, — a catholikusoknak mint vallásos felekezetnek érdeke soha sem javalhatja azt, hogy a sajátsági jogoknak megsértésével, a catholicus isteni tisztelet szükségeinek meghatározása, és ezen alapon az egyházi jövedelmek szabályozása olly hatóságok befolyásával történjék, mellyekben a protestans elem naponként elhatározóbb szerepet kezd játszani. — Az evangelicus alapítványok mentve vannak min-

den befolyásától a catholikusoknak; épen igy méltányos és igazságos menten tartani a nem-catholikusoknak minden befolyásától olly javakat és jövedelmeket, mellyek cath. adakozók által tisztán cathol. czélokra szenteltettek — És itt nem tesz az semmi különbséget, hogy sokan nem helyeslik a módot, melly szerint a catholicus egyháziak javaikat használják. Ha igaz is, hogy többet tehettek volna s tehetnének némellyek, de más részről még igazabb, hogy még a legújabb időkben is igen számosan a cathol. egyház tagjai közül vagyonukkal úgy bántak, hogy az őket rosszaló világiak nagy része bátran önkebelébe nyúlhat, s visszaveendi kárhoztató itéletét.— De bár hogy legyenek ezek, illy tekintetek a sajátjog megsértését soha sem igazolják. Mihelyt egyszer valakit tulajdonától megfoszthatni azért, mert azt nem úgy használja mint mi jónak látjuk, megszünt a sajáti jognak minden bátorsága. Ha azért lehet elvenni a nagyváradi vagy csanádi püspöktül javainak felét, mert mi azt más üdvös czélra akarnók fordítani, úgy A. herczeg, B. gróf, C. báró, D. nemes, E. banquier és F. nagykereskedő sincs hasonló próbatét ellen biztosítva. Valahányszor megfordúlnak a nézetek, és új eszmék fejlenek ki, mindannyiszor új veszély fenyegeti a sajátsági jogot. Vége igy minden biztosságnak. — Tiszteljük hát az elveket, mellyek nélkül nincs üdvesség a polgári társaságban, s ne engedjük, hogy a felekezetek önnyereségüket a mások jogainak eltiprásában keressék. Emlékezzünk

meg Sieyes szavaira: „soyez justes si vous voulez étre libres“ — legyetek igazságosak, ha szabadok akartok lenni.

Protestantismus, magyarismus, slavismus.

Nemzeti nyelvünk ügyét eddigelé minden magyarországfi és az ország Rendei is minden alkalomkor általános nemzeti ügy gyanánt pártolták. Azt mondták, hogy általa az általános nemzeti értelmességet, egyetértést s erkölcsi erőt, és így az orzág jólétét, boldogságát s dicsőségét szándékoznak kifejteni és emelni s ez által a királyi széknek a megszilárdult, mivelt, nyelv- s érzeményben összeforrt nemzetben rendíthetlen alapot és támaszt adni. Minden felszólalásuk a hazai nyelv mellett azon eszméből folyt ki, hogy annak terjesztése s emelése az egész nemzetnek kivétel nélkül közös érdeke: soha nem jutott eszökbe azt úgy tekinteni vagy tekintetni, mint egy vagy más felekezet, osztály vagy politikai czélzat javára különösen irányzott eszközt, sőt inkább gondosan ovakodtak minden illy gyanú ébresztésétől, és ezen bölcs s a józan okosság által javaslott politika utján sikerült e nyelvre, val-

lásra és érdekekre nézve megszakadott országban általános egyetértést szerezniök minden honfi közt a magyar nemzetiség ügyében, s kinyerni a kormány megegyezését azon törvényekbe, mellyek 1790 óta egymásra következett országgyülésinken a honi nyelv előmozdítására további előmenetelek alapjául meghozattak.

Az előttünk fekvő röpirat*), melly tulajdonképen válaszúl van irva a lőcsei professorok dolgában gr. Zay ellen intézett bárdolatlan megtámadásra, s mint illyen körünkön kivül fekszik, tudtunkkal legelső oklevél, melly egészen más szinben tünteti fel a magyar-nyelv dolgát és azt egyenesen politikai nézetek s felekezeti érdekek eszközének vallja. Feladása: meggyőzni a magyarországi protestans szlávokat, mikép leglényegesebb érdekeik veszélyeztetvék, ha megnem magyarosodnak; főokúl azonban nem a nemzetiség és haza ügye, hanem a protestantismus és bizonyos liberalis eszmék vannak felhozva s az egész munkácskán végigmenő főgondolat e két elemnek ugyanazonitása a magyar nyelvvel.

---

*) Egész czíme ez: Protestantismus, Magyarismus, Slavismus. Als Antwort auf die gegen Grafen Carl Zay, General-Inspector der evangelischen Kirchen und Schulen A. C. in Ungarn erschienene Schrift. Vom aller Menschen Freunde, nur der Finsterlingen Feinde. Leipzig 1841. Verlag von Georg Wigand.

E szempontból indul-ki a szerző minden okoskodásiban. Igy p. o. midőn a szláv nyelv mellett Magyarországban buzgókat három szakaszra osztván, az első rendbelieknek, kiknél t. i. e buzgalom csak tudományos bibelődés — nagylelküleg megbocsát; a második osztályzatra, melly t. i. az éjszaki óriás érdekében dolgozik, — érdeme szerint anathemát mond; a harmadik osztály emberei ellen, — kik egy bizonyos ausztriai királyipálcza alatt alakítandó s Magyarország éjszaknyugoti részeit magában foglalandó West-Szláv birodalomról álmadoznak, — csak azon egy erősséget tudja, hogy a magyarországbani protestans szlávok azért nem lehetnek ezen combinatiónak baráti, mert ezen képzelt birodalomban a protestans elem gyöngeségénél fogva csak hamar fel fogna a hatalmasabb cathol. elem által emésztetni. Nekünk úgy tetszik, hogy illy West-Szláv birodalom ellen, „melly Magyarország éjszaki részeit is magában foglalná" a magyar hazafinak még más ok-adásokat is kell találni, mint csupán a magyarországbani protestans szlávok érdekét; mert hacsak ezen ok forog fen a West-Szláv birodalom eszméje ellen: úgy a magyarországbani cathol. szlávoknak éppen azon okbul kellene ezen combinatióhoz szítni, mellynélfogva a protestans szlávok attól idegenek, — a mit ismét mi teljességgel meg nem engedhetünk.

Miután így ügyekezett volna megmutatni, hogy a Szlavismus minden pártolója, bármelly árnyéklathoz

tartozzék , csak vészt hoz a protestantismusra , a szerző azt nyilvánítja: hogy ő, ha az által alkotmányos és vallásos szabadságát biztosíthatná, nemzetiségét még a pescherähk nemzetiségének is kész lenne feláldozni; mert meg van győződve, hogy még a pescherähk is, ha ama kétnemű szabadság szelleme őket áthatná s nálok függetlenül kifejlődhetnék, félszázad mulva a legértelmesb nemzetek sorában fognának állani. (?) Mennyivel inkább kivánhatja tehát a magyarországi szlávoktól, hogy nemzetiségüket egy ifjú erőteljes és fényes jövendőt igérő nemzetiséggel, t. i. a magyar nemzetiséggel, felcseréljék? Nem sajnálatos-é, hogy a Protestantismus nyelvükön lebeg, de szivök csak a Szlavismus mellett dobog? s inkább akarják azt, mint nyelvöket áldozatúl hozni? Nem szomorú-é nem akarni látni, hogy a magyarosodásban fekszik a protestantismus jövendője?

S mintha még eddig sem mondott volna eleget a szerző, szükségesnek látja még tovább menni s előre megfelelni azon vádakra, mellyek, úgymond, azért fognak ellene intéztetni, mivel a protestantismust s magyarosodást bizonyos politikai eszmékkel hozta összeköttetésbe. E vád , véleménye szerint , kétféle lehet; egyik: hogy „egy magyar köztársaság szándékoltatik alakíttatni“ s ezt elíszonyodva visz-

szalöki; másik: „hogy Magyarország önállásának szélesebb értelembeni kivivására vannak igyekezeteink irányozva.“ E vádat a szerző elvállalja, mert szerinte e törekvés csak dicséretet érdemel, s ennek bizonyságaúl elésorolja politikai reményinek hitágazatát tizenhárom pontban. Bővített kiadása a szathmári 12 pontnak, melly a szerző meggyőződése szerint mind csak magyar nyelv és protestantismus által elérhető s hazánknak az önállás azon nemét fogná biztosítni, mellyel az utolsó angol király alatt Hannovera bírt.

Ennyit figyelmeztetés gyanánt a röpirat vázlatából, mellyet lapjaink szűke miatt kénytelenek valánk megrövidítni; s csak arra kérjük olvasóinkat, hogy a munkácskát mint valóságos curiosumot megszerezni, s azon figyelemmel végig menni ne sajnálják. — Meg kell vallanunk: hogy könyvvel, mellyben a szükséges hangulat elhibázva inkább volna, melly alkalmasb lenne a kormány s nemzet közti bizodalmat s az ország külön-ajkú s hitű lakosai kivánatos egyetértését felrázni; egy szóval, fontos tárgy körüli éretlenebb kontárkodással, mint melly a kérdéses röpiratban mutatkozik, már rég ideje, nem vala szerencsénk találkozni. — E nézetünket röviden így igazoljuk:

Első s legnagyobb büntetése a szerzőnek az leend, hogy szavai azoknál, kikhez intézvék, egészen ellen-

kező hatást teendnek, mint mellyre számítva voltak. Ezen senki, ha körülnéz, s a már történteket meggondolja, nem kétkedhetik. A magyar törvényhozás eddigelé azt, hogy az országban lakozó bármelly néposztálytól nemzetiségének feláldozását kivánná, sehol és soha nem mondotta; soha sem kivánt többet az országban lakozó idegenajkú honfiaktól, mint azt, hogy magyarúl tudjanak. — És még is milly roppant akadályokra akadt szelid banásmódja! milly hatalmas ellenszegüléssel kell harczolnunk! — s a szerző sikert remél, midőn a szlávokat épen abban, mi a nemes kebelnél legszentebb, öszleges individualitásukban nyersen megtámadja; midőn tőlük világosan s félrenemmagyarázható szavakban parancsolólag igényli a protestantismus nevében azt, mit a magyar törvényhozás tőlük haza s közalkotmány nevében soha sem követelt „nemzetiségük feláldozását!“ — S vak buzgalmában nem látja, hogy homlokegyenest ön szándéka ellen rugódozik.

Másik botlása a szerzőnek; feledni: hogy Magyarországban a kitünő többség catholicus. Ha a nemzetiséget s azzal összekötött szent érdekeket tenyésztetni akarjuk: nélkülözhető-é ezen cathol. többség közremunkálása? és ha nem, úgy használunk-é a nemzetiség ügyének, mikor azt főkép protestans érdek gyanánt tüntetjük fel?

Még más észrevétel: szabad volt-é hazafi szerzőnek megfelejtkezni, hogy Magyarországban catholikus szlávok nagy számmal léteznek? lehetséges-é ezeknek magyarositása, ha magyarosodás és protestantismus ugyanazonittatnak? nem ébreszt-é nálok illy beszéd méltó féltékenységet vallás és nemzetiség dolgában egyszerre; s lehet-é csodálkozni, ha azt hiszik, hogy a magyarosítni törekvők egyszersmind vallásuktól akarják őket megfosztani? — ki igy cselekszik, az nem áldozza-é fel az országos czélt, az általános megmagyarosodást a protestantismus érdekének? s nem mondhatni-é méltán róla: hogy keblében a protestans a jó hazafit elfojtotta?

Épen igy áll a dolog a kapcsolt tartományokra nézve is. Azoknak lakosai merő catholikusok, s eddigelé a magyar nyelvtől idegenkednek. Kölcsönös viszonyaink napról napra kényesbek, s a leggyöngédebb törvényhozói tapintatot igénylik. De kérdem: le fogjuk-é győzni ez idegenkedést, és nem inkább nevelni az ott létező ellenszegülést, s csirájában elölni a némellyekben fejledező vonzódást a magyar nyelvhez, ha fenhangon hirdetjük: hogy a magyar nyelv a protestantismus nyelve, s hogy egyiknek győzedelme a másiknak diadalát föltételezi? lehetséges-é fonákabb politikát kigondolni? lehet-é tudományosabb bizonyossággal eszközleni, hogy a kapcsolt tartományok magyarosodása örökös lehetlenséggé váljék? —

És végre; szorulunk-é nemzetiségünk további terjesztésében a kormány szíves és őszinte segedelmére? ha igen, úgy tarthatunk-é arra számot, mikor a nemzetiség ügyét úgy tüntetjük fel, mint bizonyos politikai czélok eszközét, vagy úgy, mint a protestantismus győzedelmét? kivánhatjuk-é azután, hogy a kormány nemzetiség ügyében bona fide elősegítsen, s nem fosztjuk-é meg magunkat illy oktalan beszédek által a legszükségesebb szövetségestől?

Meggyőződésünk szerint a magyar nyelv- és nemzetiség-terjesztés érdeke kivánja, azt úgy adni elő s úgy üzni minden alkalommal, mint közös nemzeti ügyet, melly minden hon-polgárnak egyformán szükséges és üdvös. Nem valamelly osztály érdekét, nem egy vagy más vallásos felekezet túlnyomóságát, nem bizonyos politikai eszmék győzelmét kell általa keresni. Csak mig illy szinben jelennek meg törekvéseink, csak mig illy széles nemzeti alapon a vélemények különbözései felett trónol a nemzetiség ügye, követelhetjük méltán minden jó hazafi részvétét, s a kormány őszinte pártolását; mihelyt a magyar nyelvet bizonyos politikai nézetek eszköze gyanánt, vagy egyes felekezetek érdekében űzzük s ajánljuk, lehúztuk azt a nemzeti dísz és nagyság fényköréből a pártérdekek szennyes mezejére, s nincs többé jogunk felháborodni, ha törekvéseink ellenzőkre találnak, ha tagadtatik, hogy a közös jót akarjuk, s ha egyoldalú s szükkeblű czélzatokkal vádolta-

tunk. — Hogy hazánk s nemzetiségünk ellenségei álljanak elő illy gyanusításokkal, hogy ők keressenek a nemzetiség köpönyege alatt pártérdeket vagy felekezetességet, az megfogható lenne előttünk: de hogy Magyarországról s a magyarnyelv és nemzetiség nevében történjenek illy nyilvánítások, azt az idő különösségei közé kell feljegyeznünk.

Minél tovább fontolgatjuk a röpiratot, annálinkább meggyőződünk, hogy abban nem lehet s nem kell a protestans-fél bölcs és mély belátásu főnökeinek nyilatkozását keresni. Lehet-e róluk feltenni: hogy a protestantismus érdekeit így merőben ellentétbe állítsák az ország egyéb lakosinak érdekével? — illy rosz számvetés csak egyes túlbuzgók agyvelejében támadhatott. És mi nem is kétkedünk, hogy a kérdéses röpirat szerzőjét érett meggondolás után maga az evangelikusok főgondnoka is oda fogja sorozni, hová az való: a fogadatlan prókátorok categoriájába, s e szavakkal bocsátandja-el magától: rien n'est plus dangereux qu'un sot ami.

Vidékiek megyei gyüléseken.

Ha helyhatósági rendszerünk, mint alkotmányunk természeténél fogva politikai létünknek talpköve, minden időben szorgos figyelmet és ápoló gondoskodást érdemlett a hazafi részéről, mennyivel inkább igényli azt most, midőn a közigazgatáson s az új törvények életbeléptetésén kivül, a törvényhozásnak legcsiklandósb kérdései forognak fen csaknem szünet nélkül a megyéken, s ezeknek tanácskozásai képezik a kötelező utasitások, és így a jövő törvény anyagját! — Ha valaha úgy most kell iparkodnunk megyei tanácskozásink köréből eltávolítni minden visszaélést, s viszszavezérelni azokat azon tisztaságra, melly az institutio eredeti rendeltetésének megfelel s a biztos sikernek egyetlen kezessége. Ezen visszaélések sorában, véleményünk szerint, egyik legtetemesb azon befolyás, mellyet sok helyütt a megyéhez nem tartozó egyének, közvetlen vagy közvetve a megyei gyülésekre gyakorolnak.

Nem szólunk most sem a honorátiorokrul, kik iránt már volt alkalmunk nyilatkozni, sem arról, milly kortul fogva lehessen a nemesnek megyei gyülésen szavazati jogot tulajdonítni. Ennek elhatározása jelenleg még a megyéktől függ, s véleményünk szerint azok minden törvényhozók példái ellen cselekesznek, ha tanulókat s kiskoruakat politikai jogok gyakorlatába léptetnek. De a mint mondók, mi e helyen nem ezekről szólunk, hanem csupán azokat említjük, kik köztudomás és önelismerésök szerint a megyében sem állandóul nem laknak, sem nem birnak, s annak terheihez nem járulnak.

Kétféle azon hatás, mellyet illy egyének megyei gyüléseken a megye valóságos tagjainak testületére magoknak szereztek: közvetett és közvetlen. A közvetett hatás a vidékieknek a megye tagjaivali vegyületében gyökerezik. A közvetlen befolyás a vidékiek felszólalásában, zajongásában, felkiáltásiban áll. Eredményileg mindkettő egyiránt káros: physice lehetlenné válik a megyebelieknek, hogy helyeikhez juthassanak; a tolakodni nem akarók vagy nem képesek, elmaradnak; elkedvetlenednek azok, kik szavazatukat egy egészen ismeretlen tömeg zajongásában látják elveszni; lehetlenné lesz az elnöknek, hogy a valóságos megyei többséget kiösmerje; a képzelt majoritás tekintélye elnémítja a máskép¨ gondolkozókat, s egykét népszerü szónok kezére játszatik a köz-

ügyek igazgatásának egyedárusága. Mindezek együttvéve, olly helyeken főkép, hol a gyülések vásárkor tartatnak, s számos iskolai vagy törvénygyakorló ifjuság van, a gyülések physiognomiáját egészen megváltoztatják, elannyira: hogy az sokszor minden máshoz inkább hasonlít, mint azon megye nemességének gyülekezetéhez, mellyet törvény s alkotmány szerint képeznie kellene.

Ezen természetelleni állapot, mellyet az általa nyertesek rendszeresen hoztak elő, s a közvélemény annyiszor bitorlott szép szerepében szeretnek feltüntetni, kétféleképp szokott igazoltatni. Először a régi magyar gyakorlat és szokás, másodszor a törvény azon rendelete által, hogy a megyegyülések nyilvánosan tartassanak — ut congregationes palam et publice celebrentur —; mert hogy volna törvény, melly a vidékieknek a megyei dolgokra befolyást engedne s a tisztválasztási törvények világos rendeletéből folyó erősséget meggyengítné, nem tudjuk s állíttatni sem hallottuk.

A mi már a szokást és gyakorlatot illeti, lényeges különbség van a mult idők és a jelen közt. Csak a minap rajzolta hű ecsettel Balogh János azon kort, midőn a legkitünőbb megyei hivatalok elfogadására is kényszeríteni kelle az embereket! Mit ártott, mit árt-

hatott akkor egykét vidéki nemesnek részvéte a gyülésekcn? szavazások nem voltak, zajongás még kevésbbé; 20—25 vagyonos és tekintélyes táblabiró ülte körül a zöld asztalt, nem perorált de tanácskozott, s a dolgok többnyire egyértelműleg végeztettek, mert mindegyik rész engedni szokott valamit vélekedéséből. Ha egyszermásszor egy vidéki nemes felvilágositólag megszólalt, mi rosz oldala lehetett ezen informativum votumnak? S ha a magyar vendégszeretet nemcsak a beiktatási de a tisztválasztási ünnepekre is meghitta a szomszéd megyéket, lehetett-é ez veszedelmes olly tisztválasztásokon, mellyek többnyire pap-marasztások voltak? — De kérdem: mi hasonlatossága van ezen itt leirt helyzetnek a dolgok mostani állapotjával? — Amaz egykori néhány tisztes és hallgatózó vidéki nemes miképen identificáltathatik azon zajongó anonymus tömeggel, melly most a helyeket a teremben jókor elfoglalja, az asztal körül ülőknek hátára dül s irgalmatlanul rivalg? Azt, mi amazokra nézve bátran történhetett, lehet-é ezekre alkalmazni? S nem volt-é már több megye a régi magyar szivesség félretételével, önvédelem tekintetéből, kénytelen felhagyni a szomszéd megyék meghivásával tisztválasztó gyülésire? —

Mi a nyilvánosságot illeti, a ‚palam et publice‘ szavaknak és a leirt állapotnak, vélekedésünk szerint, egymáshoz semmi köze. Nyitva kell igen is lenni a

terem ajtajinak, nyitva a karzatnak; — de ebből az, hogy a megyebeliek jogaik gyakorlatában a vidékiek által megszoríttathassanak, teljességgel nem következik. A nyilvánosság nem a hallgatók számától függ, mellyet a nélkül is a hely kiterjedése föltételez, hanem abban áll, hogy hallgató, különbség nélkül, akárki lehessen. A hely, mellyet a megyei tagok üresen hagynak, a hallgatóságé; nem pedig megfordítva, mint most: a hallgatóság által üresen hagyott hely a megyebelieké. Most, mikor a közgyülési tanácskozások nyilvánossága hirlapok által is eszközöltetik, nevetséges volna a megyei helyhatósági jogot és rendszert a megyebeliek megszorításával, az a nélkül is realisálható nyilvánosság ürügye alatt más tekinteteknek alárendelni.

Főleg azonban és mindenek fölött a helyhatósági rendszer eszméjével, természetével és rendeltetésével ellenkezik a vidékiek befolyása. Az egész helyhatósági rendszer az egyes megyei universitások individualitásán, a megyében foglalt egyének s érdekek szellemi egységén alapúl; ez pedig el van szalasztva, mihelyt vidékiek határoznak. És ez tökéletesen igaz, bár melly nemét vegyük is a megyei ügyeknek s tárgyalásoknak Tegyük, hogy X. vármegyéről van a szó; statutum indítványoztatott, kit fog kötelezni ha létesül? az X. megyeit, és így nincs joga hozzászólni a vidékinek. — Egyes ember vagy község dolga fo-

rog szőnyegen? úgy de a törvények, mikor egy vagy más tárgy elintézését a megyékre bízzák, ezt mondják: „Comitatus, az illető megye, sehol azt: nobiles regni, és így itt ismét nincs szólója a vidékinek. Teher-kivetésről van a szó? ha nemesekre, úgy azt a vidéki nem fogja fizetni, és így nincs hozzá köze; ha nem-nemesekre, úgy nincs közte s köztök semmi viszony, és így ismét semmi alap a hozzászólásra. — Utasítást kell adni a megyei követeknek, vagy felszólítást intézni a megyékhez körlevél által valami közügyben? de ez az utasitás megszünik X. vármegye utasítása lenni, ez a körlevél nem X. vármegye vélekedésének nyilvánítása, ha a megyéhez nem tartozók befolyásával készült. Tisztújítószékről, követválasztásról, országgyülési subsidiumról nem is szólok: a dolog magában világos. De ezt kérdem befejezésül: hogy tehát mellyik azon tárgy, mellyre nézve a vidékieknek befolyást engedni lehet és szabad? —

Mi mindig bámultuk, mikép lehet csak egy szóval is védni, és, a mi több, sok helyen tettleg tűrni olly visszaélést, melly ha következésiben bővebben kifejlendik, helyhatósági rendszerünket természetéből egészen kiforgatja. Ha 150 tanulónak, vagy a vásárra begyülő sokaságnak szabad egy megyei gyülés felett uralkodni, miért nem volna szabad egy pénzes urfinak felfogadni 500 mármarosi oláh nemes embert,

s azok segedelmével Ugocsa, Beregh, és Szabolcs megyékben restaurálni, követet választani és utasitást adni? Ez egy szikrát sem lenne törvénytelenebb, mint az, mi némelly megyékben, csakhogy kevésbbé szembeszökőleg, minden órán történik. A vállalatot 10,000 forinttal eszközölhetőnek tartjuk, és úgy hiszszük, hogy sok üdvös eszmének, p. o. a szathmári 12. pontnak, az egész országban rögtöni valósítására alig lehetne czélirányosabb tactikát feltalálni.

Mi a megyék hatóságát törvényes határain túl terjeszteni bizonyosan nem hajlunk. De érdemlenek-é illy vádat a megyék, mikor a hazai institutiókat eredeti tisztaságukra visszaviszik, s a törvényes jogokat a becsuszott visszaélések ellen kezesitik? — És így, ha a megyék közgyüléseikre nézve úgy rendelkeznének, hogy a vidékieknek csak a karzat, magában a teremben pedig csak sorompók által elkülönzött hely jusson, — a sorompókon belül csak az foghatván helyet, ki a megyének az összeirásban feljegyzett és bizonyos jegygyel ellátott tagja, — vélekedésünk szerint egészen törvényes hatóságuk korlátiban maradnának, a ‚palam et publice' szabálynak teljesen eleget tennének, módot kapnának az elkülönözött és így többé megyei többség szerepét nem bitorolható hallgatóság magaviseletének zabolázására, és így egy nagy lépést tennének helyhatósági rendszerünk tökéletesbítése felé — Igen sajnáljuk, ha czen ja-

vaslat visszatetszik azoknak, kik ősnépgyüléseket látnak a megyei gyülekezetekben, vagy az angol meetingekkel szeretik azokat összekeverni. Nem vizsgáljuk, miféle joggal neveztetik ősnépgyülésnek olly gyülekezet, mellyben csak a kiváltságos osztályok, az aristocratiai értelemben vett populus hungaricus vehetnek tettleges részt: de ha volna is ősnép-gyülés, az nem általános ősnépgyülés, hanem csak egy bizonyos megye ősnép gyülése; s mi még azt sem látjuk világosan, hogy ezen elvont fogalombul mikép folyhatnak a megyei gyülések részére olly jogok, mellyekkel azok már mint megyei gyülések nem birnának? ha csak itt valami népfenségi vagy foederatiói, és így minden esetre antimonarchiai eszme nem lappang. —

Az angol meetingekre nézve pedig azt jegyezzük meg, hogy azok sem egyes érdekekről közigazgatásilag nem végeznek, sem adót ki nem vetnek, sem végrehajtó testülettel nem bírnak, sem kötelező utasításokat nem adnak, sem szavazati jogot nem osztogatnak. Eredményeiknek maximuma néhány „resolution" határozat, mellynek csak erkölcsi ereje van, vagy „petitio" a parliamenthez, vagy egy aláirásnak megnyitása. Miképen lehet ezeknek tág szertartásiból a mi megyei gyülésinkre nézve, mellyek életbevágó kérdések irant határoznak, s a végzést végre is hajtatják, következést húzni? — És valóban akár

a dolog természetét, akár a jelenkor körülményeit s újítóink hajlamait, a napirendi kérdések fontosságát tekintjük, eljött, vélekedésünk szerint, az idő a laxa observantia helyébe megyei tanácskozásink formáira a stricta observantiát léptetni, hacsak legnagyobb érdekeink elhatározását, törvényes és alkotmányos hatóságok helyett, egyes visszaélők s a vak sors kezére bízni nem akarjuk.

Időszaki sajtó hivatása.

A vádak közt, mellyeket a Pesti Hirlap a ,Világ' ellen támasztott, van egy, melly különös figyelmet s részletes taglalást érdemel, nehogy minden következésivel elvállaltnak tekintessék. Higyék el azonban olvasóink, hogy itt nem a feudalis oppositio vádját értjük, ezen kis plagiatust a Daguerréotyp irójától, mellyben azóta a Hirlap olly nagy örömét leli. Ismertünk egy vén francziát, ki az 1790-ki forrongásból azon hitet hozta át a jelenbe, hogy az annyira gyülöletes veto, XVId. Lajos szerencsétlen nejének egyik udvari dámája volt, kútfeje s okozója a leggyalázatosabb visszaéléseknek. Alkalmasint így vagyunk a feudalis oppositióval, s ha Voltairenek igazsága volt a római szent birodalomról azt kérdezni: miben szent? miben római? (en quoi saint? en quoi romain?), úgy mi is bátran azt kérdezhetnők, ha t. i. az egész dolog más lenne ujságirói fogásnál: miben feudalis? miben oppositio? mert jele-

sen a mi e sorok iróját illeti, most hallja legelőször magáról, hogy ex professo opponens. — Azok, mikre felelni kivánunk, sokkal komolyabbak. Értjük a tespedés szinét, mellyel a ‚Világ' vádoltatik, s a nemleges jellemet, mellyet, positiv javaslatinknak eddigi szűke miatt, szemünkre hánynak. A mi e kevés vádakban igaz, t.i. a positiv tervek hiánya, az a dolog természetéből s helyzetünk körülményiből szükségkép folyt; de a következtetés, melly abból vonatik: hibás, és szükség hogy valóságos értékére visszavezettessék. —

Az időszaki sajtótól minduntalan uj meg uj terveket s javaslatokat igényleni, olly gondolat, melly már magában is annak hivatása körüli fonák fogalmakon épül. Tekintsük Europa alkotmányos országainak bármellyikét, seholsem fogjuk az időszaki sajtót, legkevésbbé pedig a szoros értelembeni ujságokat, a működés e mezején találni. Az újságok figyelemmel kisérik a kormány, a törvényhozó test, a törvényhatóságok, a köztestületek lépéseit, birálják azokat politikai szinök szellemében, felfogják minden egyes jelenetét a közéletnek, oda vetnek egyegy új eszmét, melly megérlelve s kiőrlődve, magva lehessen jövendő jótékony intézvényeknek, tért nyitnak néha-néha egyes irók tervezéseinek; de mint ujságok s önmagok nevében tervekkel s positiv javaslatokkal csak igen gyéren foglalatoskodnak. Oka ennek az, hogy a po-

sitiv javaslatok, szerzőiktől, főkép törvényhozói szövevényesb kérdésekben, olly részletek s körülmények szorosb ismeretét kivánják meg, mellyekkel újságiró, bármi kedvező legyen is állása, magára csak ritkán birhat; illyenek még a kormányzati s törvényhozói körökben is csak közremunkáló nagyobb erőknek lehetvén eredvényei. Figyelmeztetés, gondolatébresztés, eszmék tisztába-hozása, fonák elvek czáfolata, ezek sokkal inkább feladásai a már csak lapjainak szűke miatt is némi felszinességre kárhoztatott időszaki sajtónak, mint azon szakadatlan tervezés, mellyben p. o. a Pesti Hirlap bővelkedik. És ha találkoznának is, kiknek vélekedésük szerint hazánk mostani körülményiben, más mivelt nemzetek példájától e részben eltérni, s positivabb kört választani szükség volna, meg van még itt is az árnyékoldal; és nagy kérdés, hogy évtizedes tapasztalás után mikép fog a közvélemény ezen hirlapi tervezések haszna felől itélni. Tegyük fel például, hogy gondolkozni nem mindig szerető megyéink a népszerűség szagában álló hirlapok terveit, úgy mint állanak, elfogadják, s azokat minden részleteikkel együtt kötelező utasítások gyanánt adják ki országos követeiknek: — ugyan sokat fogott-é akkor nyerni a józan megvitatás elve, s nem inkább az lesz-é igaz, hogy az eredmény a vitatást megelőzte, s az ujsági tervezés a törvényhozási tanácskozásnak útját bevágta? Illy jeleneteken örülhetnek, kik öneszméikbe szerelmesek, s azoknak minden áron diadalt akarnak szerezni: de azok, kik a törvényho-

zási eredményekben a nemzet értelmi ereje összeségének gyümölcseit szeretnék látni, s a sajtót főkép úgy méltányolják, mint ezen czél elérhetésének eszközét, nem fogják tagadni, hogy hazánkban ezen kivételes állapotnál fogva is kötelesek az időszaki sajtónak lelkiismeretes kezelőji a tervezés dolgában igen ovakodva eljárni.

Már ezen általános tekintetek is tiltják lapunkat a tervezésnek olly módon s olly mértékbeni üzésétől, mint a Pesti Hirlap által üzetik. De még szükebbre szorittatott tervezési körünk a körülmények által, mellyek közt felléptünk. Midőn a ‚Világ' augusztus közepe táján megindult, a mezőt elboritva találta az inditványok s tervek legtarkább halmazától; kevés tárgy volt, melylyet a hirlapok még nem inditványoztak volna, és semmi sem egyezett volna kevésbbé kitüzött czélunkkal, mint jelesen a Hirlappal inditványok dolgában versenyezni, mert mindenek előtt tért kelle magunknak késziteni, mellyen működhessünk. E részben kettős előmunkálat vala szükséges: devalválni a nagy szavakat, miknek ködével a Hirlap a kérdések lényegét eltakarta, a helyett hogy felvilágositotta volna; továbbá, helyre igazítni a divatos fogalmakat, mellyeknek zászlója alatt a Hirlap harczol, de mellyeket mi nagy részben tévtanoknak tartunk. Elejétől fogva abban különbözött állásunk a P Hirlapétól, hogy ő ezen, helyzetünkben elnemkerülhető előmunkálatot, mellynek mi talán még

felén sem vagyunk túl, bátran mellőzhette, s minden további előzmény nélkül átmehetett positiv tervezeteire, mellyek alapjai az uton s utfélen divatozó eszmékben találtatnak. Annak, ki a vox populi vox Dei mottóra esküszik, azaz más szavakkal azt mondja, hogy mivelt emberek s törvényhozók hosszas és részletes vitatásra szorulnak, de a nép minden előismeret nélkül, mintegy ösztönszerűleg egyszerre eltalálja mindenben az igazat; annak, ki a locus communisokat statusmaximák gyanánt tiszteli s használja, nincs szüksége előkészületre; mert minden előrement okoskodás és felvilágosítás nélkül indítványozhat, tervezhet, s mindig nagy és kedvező hallgatóságra tarthat számot.

Az állások és politikai hitek különféleségében feküsznek tehát okai eddigi müködésünk nemlegességének, s mi e rendszert nemcsak károsnak nem tartjuk, sőt inkább meg vagyunk győződve, hogy azon ujság, melly álló hat hónapig nem tenne egyebet, mint devalválni a nagy szavakat s helyre igazítni a balfogalmakat, hahogy feladásában boldogulna, több valóságos hasznot tenne a hazának, mint valamennyi Tetétleni-féle megváltás, Fogarasi-féle bank, s bicsakos és rovásos tisztválasztási tervek valaha tenni fognak.

Nehogy azonban elleneink a tespedés vádjával ismét előálljanak, im ezennel kinyilatkoztatjuk, hogy mindazon főkérdést, mellyek a közvélemény által napirendre idéztettek — házi és hadi adó, közlekedési rendszer, urbéri megváltás, városok elrendezése, hitel, intézetek, ősiség, stb. — külön és részletes taglalat tárgyává fogjuk tenni lapjainkban, s azok iránt, ha nem épen részletes tervezeteket is, de minden esetre lényeges vázlatokat közleni olvasóinkkal, és pedig olly szellemben, mellyet minden elfogulatlan polgártársunk, bárha máskép elveinknek ellene is, haladási szellemnek elismerni kénytelen lesz. De az előzmények kifejtésének, mennyiben azt szükségesnek tartjuk, s a sorozatnak, mellyben eszméinket elő akarjuk adni, minbelátásunktól kell függni és senkinek sincs joga ránk parancsolni az ideáknak épen azon rendét, melly az ő velejében létezik. A nemzetek életének stadiumai nem peregnek le olly szaporán, hogy az, a mi november 1sején 1841 üdvös gondolat volt, február 1-jén 1842 már elkopott eszme legyen. Az országgyülése pedig úgy is csak másfél év mulva következik ránk, nincs tehát ok rosz akarattal vádolni azt, ki tervei alaposságát a rögtönzés hevének áldozatul hozni nem akarja.

Ám tessék ezentúl is ránk fogni a tespedési irányt, s a feudalis oppositio orgánjának elnevezni lapunkat; feleletünk annak jövendőjében fekszik, s er-

re bátran utalunk mind azok irányában, kik semmi mester szavára nem esküsznek, hanem önszemekkel szeretnek látni s önbelátásuk szerint itélni. Semmi sem lehet tőlünk távolabb, mint azt, mi a nemzet életében 15 év óta történt, megsemmítni akarni. Nem hiszszük ugyan, hogy ezen idő alatt semmit el nem hibáztunk, semmiben nem tévelyegtünk volna; de e botlásokat véleményünk szerint tanuság gyanánt kell csak használni jövendőre nézve, nem ürügyeül a viszszalépésnek. A kiindulási pont nem lehet egyéb, mint a mostani állapot, legyen az jó vagy rosz, ugymint az a mult idők eseményiből törvényesen s tettleg kifejlett; s mi nemcsak elfogadjuk ezen kiindulási pontot, de elhatározott ellenségei vagyunk és leszünk mindíg minden hátrafelé irányzott ügyekezetnek. A kik netalán azért tisztelnek meg bennünket bizodalmukkal, mivel nem tudom mi okból azt reménylik, hogy mi az alkotmányt petrificálni, békés haladásunk kifejlésének kerekeit megakasztani akarjuk, azok felette csalatkoznak, s azokat kérjük, vigyék által másokra kedvezéseiket. Mi igenis azon véleményen vagyunk, hogy a haladási elem az utolsó időkben feles, tisztátalan anyagot vett fel magába, hogy a másoké utáni vágy, s társasági formánkban nem nélkülözhető hierarchiáknak gyülölete tetemes és káros befolyást kezd gyakorlani; hiszszük, hogy nagy, de jelentés nélküli szavak s megemésztetlen tévtanok nagy szerepet vittak ki magoknak, s hogy ezek segedelmével, mind általában a közvéleményben, mind főleg

megyei körökben olly egyének tolták magokat sok helyt a nemzetre vezérek gyanánt, kiket mi szabad alkotmányú országokban csak szükséges rosznak tekinthetünk; hiszszük, hogy a megyéknek egy igen nagy részében a közügyek kormánya olly kezekben van, mellyek a megyében létező anyagi és szellemi erőket nem csak nem képviselik, de azokkal igen gyakran tökéletes ellentétben állnak: mind ezt — mondom — így tudjuk és így hiszszük, s lapunknak feladása a dolgok ezen állapotját felvilágositni s a természetes egyensúlyok helyreállását elősegítni. Azonban teljességgel nem azon czélból, hogy azokat segítsük iparkodásaikban, kik vesztegleni akarnának, s már mindent bevégzettnek tekintenek; hanem egyes-egyedül a végett, hogy feljebb megirt működési rendszerünk által a haladási kérdések kellő kerékvágásukba visszaugorjanak, a vezéri szerep biztos és tiszta kezeknél maradjon, az áldozatok kérdése azok áttal döntessék el, kik áldozatot hoznak, s néhány hatalombitorlónak egyedárusága megszüntessék. Elhatározott ellenségei vagyunk minden túlzásnak, emberek, dolgok és elvek körül; merőben kárhoztatjuk minden megsértetését a sajátjognak, minden lehetlenítését a hathatós és törvényes kormányzásnak, minden ochlocratiai törekvést, minden appellatiót a szenvedélyekre, melly utóljára is nem egyéb a nyers erőre hivatkozásnál. Minden juste-milieu-k közt legroszabbnak tartjuk a fenyegetés és lázitás közti juste-milieu-t. De ezen korlátokon belől a legszélesebb szabadságot követeljük s adjuk a megvitatásnak,

s mind az, mi arra vezet, hogy ezen országban erős monarchia, szilárd aristocratia, gazdag polgárság s erőteljes földmivelő osztály, egy általánosan boldogító alkotmánynak szárnyai s kitisztúlt nemzetiség befolyása alatt, áldott frigyben állhassanak egymás mellett, számot tarthat meleg részvétünkre, s közremunkálásunknak csak úgy tulajdonítunk némi becset, ha ezen eredmények valósításához, csekélységünkhöz képest, mi is járulhattunk. A mi szívünknek sincs más ideálja, mint e hazának lehető legnagyobb boldogsága; — e hazának mondom, mellyet imádva szeretni nem csupán kötelesség, de nem is érdem: hanem minden nemesb kebelre olly erkölcsi kénytelenség, mellytől éppen úgy nem válhatik meg, mint önmagától.

Megyei hatóság és törvényhozási jogok fenyitő eljárás körében.

Vannak pillanatok a nemzeti kifejlések évszakaiban, mellyekben bizonyos kedvencz és népszerű eszmék olly varázs erővel ragadják a sokaságot magokhoz, hogy ez az akadályokat, mik a gondolat s a valósulhatás közt olly gyakran fekszenek az emberi viszonyokban, számbavenni egyáltaljában idegenkedik, s túlbuzgalmában, törikszakad, minden áron azt, mit hő-melegen felfogott, tettdologgá csinálni törekszik. Neme a békétlenségnek, melly egyes emberekben s néptömegekben természetes és menthető; mert hol az akarat és gondolat kitöréseit formák nem fékezik, ott az emberi szív a képzeletről a tettre rögtön átugrik. Kevésbbé menthető a dolog erkölcsi testületeknél, mellyek kellőleg létszeritvék, s a rögtönzés veszélyi ellen formák által biztositvák; legkevésbbé helybenhagyhatók pedig illy jelenetek, ha egy alkotmányos és municipalis rendszerrel ellátott országban a tör-

vényhatóságok, és igy épen azon hatalom részéről fordulnak elő, melly a törvényt feladásánál fogva tudni, végrehajtani, s minden lehető önkény ellen kezesítni tartozik.

E sorok irója már ezelőtt több hónappal a ‚Világ' 72ik számában a honoratioroknak megyeileg adott szavazati jogról értekezve, vőn magának alkalmat figyelmeztetni polgártársit a megyei s törvényhozási hatóság korlátira, s a veszélyekre, mellyek a hazát várják, hahogy ezen ujitó, változtató, módosító évkorban e korlátok szentül meg nem őriztetnek. Nem volt olly szerencsés a sajtói vitatások térén, nézeteinek alapos czáfolatával, vagy csak méltánylásával is találkozni. És ime, ugyancsak e nemben egy új s nagy fontosságú lépés történt ns. Pest megye részéről, azon legujabb végzés által, mellyben a büntető eljárás körül a szóbeli védelemnek teljes nyilvánossággal összekötött behozása tettleg elrendeltetni határoztatott. Az eseményt sok hőkeblü hazafi örömmel fogja talán üdvözleni: mert valósítása egy eszmének, mellyet több szabad ország polgári institutiója gyémántjának tekint; mert számtalan forró reménynek s buzgó ohajtásoknak megfelel. És mi magunk is, ha egyszer majd a törvényhozás útján fogjuk ez eredményeket megnyerni, akkor azokat szívesen üdvözlendjük, meggyőződve, hogy e kincseket a haza atyjai csak kellő meggondolás után, és részletesen sza-

bályozva fogják benyújtani a hazának: de a dolog jelen állásában komoly aggodalmak által van elfojtva keblünkben minden öröm, mert a történt lépésben új s életbe-vágó megrontását látjuk azon elválasztó vonalnak, mellyet feljebb megemlítének.

Érdekes jelenet, hogy míg egy részről a tervezett és elfogadott újitás pártolói annak messzeható következésit dús ecsettel festik, más részről ugyancsak ők az egész rendelkezést csak úgy mint lényegtelen módosítást, s a jelen állapot némi rendszerítését adják elő: ott az újitásnak népszerűséget szerzendők, imitt bebizonyítandók, hogy az a megyei körbe tartozik. — Mikép áll tulajdonképen a dolog, legjobban kitetszendik a jelen állapot s az elfogadott újitás vázlatának összehasonlításából. Jegyezzük meg, hogy itt a nemtelenekről s olly bűnök iránti ugynevezett sommás eljárásról van szó, mellyek három esztendei fogságnál kisebb büntetést húznak magok után. Illy nemű eljárásokban jelenleg a vádlottnak pártfogója nincs; az eljárás úgy történik, hogy az ügyvédi hivatal előterjeszti a történet leirását, azután a tanúk vallomásikat, s ezeknek meghitelesítése után maga a rab törvényszék elibe állittatik, kikérdeztetik, — figyelemmel a tanúk vallásaira, — s az általa előadottak értelmében vallomása meghitelesíttetvén, s a vádlottat terhelő és könnyítő körülmények az előadó ügyész által előterjesztetvén, a törvényszék, azoknak megfon-

tolása után, itéletet hoz. Mind ez, a fölesketett ifjúság jelenlétében történik. Az új határozat szerint a vádlott szabadon választana magának ügyvédet, s mind a vádló tisztiügyvéd, mind a pártfogónak szóbeli meghallgatásuk után, mondatnék itélet. Történnék az eljárás tökéletes nyilvánossággal, e végett különösen elkészített teremben; csupán a szeméremsértő tárgyak lévén e szabály alól kivéve. Itéletmondás végett a birák különzárt terembe vonulnak.

Első tekintetre világos, hogy e két eljárási módot azon mély örvény választja, melly a két ellentétben álló rendszer: egyrészrül irott és nem nyilvános eljárás, más részrül szóbeli és nyilvános eljárás között fekszik. Jelenleg az előadó tisztiügyész figyelmeztető észrevételeit kis-számu hallgatóság előtt szóbeli védelemnek nem nevezhetni: az elfogadott új rendszerben a máskép alakított terem, felszólítás a nagy közönséghez, hogy megjelenjék, az ügyvédhez, hogy szónoklati tehetségét gyakorolja. Mi köze ennek a nyilvánosság azon neméval, melly néhány megyében p. o. Nógrádban és Pozsonyban létezik? És ha megengednők is, hogy régi szokásokat megyeileg föleleveníteni, figyelem nélkül a később századok hosszas és változatlan gyakorlatára, szabad legyen — a mi pedig ezen históriai alkotmányú országban, hol úgyszólván minden század körülményeihez képest más jellemet visel, veszély nélkül nincs — ki fogja ezen itt megirt rendszert formáira, hatóságá-

ra, jelentőségére nézve a közhelyeken igazságot szolgáltató Mátyás király eljárásával összehasonlítani? Legyen áldott a nagy király emléke, de elfelejtették megirni róla a historiagraphok, vajjon végig hallgatta-é az ügyvédet, mikor az a nép szenvedélyéhez szólt, annak indulatait izgatta, vagy a fennálló rend ellen mérgesen kikelt?

Már csak ezekből is kézzelfogható, hogy a behozott újitás formáira s jelentőségére nézve, mind az eddigi helybeni gyakorlattól, mind más megyék példányától, mind végre a régi csak homályosan ismeretes eljárástól erősen különbözik, és így nem régi gyakorlat fölelevenítése, nem rendszeritése a helybeli eddigi eljárásnak, hanem tisztán s világosan változtatása a fennálló gyakorlatnak, és pedig változtatása épen azon lényeges alkotórészeiben, mellyek a különféle rendszer között a megkülönböztető vonalt képezik.

Mi igen könnyüvé tennők dolgunkat, ha ezen határozat ellen érdemileg akarnánk kikelni. Különböző országokban különfélék történtek a fenyitési eljárásra nézve; időrül időre lényeges változtatáson mentek által a rendszerek: a mint a miveltség halad és fejlik, közelednek a nemzetek a nyilvánosság elvéhez. Poroszországban épen most van a tárgy alapos és

kimerítő tanácskozás alatt, de azon dicsőség: t. i. a fennálló rendszert egy 28 lapos röpirat következtében*) öt hat órai választmányi működés, és mindössze hét óraig tartott közgyülési tanácskozás után, leglényegesb ágazatiban gyökeresen megváltoztatni: nemes Pest vármegyének vala fentartva. Milly szigorú itéletet mondanánk az absolut király fölött, ki alattvalóinak legfontosabb érdekeit így kezelné! — Az illy hallatlan törvényhozói rögtönzés a legjobb institutiókat megfosztja azon föltételektől, mellyek jótékonyságát biztosítják s lehető kártékonyságitól megóvnak. Igy p. o. a jelen esetben jogosítva van a törvényszék a magát illetlenül viselő hallgatóságot zabolázni: de van-é módokrul gondoskodva, hogy e jog végre is hajtathassék? Nem ébresztenek-é méltó aggodalmat az országgyülési kerületek eseményei? vagy ha p. o. az ügyvéd a hallgatóságot a biró vagy törvény ellen ingerli, lesz-é joga a törvényszéknek őt rendre utasítani? és sok más illy fogyatkozás, mellyek az egész próbatét sikerét könnyen veszélyeztethetik. Mi azonban nem e kútfőből merítjük fő ellenvetésünket a lépés ellen: hanem veszszük azt általános elveinkből a megyei hatóság és törvényhozói hatalom viszonyai és korláti felől.

*) Indítvány a megyei bünvádi eljárás lehetö javitása iránt, Nyáry Pál föjegyzötöl Pesten 1841. Ez szolgált alapúl a választmány tanácskozásának.

Az 1790 : 12. t. cz. egyáltalában tiltja a törvénykezés formáinak (forma judiciorum) változtatását; s ámbár ezen tilalom csak a királyi hatalomra nézve van kimondva, alkotmányos elveknél fogva bizonyosan fennáll a megyék irányában is, és pedig közjogi elveink szerint törvény által megállapitott törvénykezési formáinkra nézve épen úgy, mint azokra nézve, mellyeket az 1790: 12. t. cz. gyakorlatban talált. Épen így törvényhozói feladássá jellemzi a dolgot véghetetlen fontossága, melly azt már csak azért is, mint talán leglényegesb kérdést az eszmék ezen körében, a törvényhozás hatóságától elvonni nem engedi, hacsak azt nem állítná valaki, hogy e tárgy igazgató s főelveit megyeileg határozhatni el, s csak a részletek kidolgozását kell hagyni a törvényhozásra, melly 1790, 1825, és 1840-ben és így már harmad-izben nevezvén ki országos küldöttséget a fenyitő törvénykönyv kidolgozására, e tette által világosan kimondotta, hogy e fontos ügyet önhatáskörébe tartozónak véli. Külső országok példája hasonlólag minden kérdésen túl emeli a felfogott kérdések törvényhozói természetét, s mikor olly sok más csekélyebb érdekű tárgy iránt törvény által rendelkeztünk az utolsó országgyüléseken, lehet-é legnagyobb következetlenség nélkül a törvényhozói hatóságtól olly kérdéseket elvonni, mellyek a törvénytudomány egyik legfontosabb osztályában elhatárzó elv gyanánt uralkodnak?

De talán nem is épen szükséges a dolog törvényhozási természetét komolyan vitatni azon vallomások után, miket az indítvány pártolójitól a mult pesti gyülésen hallani alkalmunk volt. Nekünk mindíg illy működésnek legsötétebb árnyék-oldala gyanánt az tünt fel, hogy az illy bizonyos népszerű eszméknek megyeileg hozott áldozatok a törvényhozás szükséges függetlenségét tettleg korlátozzák: mivel, ha később a történt lépés káros voltáról értelmileg meggyőződik is a törvényhozó test, erkölcsi lehetetlenségben látja magát azt megsemmisítni, kivált mikor népszerű eszmék forognak kérdésben. S ime vallomást hallánk az indítvány egyik legjelesb pártolójától, hogy valóban kisebb volna ezen tettleges újitási ösztön a megyékben, hahogy a főrendi táblán egy sereg nagy ur nem ülne, s még más akadályok nem lennének, szóval: bizonyos eszméknek törvényhozási uton létrehozatásuk biztosan remélhető volna. Igy tehát tulajdonkép nem létezik itt semmi különbség a theoriában: magok az újitók is belátják a dolog való természetét, de bizalmatlanságban sinylenek a törvényhozás iránt, és igy jobban szeretik előre tettleg keresztül vágni a legfontosabb kérdéseket, s ez neveztetik aztán irányt adni a törvényhozásnak, eltalálni a törvényhozás akaratját, s ezt épen azon időpontban, midőn a törvényhozás a haladás pályájára elhatározottan fellépett, s készülőben van épen ezen fen-forgó kérdésről rendelkezni. — Egy más, ragyogó elméjü szónok könnyen megfoghatónak állítá,

hogy olly egyének, kik helyzetüknél vagy születésüknél fogva kitünő befolyásra számolnak a törvényhozásban, mindent ennek körébe akarjanak húzni: „ámde, ugymond, mi a mi sorsunk, szegény nemeseké, kiknek részére alig mosolyg azon remény, hogy valaha személyes részt vehessünk a törvényhozásban?“ — Mintha a követi pálya nem volna nyitva minden nemesnek; mintha léteznék egész Europában szélesb hatáskör egyes polgár részére, mint millyet hazánkban a megyei szerkezet s a kötelező utasítások gyakorlata minden egyes nemesnek nyújt; mintha szabad lenne a leglényegesb kérdést — a különböző hatalmak viszonyinak kérdését, a személyes hiúság sugallásának alárendelni! Ki a törvényes korlátokat lerombolja, vagy az azokróli fogalmakat elcsavarja, mert személyes nézeteinek utjában állnak, azaz individualismus és önhittség tanácsára hallgat; a boni civis officium abban áll, hogy mérsékelni tudjuk békétlenségünket, s nézeteinknek sikerét bármilly buzgón ohajtjuk is, soha máskép, mint törvényes uton, kivíni ne iparkodjunk. Van bizonyos nemzeti öntudat, melly itt a határvonalt félre nem ismerhetőleg kimutatja. S mihelyt olly okadásokhoz kell folyamodni az újitás pártolóinak, mint itt történt, s illy módon palástolni igyekezeteiket, el van árulva, hogy e határvonalt önmagok is igen jól érezték.

Megemlíttett a gyülésben, s nem árt talán e lapokon ezen eszmét fölelevenítni, hogy rövid idő óta

már egy harmadik stádiumban látjuk a hazafiság és liberalismus fogalmait. Még 1825-ben liberalis és hazafi nevet viselt akárki, ha kormánynak opponált, volt légyen egyébiránt eskütt ellensége mind annak, mit jelenleg alkotmányos kifejlésnek s haladásnak nevezünk. Később a haladás embereinek neve nem tagadtatott meg többé azoktól, kik a kormány jogait ótalmazták s pártolták, ha egyébiránt czélszerű javitások s engedmények emberei voltak; értetik a törvényhozás utján. S ime most egy harmadik év-kor viradt ránk; két táborra vagyunk oszolva: az egyikben állók nem ellenzenek semmi haladást, de azt a törvényhozás utján kivánják létrehozni; a másiknak emberei tettleg megyei körben döntenek el minden fontos kérdést, állitólag, hogy irányt adjanak a törvényhozásnak s annak akaratját eltalálják: valóságban, hogy annak kezeit megkössék. A két árnyéklat közül a népszerűség, mint mindíg, úgy itt is, ahoz szít, melly tulzóbb s erőszakosb — Eddigelé csak a közigazgatási központosítástól féltünk: a legujabb iskolának féltékenysége a törvényhozási központositás ellen van irányozva. Fogja-é e jelenetet valaki úgy magyarázhatni, hogy illyen irányok mindíg hű kifolyásai az élet szükségeinek: hogy következőleg 1825-ben az opponens, habár nem akart is haladni, azért vala népszerű, mert akkor a kormány elleni opposítio vala mindenek felett szükséges; később a haladás emberei, habár kormányférfiak voltak is, azért nem valának népszerűtlenek, mert akkor haladás

volt a legsürgetőbb életszükség; s elvégre jelenleg azért népszerű a municipiumok mindenhatóságának theoriája, mivel annak szüksége a legujabb eseményekből fejlődött ki? — De ezen magyarázat ellenkezik a valósággal, mert hiszen épen akkor tűnik fel ezen uj tan, mikor a törvényhozás legkészebbnek mutatkozik az idő kivánatira hallgatni, holott még is, ha e magyarázat állna, a megyei hatalom terjesztése ezen irányának nem most, hanem akkor kellett volna erednie, midőn kormány s törvényhozás haladásról teljességgel nem gondolkoztak. Az igazság tehát másutt, és jelesen abban fekszik, hogy egy bizonyos eszméleti atmosphaerában élünk, bizonyos eszméket magunkba rögtön felveszünk, s újitási ösztönünket polgári erénynyel mérsékelni nem tudván, azokat tüstint létesítni akarjuk, gyakran, mint például e jelen esetben a nélkül, hogy a törvényhozás útján a sikert csak egyszer is megkisértettük volna.

A kérdéses határozatok ns. Pest megyében folyó hónap 19 és 20-dik napjain történtek. A fenyitő törvénykönyv s rendszer elkészítésével megbízott országos küldöttség holnapra, november 28-dikára, van ide Pestre összehíva. Ama koszorú, melylyet e választmány tagjaiban a Rendek szabad választás útján a legjelesb honfiakból fontak, különös hálára lehet az inditvány pártolóinak lekötelezve, hogy

a roppant feladás legfontosabb s legnagyobb gondot követelő csomóját sommás uton előre kettévágták; s igy az országos választmányt munkája legnehezebb részétől megmentették.

Megyék állása.

Mik mult közgyülés alkalmával szomszéd Fejérvármegyében történtek, fontos tanúságot foglalnak magokban, s csak tőlünk függ azt üdvösen gyümölcsöztetni. Ezen tanúság abban sarkallik, hogy valahányszor azok, kiket vagyon, polgári állás, tapasztalás, értelmesség és tett szolgálatok, alkotmányunk betüje és szelleméhez képest megyei ügyeink kormányára felhatalmaztak, törvény s dologtermészete adta befolyásukat használva első csata-rendben feles számmal önmagok kiállnak, és a határozások egyedáruságát egy minden tekintetben gyenge fractiónak által nem engedik, mindannyiszor bizonyos győzelemre tarthatnak számot: és hogy ezen eredményt minden erőszak mellőzésével, corteskedés nélkül, a vitatás utján az alkotmányi erők és törvényes hatalmak természetes működése által eszközölhetik. Meg vagyunk győződve, hogy még most is, olly mesterségesen felcsigázott állapotunkban, a megtámadók terrorismusá-

nak, s a magokat védők hanyagságának daczára az ország megyéinek kilencz tizedrészében csak bele kell vetni a mérleg serpenyőjébe az alkotmány és törvényszerinti nehezebb súlyokat, s tüstént ottan lészen tettlegesen is a túlnyomóság, hol az jogszerűleg és tárgyilag lenni soha meg nem szünt. Mi fentartjuk magunknak ezen eszmét s megvalósításának módját részletesen kifejteni; addig is reméljük, hogy a fejérmegyei példa sem az egyik, sem a másik fél részére veszendőbe menni nem fog.

Van azonban a fejéri határozatok közt ollyan is, mellyben mi érdemileg egyet nem értünk, s ez a háziadóbani részvét eszméjének megtagadása. Mi ezen részvétet méltányosnak és kivánatosnak tartjuk; de nem érezzük azért magunkat e tekintetben is felhíva nemes Fejérmegye végzése ellen észrevételt tenni, mert mi azt nem úgy tekintjük mint véghatározatot a házi-adó kérdésében: hanem csupán úgy mint a fenforgó körülményekből természetesen folyt s azok által teljesen igazolt lépést. Szabad legyen e nézetünket röviden kifejteni, s itéljenek a végzés szerzői, ha valánk-é képesek annak szellemét felfogni.

Közdolgok mezején a politikai pártok tervei s inditványai jelentőségét, nem egyes részleteikben, nem puszta szavaikban, de egyetemes összefüggésökben kell

keresni: különben szellemök s következéseik felett örökös setétségben maradunk. Igy kell hát nézni a Pesti Hirlap pártjának politikáját is, s egy nagy egészben venni fel mindazt, mit ő maga, hősei s levelezői ezen országban az utolsó tíz hónap lefolyta alatt irtak, üztek, beszéltek s indítványoztak. Lássuk fő vonásait ezen olly épületes totale-nak.

1. Szabadföldi agitatio, és kényszerített, egyszerrei, rögtönös általános urbéri megváltás, olly papiros-operatióval egybekötve, melly a földbirtokost szükségképen tönkre tegye.

2. Házi-adónak átvétele s egyszersmind megmutatása, hogy a hadi-adót is által kell vennünk.

3. Hogy ne legyen titok, kik, és mikép fogják kivetni és felosztani ezen két adót; felállitása azon elvnek, hogy hg. Esterházy Pálnak, míg Londonban királyát s hazáját szolgálja, ne legyen meg azon befolyása Bihar megye dolgaira, melly a szalontai nemes 18 esztendős fijának megadatik, bár ha olvasni és irni nem tudna is.

4. Hogy legkisebb kétség se maradjon fen a házi pénztár jövője fölött, mihelyt abban a nemesség részesül, indítvány: azt számos uj rovattal s egy középnagyságu megyében 32000 p. forinttal megszaporítani.

5. Papi jószágok elvétele.

6. Mészárszéki jog eltörlése.

7. Ősiség eltörlése, és pedig, nehogy ez a hitel megalapitására szolgáljon s az együttmaradó nagy birtok olly nyomorúságos állapotot idézzen elő, mint a millyen Angliáé, a majoratusok eltörlésének kiséretében, és igy egyenesen csak a stabilitás elvének meggyöngítésére s a fekvő vagyon végetlen eldiribolásának eszközlése végett.

És mind ezek ‚vox populi vox dei' motto mellett, világrázó eszmék gyanánt, örök jog és igazság nevében, „la bourse ou la vie" hangulaton, ugyanazon tábornak különböző szegleteiből, félrenemismerhető összefüggésben és egymásutánnal, még pedig mindig úgy, hogy azoknak, kik ezeket egyszerre és tüstént elfogadni vonakodnak, légyen az ő hitük szerint, mert ők megmérettek, és

könnyűknek találtattak, s ők nem egyebek, mint embertársaik szent jogainak eltiprói! —

S illy körülmények között csudálkozik valaki a fejéri eseményen! bámul, hogy azok, kik ellen ezen indítványok csoportja megsemmisítő fegyver gyanánt van irányozva, utoljára meghökkennek, s mikor Fejérben ugyanazon egyén tüzesked k főképen a házi adónak átvétele mellett, ki csak imént annak 32 ezer forínttali megszaporítását indítványozta s magát minden felforgatási eszmével már régen identificálta, neki azt felelik: „timeo Danaos et dona ferentes"; más szavakkal: a ti ajkaitokon minden illyen indítvány gyanus s mig ti általatok s illy módon kezeltetik a haladás, addig illyenekről elfogulatlan tanácskozni nem lehet.

Igy értjük mi a' fejéri esetet, mint egy ösztönszerű repulsiót, mellyet bizonyos elvek s az azokat képviselő egyének gyakorlanak, mint világos kimondását annak, hogy az illy bitorlók jármát minden áron lerázni magunkban elhatároztuk; s teljességgel nem mint véghatározatot olly lényeges kérdés fölött, melly végeldöntése előtt minden esetre még hosszasabb meggondolást s részletes megvitatást igényel; de a melly megvitatás a jó siker valószinüségével csak úgy lehetséges, ha mindenki visszalép természetes helyze-

tébe s az engedmények az erőtetés hangján nem sürgettetnek azok által, kik nemcsak áldozatot nem hoznak általuk, hanem — mit a napfénynél világosabban lehet bebizonyítani — azoknak folytában nevezetes nyerekedést reménylenek.

Lord Stanley minap azt mondá választóinak: most már Angliában a kérdés nem lord Melbourne és lord John Russell közt egy, — s Wellington hg és Sir Robert Peel közt más részről forog; hanem egy részről ugyan mind ezen férfiak közt együtt véve, más részről pedig Roebuck és O'Connor urak közt. — S így vagyunk mi jelenleg Magyarországban. Nem az a kérdés: egyrészrül gr. Teleki József, és Lonovics József, vagy más részről gr. Széchenyi István és Deák Ferencz legyenek-é a nemzet vezérei, mert az egyik mint a másik esetben biztos és tiszta kezekben volna a nemzeti ügy; hanem egy részről ezen tiszteletes osztály maga minden árnyéklati különbségeivel mintegy egész, más részről egy központi zászló alatt Madarász László, Somogyi Antal, Mezőssy László és Puky Miklós s a magyar radicalismus commis voyageurjei (egyébiránt meglehet mind igen erényes emberek) állanak: és a kérdés az: vajjon akkor, midőn amazok még a legigazságosabb s legcsekélyebb engedményeket is csak a méltányosság nevében rábeszéléssel kivánták eddig a nemzettől, szabad-é s illő-é, hogy imezek, kik a hazát még semmi

hálára nem kötelezték, kik az örök igazság kirekesztőlegi tolmácsainak szerepét semmi tekintetben nem igényelhetik, kiket a nép képviselőinek soha sem vallott, alkotmányt és sajátsági jogot rontó indítványaik létrehozását a fenyegetés szemtelen hangján akarják tőlünk kicsikarni? — és mi azt feleljük: nem nem és háromszor nem; és azt feleljük: hogy azon nemzet, melly magán illy mód engedne paczkáztatni, maga magát eltemetné.

E szempontból kivánjuk mi a fejéri esetet tekintetni; s megvagyunk győződve, hogy mihelyt a kölcsönös állások ismét megigazíttatnak, a természetes egyensúlyok helyre jönnek s mindenki visszalép sajátságos szerepére, a magyar nemesség és a birtokosok készek lesznek a közügyek elintézésében új példáját adni a méltányosság és hazafiság azon magasztos érzeteinek, mellyek e nemzet törvényhozásának lépéseit az utolsó évtizedben jellemezték.

Nyilatkozat és igazolás.

Miket minap a megyék állásáról a ‚Világ‘ban irtam, a P. Hirlapot terjedelmes viszonzásra hitták fel, sőt gondja volt a szerkesztőnek, válaszában olly erős bástyákat állítni előmbe, hogy, csak tőlem függne, minden önvédelmet egészen mellőzni. Állítása szerint előbb hg Eszterházy Pál, később gr Széchenyi István és Deák Ferencz, utoljára lord Stanley mögé bújtam, úgy hogy valóságos aes triplex környezi mellemet. És e szívességért őszinte köszönetemet nyilvánítom; de nekem, megvallom, lényegesb védelem kell, mint ezen képzelt előfalak; azért nem tarthatom magamat felmentve a védelem szükségétől, s előre bocsánatot kérek az olvasótól, hahogy a megtámadás sokfélesége és terjedelme engem is hoszasb igazolásra kénySzerít, mint szeretném. Ohajtom, hogy az olvasó az unalomért, mellyet csatázásaink neki okoznak, az ügyek és helyzetek világosságra-hozásában leljen némi kárpótlást.

A P. Hirlap kérdéses czikkei három különböző elemből vegyítvék. Az első elem: képek, phrasisok, s dologra nem tartozó idézések. Illyen a tátongó mélység szélén megindult part, a halálverítékes desperatio görcsös ereje, a porbaborult sereghez lóhátrul szóló feudalis grand Seigneur, a fudge, God damm, peu de chose, 2-dik Fridrik postakocsisa, és sok efélék, mikben elég volt a tisztelt olvasóknak egyszer gyönyörködniök. Csak egy egészen talpra-esett állítást találtam ezek közt: t. i. hogy a P. Hirlap szerkesztőjére nem mosolygott a humor istene. Ohajtottam vala követni a viszonyosság törvényeit, és jó ideig törtem fejem, hogy abból néhány képet s phrasist kisajtoljak; de sajnosan kell bevallanom, hogy igyekezetem nem sikerült, s im átengedem az elsőséget a P. Hirlap szerkesztőjének, kit egész tisztelettel arra kérek csak, olvasson el bizonyos fejezetet Benthamben a törvényhozás körébeni álokoskodás-módokról, — ott találandja phrásisai s metaphorái halálos itéletét.

A másik elem a kérdéses czikkekben éles személyeskedésekből áll. Tisztelem a vélemények és vitatás szabadságát, elfogadom azt minden szükséges következésivel; tudom, hogy azok közt keserűknek is kell lenni, s igy teljességgel nincs okom panaszkodni a P. Hirlap élességei ellen; azt azonban tagadnom kell, hogy érdeklett czikkemben bárkit is

becstelenítni kivántam volna Megneveztem igen is több egyént, összehasonlítám őket más-országi politikai egyénekkel, és pedig ollyakkal, kik ott a magok nemében kitünő szerepeket játszanak; jellemeztem polgári állásukat, fellépési modorukat, s mind ezt tennem kelle, hogy világosságba jöjön az eszme› mellyet olvasóimmal felfogatni akartam. De a megnevezett személyek erkölcsiségét nem gyanusítám, sem jó hiszemük iránt kétséget nem ébreszték, s így — úgy tartom — nem tévesztém el a véleményharczok mezején ama szükséges határvonalt: nem támadni meg az embereket véleményeik és tetteik miatt, de megtámadni őket véleményeikben és cselekvéseikben. A legjobb fők, a legerényesb emberek űzhetnek közügyek körében olly valamit, mit a más véleményűek a hazára nézve károsnak s veszélyesnek tartanak, s ha ezt imezeknek világosan kimondani tiltva lenne, úgy vége volna minden érdekes vita lehetőségének a politikában. A személyességek fogalma egészen más, s hogy azok iránt mikép gondolkozom, azt a ‚Világ' szerkesztőségéhez irt soraimban nyiltan kimondottam. — Ismétlem tehát, hogy állitásaim által senkit másban, mint politikai capicitásában érdekelni nem kivántam; s e nyilatkozatot annál bátrabban teszem, mivel szavaimnak mindig ura vagyok, és így mikor sérteni akarok, azokat módositni nem szándékom, nem szokásom.

E szavaim szolgáljanak egyszersmind feleletül a kérdéses egyik egyén nyilatkozására, s az e nemben talán még hátralévő nyilatkozásokra. Ha figyelmesen megnézik czikkemet, látni fogják, miszerint azt mondám: „Madarász L., Somogyi A., Mezőssy L. és Puky M. s a magyar radicalismus commis voyageurei," és így őket a commis voyageuröktől világosan megkülönböztettem. E tekintetben tehát még csak azon mondanivalóm van, mikép állásomat mint ember és polgár tisztábbnak tudom e hazában, hogysem az által csorbulhatna, ha e jelen esetben megsérteni szándéklott becsületem sugallásait a szabad vitatás érdekének alá rendelem.

A harmadik elem áll, vagy állania kellene okoskodásból s erősségekből. Ezen részét a hirlapi czikkeknek a nagy halmazból sok bajjal kikerestem, s igyekezni fogok tőlem kitelhetőleg azt megczáfolni.

Bocsásson meg a P. Hirlap szerkesztője; de nekem úgy látszik, hogy a köztünk fenforgó valóságos kérdésről még csak nem is szólt. Igyekezett-é megmutatni csak egy szóval is, hogy azok, miket a megyék általános helyzetéről mondottam, alaptalanok; hogy nem létezik azon tulzó párt, mellyet említettem; hogy hibázom, midőn a birtokosaknak reactióját ezen párt túlzásainak tulajdonítom s kimondom a szükségé-

get, hogy a vezéri szerep más kezekre bizassék? Ezt a P. Hirlap nem vitatja, nem taglalja; pedig nem lehetett nem látnia, hogy politikailag csak ezen kérdés vala közöttünk. — Jobbnak látta, vádakat támasztani ellenem; s e vádak abban állnak, hogy én mondásim által a nemzet és kormány közti bizodalmat megrázni törekedtem, a nemzet gyávaságára építettem botor számolásomat, hogy a szegény de sok nemest, a gazdag de igen kevés nagy urakkal ellenséges irányba helyeztem. E vádak alatt egy főeszme fekszik, alapja egyszersmind a P. Hirlap okoskodásinak. Ezen eszme parodiája annak, mit egy nagy franczia király ezelőtt másfél századdal mondott magárul e szavakban: „a status én vagyok.“ A P. Hirlap így szól: „a nemzet én vagyok, én t. i. a P. Hirlap, és az én pártom.“ Ha ez nem volna az alap eszme, mikép függnének össze a vádak, miket hallok, — az állitásokkal, mikkel felléptem? Ha a P. Hirlap pártja nem a nemzet, úgy a túlzó párt létének kiemelése, politikájának jellemzése, s utalás más vezérekre, legyenek bár ezek alaptalan állítások, nem csökkenthetné a kormánynak bizodalmát a nemzethez, s nem bizonyítna a nemzet gyávaságára épitett számítást. Világos tehát, hogy ezen identificatio, a P. Hirlap okoskodásiban az alapeszme. Én ezen eszmének hosszas kiforgatásával bajlódni nem fogok. Egy általános gondolatöszvegben legyen inkább előterjesztve minapi nézeteim bővebb kifejtése, s a felhozott

vádakra a feleletet; ezekből mellékesen a P. Hirlap kérkedésének valóságos értéke is kitünendik.

Magyar honunk sem nem egyetlen, sem nem első ország Európában, melly a mult századok elavult formáiból kivergődni, s az idő s körülmények kellékeivel magát öszhangzásba tenni törekvék. Az átalakulásnak e processusán földrészünk több országa már átment. Ott áll előttünk két nagy birodalom, mindkettőben megtörtént az átalakulás külön módon s külön eredvényekkel. Az egyikben, keresztül minden reformon, híven megőrzötte a nemzeti bölcseség, igazgató főelv gyanánt, a fekvő birtok szentségét s befolyását, (mellynek semmi köze a pénzaristocratiához) s ezen elv mellett, azon ország a polgári szabadság s anyagi jólét, hatalom s dicsőség hallatlan fokára emelkedett. Külviszonyait nagyszerű traditiók után nagyszerűen viszi, a világnak külön részeiben több emberen uralkodik, mint a régi Róma; szerencsésen át él megrázó crisiseket, folyton s biztosan gyarapodik, s a bámuló emberiségnek a rend és szabadság szövetségét lélekemelő látványban mutatja. A súlyerő (Schwerkraft), melly ezen országban a mozgony egyes részeinek minden oscillatiói után, az egyensúlyt mindig ismét helyreállítja, s a mérleget a kényuraság s democratia felé billenéstől egyiránt megóvja, nem egyéb, mint a fekvő birtoknak túlnyomó befolyása. — A másik országban a véres forradalom épen

ezen elvet forgatta fel, és felforgatta úgy, hogy a vele összekötött megtartó befolyást többé hosszas törekvések után sem állíthatni helyre. És ezen ország egy crisisből másikba esik, egy túlságot másikkal cserél fel, és aratott légyen bármennyi dicsőséget a harczok, tudományok s művészetek mezején, nyugpontját a rend és szabadság közt feltalálni nem tudja; mert hibázik a szükséges súlyerő, s szüntelen küzdésekben, belharczokban vonaglik. A rejtély megfejtése főleg a nagy birtok nemlétcztében s az ahoz kapcsolt befolyások hiányában fekszik, nem talán a mathematikusok és Nagy Károly vélekedése szerint, de bátran merem mondani, a canalis két oldalán lakó minden status-ember meggyőződése szerint pártkülönbség nélkül. Megtörtént tehát már, és pedig nagyban történt meg az experimentum a modor iránt, mellyben az úgynevezett átalakulásoknak történniök lehet és kell. Rám nézve legalább eldöntő a kettős experimentum; én a tényeknél okosabb lenni nem tudok, én más kárán szeretek okulni. Politikai hitvallásommá vált tehát, hogy az alkotmányos monarchiának szilárd alapja, le és felfelé, csak ott van, hol a birtok sértetlen marad, hol a birtok befolyása képezi a szükséges mozgó-kerekek és értelmi elemek közt az elhatárzó súlyerőt: meggyőződtem, hogy a monarchie entourée d'institutions republicaines (respublikai intézvényekkel körzött monarchia), kivált alkotmányos népnél, nevetséges chimera, s hogy az átalakulás csak úgy ad üdvös sikert, ha ama szel-

lembe nem ütközik s ez elvet fel nem forgatja. Ezen súlyerő, mikép a tapasztalás mutatja, nemcsak nem ellene, sőt kezese az értelmi kifejlésnek s polgári szabadságnak, transigál minden haladással, de született ellensége minden anyagi s erkölcsi erőszaknak. Mikor ez mutatkozik, electricus ütés fut végig idegein, apathiájából felébred, s a vezérséget, mellyet nyugodt időkben féltékenység nélkül lát más kezekben, magához visszaveszi, mig a megrohanók visszautasítva, s a normalis állapot helyreállítva nincs. A birtok ezen sajátságai teszik azt a rend főkezességeül a polgári társaságban, s annak minden más elv felett biztosító jellemet adnak.

Ezen igazságokat Magyarországra is alkalmazván, ügyeinket nevezetes fordulási ponton látom. Mert mit kell látnom? — látom a birtokosokat hajlandóknak: hallgatni a méltányosság szavára; látom készeknek: anyagilag segíteni a népen s erkölcsileg emelni, egy politikailag még éretlen s önérdekeivel ismeretlen tömeget. Más részről látok másokat a kiváltságos osztályból, de birtok nélkül, kik a birtokosok s a nép közé állnak, az örökjog mellett szavokat emelik, s nem közbenjárólag, de parancsolva, s néha fenyegetve akarják kicsikarni a birtokosoktól azt, mire a hajlandóság már tettekben mutatkozott. S ez egyének nem csupán az adózó népnek kedvező engedményekre terjesztik ujitásikat, de más tekintet-

ben nyugtalanító lépéseket is intéznek a birtokosok ellen. Vizsgálva e felekezet alkotórészeit, látom, hogy kevés veszteni, sok nyernivalója van; látom, hogy fellépése, hangulata, indítványai a birtokosokat, és pedig méltán, nyugtalanítja; és tovább vizsgálva megyéink állását és elemeit — meggyőződöm, hogy ezen félelem nem alaptalan, hogy ezen reactio természetes, s hogy mindaddig, míg az adózó nép részére követelt engedményeket azok sürgetik egy kézzel, kik a másikkal a birtok befolyása ellen dolgoznak, a birtokos rész nyugtalansága megszüntetve nem leend.

Ugyanis a kérdéses megyei elemeket így osztályozhatni: a) Földesurak, legyenek aztán akár moralis testek, akár egyedek, herczeg Batthyánytól és gróf Zaytól, Czindery Lászlótól és Lónyay Gábortól a falusi nemes emberig, mihelyt birtoka után tisztességesen elélhet; b) a nemességnek azon része, melly vagy egészen birtoktalan, vagy birtoka olly csekély (puszta rész, curia, szőlő, mezővárosi házhely stb.), hogy hivatala s más kereset után kell élnie: ügyvédek, táblabirák, fiskálisok, s a megyei tisztviselő karnak három negyedrésze. c) A szoros értelemben vett ifjuság. d) A kis nemesség, egy részben urbéri telken, nagyobbrészben önföldjén vagy curiáján telepedve.

Már most tekintve, hogy ezen elemek szabályszerinti működése mi körül forog, azt fogjuk találni: a negyedik osztály — fájdalom! — venalis dummodo emtorem invenerit, tisztujitáskor és követválasztásra jelenik meg, rendes részt a köztanácskozásokban nem vesz. Az első osztály emberei gyéren s többnyire kisebbségben vannak a gyüléseken. A harmadik osztály tüze és élénksége által tetemes, merőben a népszerű eszméknek kedvező, befolyást vivott ki magának. Végre a második osztály tagjai teszik a tanácskozási testület többségét, s elhatározó szerepök van a közdolgokban.

Ha még tovább megyünk s a kijelelt osztályok viszonyait érdek s meggyőződés tekintetében az engedményi és haladási kérdések irányában analysáljuk, azt fogjuk találni mindenekelőtt, hogy a negyedik osztály, (mellynek 100,000et haladó háznépéből, az országos conscriptio szerint csak 4170 lakik jobbágy-telken s a közterheket legalább állítólag viseli) mint különben is szegény, terhek elvállalásának — a pillanatnyi lelkesedést kivéve — annálkevésbbé lehet rendes barátja, mivel rá politikai eszmék és theoriák még teljességgel nem hatnak, és igy az úgynevezett haladási elvek embereit terhek elvállalásában cserben hagyja, mihelyt eszébe jutand valakinek, őt igaz érdekei fölött felvílágositni. Az első osztály, mivel kezében az erő, méltán viseli az engedményekből há-

ramló terhet, csaknem egészben, mert azok utóljára is mindig pénz kérdésére reducálhatók. Hevesben p. o. az 1836. országgyülési 22,590 forintra ment költségekből a birtoktalan temérdek nemesség csak 261 frtot fizetett. — Arad vármegyében a mult országgyülésről háramlott 18,033 frtra rúgó nemesi terhekből a birtoktalan nemesség csak 1415 frtot; Fejérben 14,991 frtból bizonyosan 500 frton alul fizet.

A második osztály a terhek elvállalásánál s engedmények adásában keveset áldozik és méltán, mert nincs miből: keveset némileg azért is, mert valamint más megyei ügyekben, úgy a terhek elosztásában is elhatározó befolyást gyakorol. De ezen keveset is visszanyeri, mert a közigazgatásnak minden jótékonysága, napidijak, fizetések, a megyei hatóságnak minden uj kiterjesztése, (legelő-elkülönzés, nemesi birtok összeirása) minden újra alkotott hivatal (mezei rendőrség), ezen osztálynak gyümölcsöznek. A szegénynek fillére igen szépen hangzik az evangeliumban, de a földi financziában vannak olly kis mennyiségek, miket senki sem érez, a ki egyszer kaputos, legkevésbbé akkor, midőn a tízszeres megtérités, úgy mint itt, előre kiszámolható.

Egészen fonák tehát azon állítás, hogy az engedményi kérdésekben a birtokosok osztályának ér-

deke ellentétben van a kis nemességével, valamint az sem helyes állítás, hogy a második osztály tagjai hason idomban fognának a bírtokosokkal az elvállalandó terhekben osztozni. A dolog nem így, hanem fordítva imígy áll: a kis nemesség érdeke ugyanaz, mi a birtokosé, s a birtokost nem jó ingerleni, hogy ezt vele megértesse; továbbá, hogy terhek elvállalásánál — a potiori fit denominatio — az első, t. i. a birtokosak osztálya csupán fizet, de be semmit nem vesz; a második osztály pedig többet vesz be, mint fizet; — miszerint p. o. a házi-adó elvállalása után a különbség mostanhoz képest az volna, hogy annak egy részét, mit a második ozstály most az adózó néptől kap, akkor majd a birtokosok zsebéből kapná.

A dolgok ezen állásában mi volna a felek természetes szerepe és feladása teher-elvállalási kérdésekben? fekszik-é a dolog természetében, hogy az efféle indítványok épen a második osztálytól jöjjenek legsürűbben s legmérgesebb formákban? Helyes-é, hogy ezen osztály emberei, kiknek legkevesebb benső viszonyuk van a néppel, annak képében lépjenek fel? s mikor ugyanezen egyedek teher-elvállalási indítványikhoz a birtokosok elleni epés kitöréseket s az eddigi engedményeknek kigúnyolását kapcsolják, minden érdeket, melly nem övék, elavult érdeknek neveznek: csudálhatni-é, hogy a méltányos engedmé-

nyek sorsát is veszélyeztetik? S ugyan van-é a világon üresebb phrasis, mint azon állitás, hogy egyre megyen: kitől jő valamelly indítvány, mihelyt jó? egyre megy-é p. o. elfogadni az aviticitás eltörlését akkor, midőn az illy tisztán indítványoztatik, vagy akkor, ha előre kimondatik, hogy szándék a majoratusokat is megszüntetni? — s egyre megy-é a háziadóba bele egyezni, mikor annak átvétele biztosítékok mellett javasoltatik, vagy amaz egyéntől fogadni el, ki előre kimondja, hogy ezen elvállalásban nem lát mást, mint alkalmat a megyei kiadásoknak ,32,000 forinttal megszaporítására? Szép dolgok a phrasisok, de az igazságot nem pótolják.

Már most mindezekből az következik-é, hogy én a második osztályt erősen fizettetni, befolyását megszüntetni, vagy inditványozási jogát megszorítni'akarnám? Egyik sam juthatna eszembe. Az első nem: mert a hol nincs ott ne keress; a másik nem: mert ezen osztály az, mellyen tárgyismerésénél, szokásinál s helyzeténél fogva a megyei közigazgatás szükségkép megfordúl, s így sem lehetségesnek, sem kivánatosnak nem tartom, hogy ez valaha kezeiből kivétessék. Nem a harmadik: mert alkotmányos jogokat megszorítani nem lehet; csak azt mondom, hogy a jogok mellett kötelességek is vannak, s illyen bizonyos esetekben a discretiói kötelesség. Ez azt hozta magával, hogy p. o. én, ki nemes Pest megyében a magyar játékszini

ajánlathoz, helyt. tanácsnoki fizetésem után 2 frt 44 kr. p. p. adózom, ha majd a házi-adó átvételének kérdése előfordul, ámbár abból napidíjt valaha alig huzandok, gr. Ráday Gedeont, vagy Patay Józsefet parancsoló, vagy fenyegető hangon az átvételre ne igen integessem. És van még ezen kivül egy hazafiúi kötelesség is, melly minden jó polgárt a józan haladásnak érdekében arra int, hogy teher-elvállalási tervekhez egyazon időben más, sajátjogot rontó, vagy a birtok befolyása ellen irányzott terveket ne kössön, hacsak e gyanús társaság által az elfogadható tervek sorsát is compromittálni nem akarja.

Azt kérdem már most ezen előzmények után; igaz-é, hogy minapi felszólalásom által a gazdag de kevés nagy urakat, a szegény de sok nemesek érdekivel ellentétbe állitottam? — igaz-é, hogy a nemzet gyávaságára épitém botorúl számitásomat, mikor azon kivánságot fejeztem ki, hogy a haladási s főleg az engedményi indítványok kezelése más egyénekre ruháztassék által, mint kik azt most űzni kezdik? Vagy nem sokkal inkább a haza s a józan haladás érdekében fekszik, hogy ezen ohajtásom valósuljon? — S nem világos-é egyszersmind márcsak ezekből is, hogy a P. Hirlap pártja a nemzettel nem egy, hanem csupán a második és harmadik osztály egy fractióját foglalja magában, és hogy ennélfogva még

nem crimen laesae nationis, azt egy kissé szigorún megróni? — E megrovást pedig a haza érdekében czél s korszerűnek tartottam, mert láttam, hogy bizonyos emberek feladásukról és szerepükről naponkint mindinkább megfelejtkeznek, hangulatban s tettben ollyakat űzve, mik a haladás ügyét szükségkép hátravetik. Külviszonyainkat s helyhatósági viszonyainkat tekintve, kettősen szükséges, hogy a birtok az alkotmány súlyereje maradjon; az átalakulásnak e szellem ellen vétnie nem szabad: de illy eredvény nem eszközöltethetik azok által, kik minden tetteikben, szavaikban merőben ellenkező szellemet s irányt árulnak el, kik azon elv ellen, mellynek szellemében kell történni az átalakulásnak, valóban dühös antipathiát mutatnak. Tudtam én, hogy az egyes tervek közt, miket felhozék, ollyanok is vannak, miket a Hirlap nem helyesel: de nem is a P. Hirlapról magáról szóltam, hanem róla és pártjáról együtt; állításom czélzata nagyobb és terjedékenyebb volt, mert egy egészben akarám bizonyos czélzatok összeségét az olvasók elibe állítani s erre tökéletesen jogosítva valék: mert a pártok egy bizonyos solidaritas alatt állnak, s mivel ebből veszik erejöket, s mivel a rokonérzetűek nagy számára hivatkoznak, mikor jelentőségüket bebizonyítni akarják, szükséges, hogy ennek kedvetlen következéseit is fogadják el. Ha valamelly párt azzal védhetné magát, hogy egyik tagja egy, másik más eszmét nem fogadott el, úgy soha és semmiért sem lennének felelősek. A ‚P. Hirlap‘ pártja

alatt azokat értem, kiket e lap mindig dicsér, sokszor pártol, gyakran legyezget, soha nem hibáztat. — A helyzeteket akartam világosságra hozni s ebben czélom, úgy látom, sikerült. Azok kikhez szólék, azok, kiknek azt mondottam: tinmagatok s házátok érdeke, e haza kifejlésének s haladásának java követeli tőletek, hogy a vezéri szerep az átalakulás epochájában ne maradjon azoknál, kik azt sokáig bitorlották: expergiscimini aliquando, et capessite rempublicam; vegyétek kezeitekbe a dolgok kormányát: nem elakasztani a haladást, de eltávolítni magatoktól minden erőtetést s eltalálni a túlzás és hátralépés közt a közép-utat; mikor, mondom, így szóltam, e szavaim meg fognak értetni e hazában. Érteni fogják polgártársaim azt is, hogy mikor én gr. Széchenyi István és Deák Ferencz tisztelt neveiket idéztem, — e férfiak neveit, kiktől véleményben olly sokszor különböztem s fogok is valószinűen különbözni — koránsem ennézetimet hátuk mögé dugni, hanem csak annyit akartam mondani, hogy őket oppositio dolgában az alkotmányos oppositio mezején, haladásunk dolgában az alkotmány formáihoz kötött haladás térein látom, — olly téreken tehát, mellyeken velök közremunkálni kész vagyok: míg más részről a P. Hirlap pártjától e tulajdonokat megtagadtam. És eljő az idő, mikor ama különböző árnyéklatoknak minden férfiai kezet fognak a radicalisok ellen épen úgy, mint Angliában, ámbár ezt a Pesti Hirlap szerkesztője — ujságiró létére csudálatos naïvsággal — ignorálni lát-

szik, lord Stanley és lord John Russel számos év óta mindig együtt szavaznak, s ezentúl is bizonyosan együtt szavazandnak, valahányszor radicál-indítványok fordúlnak elő. És nemcsak nem szándékom megosztani a tábort, mellynek a P. Hirlap vezére: sőt azt ohajtom, hogy annak egyes részei mennél jobban összeforrjanak, hogy így azok, kik ellenkező elveknek hódulnak, ovassanak minden lehető eszme-zavartól; és hogy világosan kitünjék a P. Hirlap pártja, s az alkotmányos oppositio közti határvonal. Már Napoleon elmondotta: „Semmi sem ad annyi bátorságot, semmi nem világosítja fel úgy az eszméket, mint ha az ellenség terveit s helyzetét jól ismerjük.“ *)

Nyilatkozásom végére hagytam a P. Hirlap azon vádját: mintha én a kormány ápoló kezei alatt behegedt sebeket akarnám ujra felszaggatni. Eltalálta a P. Hirlap, hogy ezen húr az, mi lelkemben legkeserűbben fogna rezegni, ha megpendítésére okot adtam volna, de feledé, hogy e részben viszontorlási fegyverek az én kezemben is vannak. Nem kivánok velök élni, csak azt jegyzem meg, hogy ha csekély személyemnek van valami kevés érdeme a politika mezején,

---

*) Rien ne donne plus de courage et n'éclaircit plus les idées, que de bien connaitre les plans et la position de notre ennemi.

az épen abban áll, hogy a mások által, bárha tiszta szándékkal is, megrontott bizodalom helyreállásához csekély erőmmel én is járultam. Én épen nem csudálom, hogy a békéltetés szerepe a P. Hirlap szerkesztője előtt is kedvet talált, és hogy a szeretet és bizodalom magvát akarná hintegetni; szívesen üdvözlendem őt e nemes pályán, de szerepet azért teljességgel nem cserélek, s kénytelen vagyok őszintén megjegyezni, hogy a P. Hirlap szerkesztője, ki igen értett hozzá „luctantes ventos, tempestatesque sonoras“ bocsátani a hazára, a sokkal kopottabb, ‚motos componere fluctus‘-t, még nem igen szerencsésen kezeli; a mit ugyan, ha a tényeknek önvéleménye felett némi becset tulajdonít, gr. Széchenyi Istvánnali összeütközése után maga sem tagadand. Nála még mindig: ‚medio de fonte leporum surgit amari aliquid, et sub ipsis floribus angit‘ Ha azonban csakugyan hozzánk akar szegődni a P. Hirlap szerkesztője, addig is, míg az új szerepbe jobban beletanul, vegye tőlem, mint e mezőn régibb practikustól, azon tanácsot, hogy az, ki a kölcsönös szeretet és bizodalom magvait akarja hinteni, nem mondhatja, hogy ő férfiasan szólni, s ha kell tenni fog, mert ezen tevés e helyen igen rendes ellentét; még kevésbé szabad pedig neki a béke-apostolnak, a fejérmegyei adófizető nemeseket, a most még törvényesen nem adózó nemes társaik ellen izgatni, legkevésbbé tanácsos pedig igen sűrűn idézni a Daguerreotyp iróját, mert így a ‚par nobile fratrum‘ vajmi könnyen észbe ötlik;

különben akadhatna ollyan is, ki a béke és szeretet magvainak illyen hintegetését konkoly-vetésnek keresztelné. De hogy enigazolásomra visszatérjek: hihető-é az, már csak önszereteti szempontból is, hogy én azon bizodalmat, mellynek helyreállításában fáradoztam, negédesen lerontani igyekezzem? S nincs-é e részben annyi jogom, mint bárkinek másnak, a tökéletes bona fides föltevését követelni? Egyébiránt teljességgel nem engedhetem meg, hogy ezen igen komoly kérdés az érzelgés mezejére vitessék át. Azon kibékülést, melly az országgyülés végén megkészült, meleg kebellel üdvözlém; de azért nem voltam már akkor is elég ujoncz a politikában, hogy higyem, miszerint azzal minden élesebb surlódásnak, minden keményebb összecsapásnak, — egyedek, pártok és érdekek közt — örökre eleje van véve. *) Olvassa végig a P. Hirlap szerkesztője a főrendi naplóban azon beszédemet, mellyre már két izben hivatkozott, s látni fogja, hogy én már akkor előresejdítém a legroszabb eseteket is, s kimondám többi közt a békefentartás feltételéül azt, hogy a közvélemények igaz-

---

*) Dans le premier enivrement d'un succés on se figure que tout est aisé, on espére satisfaire toutes les exigences, toutes les humeurs, on croit que la superiorité des lumiéres et la sagesse des esprits surmonteront des obstacles sans nombre, mais au bout de quelques mois la pratique vient démentir la théorie.

Chateaubriand.

gatása bölcs és tiszta kezekben fog maradni e hazában. S midőn most ezen föltétel mellőztetik, midőn haladásnak kereszteltetik az, mi jogrontás, midőn olly egyedek vezérkednek, kik meggyőződésem szerint elegendő kezességet a hazának nem nyujtanak, midőn a municipiumok mindenhatóságának eszméje formális tudományos theoriává alakíttatik, midőn fenálló érdekek ellen naponkint élénkebb s keserűbb fenyegetőzések történnek, egész osztályra nézve a lenni vagy nem lenni említtetik, s nyiltan kimondatik az ohajtás — mint enfüleimmel csak kevés nap előtt hallám — hogy nagy birtokosoktól a megyéket az úr isten szabadítsa meg —: akkor én bizodalomrontó vagyok, akkor én a kölcsönös szeretet örömvirágát téptem ki, mi által? — mert szót adtam az üdvös visszahatásnak, melly illy törekvések ellen mutatkozik, s naponkint erősebben mutatkozni fog; mert azon aggódom, nehogy ezen reactio retrograd iránynyá fajuljon, s a salakokkal együtt a tiszta érczet is magától eltaszítsa? békerontó vagyok, mert a győzelemittas felekezetet, a diadal órájában is emlékeztetem arra, mit tőle méltányosság s hazaszeretet kiván, és mert kimondom, hogy a nemzeti mozgalmak vezérszerepét nyugodtan látom az alkotmányos oppositio biztos s köztiszteletű főnökeinek kezeiben? Illy körülmények közt méltányos-é, igazságos-é rám fogni, hogy hazám szentbékéjét gyilkos kezekkel fojtogatom? mintha bizony én idéztem volna elő ezen állapotot; mintha én volnék mestere az agitationak, melly

üzetik; mintha én tettem volna a nemzetet elsőbb figyelmessé a veszélyre, mellyben forog; mintha valami titkot fedeztem volna fel, midőn egy túlzó pártnak létéléről beszéltem. A diagnosist gyakorló orvos nem atyja a betegségnek. Azoknak, kik mindig szabad sajtót, vitatási korlátlan szabadságot, örökös, mindent orvosló napfényt emlegetnek, felette roszúl áll, párt-érdekeikre nézve, a máskép vélekedőktől nem tudom micsoda kimélést követelni, s szórul szóra azon okokat hozni fel e kivánat mellett, mikkel a boldogult Gentz a megelőző könyvvizsgálatot, csakhogy sokkal jobban, védelmezte; felette roszúl áll nekik — mondom — csudálkozni, ha azok, kiken olly sokáig paczkáztak, utoljára feljajdulnak, s nem hasonlítnak azon sváb herczeghez, ki mindenét átengedte a jövevényeknek, ‚um mit dem Feinde keine Verdriesslichkeiten zu haben.' Csanád megye a mészárszékijogot kárpótlás nélkül eltörleni kivánja, Borsod megye a papi jószágokat akarja eltulajdonítni: de nekünk ne legyen szabad kimondani, hogy ez a sajátjog sértése; mert ez a szent békét megzavarhatná, s azt képzelhetné a kormány, vagy más valaki, hogy a sajátsági jog ellen irányok léteznek ez országban! Más szavakkal: legyen nyilvánosság mindenre, csak nem egy bizonyos párt igyekezeteinek jellemzésére nézve, s az egész világ tartozzék hazafi fénymázt kenni terveire, hogy azoknak valódi jellemét senki ne láthassa. Gyönyörű politika — ezen párt számára, de az ne kivántassék, hogy ebben a mindent elsimítni akaró ma-

neuvre-ben a pártot az én csekély tollam is elősegítse. Nem szabad senkire irányokat tolni, mellyek nem övéi: de a ki pártharczok mezején a szóknak hisz, és nem az összefüggő cselekvések szellemét látja, a phrasisokat tényeknek veszi, a tényeket nem méltányolja; a ki nem tudja, hogy fenszóval alkotmányrontást párt hirdetni soha nem fog, ki azt hiszi, hogy behunyt szemmel legbiztosabb járni a világon, az menjen, álljon be minélelőbb szárazdajkának; de a közdolgoknak hagyjon békét, mert különben egy szép reggel azt fogja észre venni, hogy kezét lábát megkötötték.

Egyébiránt mind ezen álokoskodás alatt egy még gyökeresebb tévedés fekszik. A kormányról nem tehetni föl, hogy nem tudja a kérdéses pártnak igazi jellemét, cselekvésit, eljárását. Ez azonban korántsem elegendő ok a bizodalom megbomlására: mert egy alkotmányos ország kormányának tudnia kell, hogy a szabad vélekedések mezején mindenféle pártnak kell és lehet lenni. Nem is akadhat fel ezen: csak akkor csökkenne a bizodalom, ha ezen párt egyedárusságának magát a nemzet alávetné. És valóban, a melly mértékben növekednék ezen párt hatalma, ugyanazon arányban fogna a kormány bizodalma alászállni a nemzethez, és forditva: azon arányban növekedni a bizodalom, mellyben e párt ereje

alábbszálland. Ezen utolsó eredvényt pedig semmi sem mozdíthatja inkább elő, mint világos többszöri elmondása annak, hogy e párt mit csinál, mit akar, hova viszen? Mióta ezen párt egyes emberei a sajátsági jog megtámadását indítványozák a nélkül, hogy a főnökök szükségesnek tartanák az ünnepélyes ellenmondást; mióta világosan tövvényhozói körbe tartozó kérdéseket megyeileg tettleg kettévág; átlépett meggyőződésem szerint a rubikonon, áthágta a határt, mellyet az alkotmányos oppositionak áthágnia nem szabad, s kötelessége minden hazafinak, ezt minél többször s minél hangosabban kimondani.

Ismerem az állás töviseit, miknek kitéve vagyok, midőn az itt kimondott nézetek organumává tettem magamat. Jobbrul s balrul, mögöttem s előttem hallom zúgni a szörnyű szót, hogy ‚kormányember' vagyok. Én pedig egyenesen kimondom, hogy igen is ‚k o r m á n y e m b e r' vagyok. Vagyok pedig kormány embere a szónak azon értelmében, hogy kárhoztatok minden működést, minden elvet, mely-lyek törvényes és hathatós kormányzást lehetlenítnek; mert meggyőződésem szerint hathatós, és nem nominalis kormányra van szüksége a nemzeteknek, hogy boldogúljanak, statusemberekre és nem prokátorokra, hogy nagyok és erősek legyenek. De

mindenek előtt és felett magyar vagyok, fia ezen szeretett hazának; minden egyébnél fontosabb előttem ezen országnak boldogsága és érdekeinek, nemzetiség s alkotmány alapján kifejlése. Hitem az, hogy minden, mi ezen országban jobb kormányzati rendszer érdekében még szükséges, a természetes uton el fog éretni: részint az anyagi érdekek kifejlése által, melly érezhetőbbekké teendi a helyhatósági visszaéléseket, s egy magasabb ellenőrség szükségeit: részint az értelmesség előmenetelétől, mert hiszen nem lehetséges, hogy a magyar vállakon álló egészséges fők előbb-utóbb túl ne adjanak amaz, egész Europából kicsapott tévtanokon, mik most a bölcseség culminatiója gyanánt üdvezeltetnek. Ezen uton reménylem én azon fentebb érintett eredményt, melly majd egy jobb korban párosodni fog a haladás, kifejlés és józan szabadság minden nemével. És ha volnának bár hol is olly ármányosak, kiknek szemében e haza békés kifejlése szálka, kik gyülölik nemzetiségünket, kik boszankodva látják, miképp jó uton valánk e hazában rendet és szabadságot, jólétet s nemzetiséget, szellemi erőt s anyagi boldogságot öszhangzatba hozni; a kik örömmel látnák, hogy ezen lassú de biztos működés, ezen üdves közremunkálása a nézeteikben elágzó de tiszta szándékban összeforrt hazafiaknak, megbomoljon, ha — mondom volnának illy ellenségei a

hazának, azoknak annál hathatósb szövetségese a P. Hirlap pártja, mert hinni akarom, hogy nem tudja, mit cselekszik.

Kiegészitő észrevételek.

Vitatások mezején azon főszabályon kivül, melly szerint a vitatkozóknak közös basisból kell kiindulniok, alig van más fontosabb annál, hogy az ellenfél állításiban ne a mellékes árnyéklatokat, hanem a fő dolgot lássuk; ne azokra, hanem erre fordítsuk fő figyelmünket, s végre hogy se többet, se kevesebbet annál, mit valóban mondott s mondani akart, vele ne mondassunk. Ha amaz első törvényt mellőzzük, úgy egymást meggyőzni soha sem fogjuk, mert hol különbözők a kiindulási pontok, ott annál nagyobb lesz a vitatás berekesztésével az elágazás, minél szigorúbb volt a vitatkozók logikája; ki pedig a második szabályt mellőzte, az hijába kecsegteti magát valóságos győzelemmel, mert a legjobb esetben is még nem vette be a fellegvárat az, ki a külsánczok ellen egykét szerencsés lövést intézett; s végre, a harmadik szabály megtartása, egyik föltéte a loyalis háborúnak: mind három pedig együttvéve azért szüksé-

ges, mert a gondolatcserének az ellenfél legyőzetésén kivül még egy magasb czélja is van: t. i. az igazság kitüntetése, ez pedig csak illy módon eszközöltethetik

Fölösleges lenne a jelen czikk, ha az említett szabályokat, a lelkes iró, kinek tollára a ‚k i s a n t i d o t u m b a n' rá ismertem, nem különben a Pesti Hirlap szerkesztője is 96 s 98-ik számaiban szorosabban szem előtt tartották volna az elmélkedések sorában, miket minapi nyilatkozatomnak ellenszegezni jónak láttak. Ollyak adatnak szájamba, miket nem mondtam, ollyak czáfoltatnak, miket nem állítottam, s végre olly állítások hozatnak fel ellenem, mik nemcsak nem képezik nézeteim ellentétét, sőt inkább azokat kiegészítik, s egy részben felvilágosítják. Elég lesz néhány rövid észrevétel ezek bebizonyítására.

Az én minapi czikkem teljességgel nem az aristocratia ügyét védte — ellentétben a haladással; hanem sokkal inkább a haladás ügyét kivánta biztosítni a balfogások minden neme, s egyszersmind azon reactio ellen, — mellyet illy balfogások országunk jelen állapotjában a birtokosok részéről mindenféle haladási, kifejlődési indítványok ellen könnyen támaszthatnának. Sehol sem mondottam én, hogy a birtok e g y e t l e n oka Anglia virágzásának, sőt an-

nak nem is a mozgató, hanem inkább a szükséges mozgókerekek s értelmi elemek közt azon ellenhatározó súlyerőt tulajdonítottam, melly az oscillatiók után az egyensúlyt ismét helyreállítja. — Nem csak nem akartam a középrendű nemességet, ha már így kell a P. Hirlappal neveznem azokat, kiket én a második osztály neve alá foglaltam, politikai kiskorúságra kárhoztatni, sőt inkább azon hivatást, melly ezen osztályt tárgyismereteinél, szokásinál s helyzeténél fogva illeti, — teljesen méltánylottam, s nem abbeli jogát vettem kérdésbe a második osztály tagjainak, miszerint tetszése szerint bármit indítványozhatnak, hanem magának a haladásnak érdekében nyilvánítám a feletti kétkedésemet: vajjon czélszerűleg történik-é, ha az engedményi indítványok legsűrűbben, s legmérgesebb formákban (igen kérem e hozzátételt ki nem feledni) olly birtoktalan egyénektől jőnek, kik indítványikhoz a birtokos elleni epés kitöréseket, s az eddigi engedmények kigúnyolását kapcsolják.

Van-é mindezekben legkisebb nyoma is olly törekvésnek, melly az osztályzati különbségek új nemét akarná felállítani, s a magyar nemesség törvényes és szellemi egységét megtörni, s eltagadni az értelmesség szavát, mihelyt az nem kastélyból jő, s a kevesebb, vagy semmi birtokúakat politikai kiskorúságra kárhoztatni? A Pesti Hirlap szerkesztője az

aristocratiát egy testnek hiszi, mellynek körében jogszerű különbség nincs, s ha jogban nincs, úgy hivatásban sem lehet. De ezen hivatás nem a törvények és jogok, hanem azon föladás érdeke által van föltételezve, mellyet minmagunknak kitűztünk. Mikor tehát engedményi indítványokról van szó, a birtoktalanok illy indítványok tételétől bizonyosan el nem zárvák, de a kitűzött czél, t. i illy indítvány valósítása, kivánja tőlök, hogy az indítványokat ha teszik, olly kiséret nélkül tegyék, melly azoknak sikerét veszélyeztetheti.

Én soha sem voltam a magyar gazdag aristocratiának buzgó panegyristája. Az árvízkönyvben áll tőlem egy 1835-ben irt rövid értekezés, mellyben e tárgy körüli nézeteim előadatvák, s kifejtvék a föltételek, mellyek nélkül meggyőződésem szerint ezen osztály magas feladásának meg nem felelhet. Nem változott azóta e tárgy körüli meggyőződésem, s ma is azt hiszem, hogy csak a nemzeti nyelv s ügyek gyökeres ismérete, a köztanácskozásokbani részvét, s a nemzet minden érdekivel összeforrás biztosíthatják ezen osztály részére azon befolyást, mellyet helyzeténél fogva igényelhet. De valamint egy részről tagadhatlan historiai igazság, hogy ezen osztály számos áldozatot tett le a haza oltárára, s nemzetiség s közdolgokbani részvét körül is ujabb időkben tetemes előlépéseket tön, úgy a méltányosság kivánja

tőlünk a figyelmet bizonyos körülményekre, mellyek általában minden birtokosra nézve, legjobb akarat mellett is, lehetlenítik a köztanácskozásokbani személyes részvétet azon mértékben gyakorlani, hogy személyes részvét legyen érdekeik megovásának főeszköze. A nagy birtokok feles része holt kezekben van, az azt képviselő egyháziak, alapítványi, vagy kamrai tisztek igen gyönge lábon állnak a megyékben: a nagy birtokosok nagy része több megyében bir, s így egyszerre több helyen jelen nem lehet. Fiskálisaik még ott is, hol állásuk még végzések által nem ingattaték meg, nem érzik magokat kötelezve önnézetiket megbizóik nézeteinek alá rendelni. Általában a birtokosok a gyüléseket, sedriákat, urbéri székeket, a küldöttségek minden nemeit, gazdasági elfoglaltatásaik miatt nem űzhetik olly állandóan, mint azon osztály, mellynek többsége a központi helyen lakik, s mellyre nézve a közügyekbeni állandó s folytonos részvét nem csupán szokás, hanem egy részben kénytelenség, sőt némelly részben épen keresetmód is egyszersmind. A megyei ügyek valóságos elintézése, a gyülés első napjain pompás szónoklatok között felállított elveknek gyakorlati alkalmazása, az összeirások, kulcs-kidolgozások, teherkivetések, szóval: a tulajdonképeni ügy-tárgyalás utoljára is mindig az általam másodiknak nevezett osztály kezeiben maradand, s ennek nem lehet, s nem kell másképp lenni. Az illy ügyekhez leginkább s legjobban értő emberek kezeiben kell, hogy legyen azok

elintézése*), s e foglalatosságra nézve az érdeklett categoriában van a legtöbb szakosztályi ember.

Senki sem barátja tehát inkább a középrendű nemességnek, mint épen én, s az már az itt mondottakból is kitetszik. Az ‚antidotum' szerzője azt kérdi: mikép gyakorolhatna ez osztály olly nagy hatalmat, hogy attól félni lehessen? de hiszen magában világos, hogy ez osztály a gyüléseken nemcsak számszerint erősebb az ugynevezett első osztálynál, de erős egyszersmind dologismérete és ügyessége, főleg pedig helyzete s állása által, erős főkép azon segély által, melylyet, mihelyt liberalis eszméket pártol, a megyéken nagy befolyást gyakorló ifjuság sympathiájában talál. És míg ezen erejével vissza nem él, míg lélekismeretesen s józanul jár el hivatási körében, addig örömmel látom működését: de ha fonákul kezdi üzni hatalmát, akkor megzavarodik az egyensúly, s ha a birtokosokat ostromállapotba kezdi tenni, akkor ezek, mint minap mondani szerencsém volt, visszaveszik kezeikbe elvi és engedményi kérdésekre nézve a vezérséget, mellyet rendes időkben nyugodtan látnak, a dolgok szabályos eljárása körében, a második osztály kezein. A P. H. ezen osztály részire követeli a közvélemény képviselé-

---

*) Les affaires doivent être faites par les hommes d'affaires.

sét, s azon dicsőséget, hogy magát áruba nem bocsátja. — De ki nem tudja, hogy a vélemények háta mögött e világon bizonyos mértékben mindig az érdekek állnak? mikor tehát ezen osztály emberei olly dolgokat pártolnak, mik mások kárával csupán nekik használnak, s olly irányban kezdik űzni a közügyeket, melly kirekesztőleg nekik kedvezne, erősen koczkáztatják azon szerepet, mellyet egyébiránt a közvélemény képviselése körül én ezen osztálytól megtagadni nem akarok. Épen így nem lehet kirekesztőleg követelni ezen osztály részére azon dicsőséget, hogy magát s meggyőződését áruba nem bocsátja, mert fájdalom, minden osztály közt alkalmasint egyenlő arányban van elosztva az erényhiány: de ha meg akarja nyerni e dicsőséget, úgy ne keverjen lépései közé ollyakat, miket igen könnyen haszonlesés s a másé utáni vágyásnak magyarázhatni.

Az ‚antidotum' irója azt tartja, hogy a vagyonosok terjedelmes birtokaiknak biztossága épen annyi haszonnak tekintethetik rájok nézve, mint azon napidíjak s fizetések, miket mások a megyei pénztárból nyernek. Ez bizonyosan így van, míg ezen biztosság birtokra s érdekeikre nézve tettleg fennáll, s gyakorlatilag fentartatik; de megszünik azon órától fogva, mellyben e határok túllépetnek. S én épen azon esetekről szóltam, mikor ezen rendes állapot megzavartatik, mikor p. o. azon közigazgatási gépely, mellynek

fentartását a birtokosok nyakába akarjuk róni, egyenesen ellenök irányoztatik. Nem fekszik-é p. o. némi anomalia abban, hogy vannak megyék, hol a követek napidíjait 9/10ben ollyanok fizetik, kiknek állását s érdekeit ugyanazon követek állandóan ostromolják az országgyülésen? De ha ez nem lehet is máskép, ha illy anomalia szükségkép következik is megyei szerkezetünk sajátságiból; megvan-é azon fenemlített biztosság, megérdemli-é a birtokosok részéről a folytonos áldozatokat, ott, hol az ezeknek eredményiben részesülő 2-dik osztály állandó, s nyiltan bevallott antipathiát hordoz keblében a fizetők ellen? s a közügyeket e szellemben kezdi kezelni? Exempla sunt odiosa.

Szava van, igenis, — nemcsak a P. H. de az én vélekedésem, s úgy hiszem minden józan ember nézete szerint is, — az értelmességnek, habár nem kastélyból jő is; de a mint nem ismételhetem eléggé, nehogy polgártársim a dolog felől tévedésbe jőjenek, nem ez az, miről itt szó van. Nincs itt kérdés az aristocratiának, — ezt mint egészet tekintve — állásárul a nép irányában, mert nem a nép az, mellynek én az engedmények dolgában hibás politikát hánytam szemére. A mik engedmények részére történtek, utoljára is a birtokosok által és zsebeiből történtek, s a mi ezentúl történendik, hasonlókép így fog történni; — a legmesszibb terjedő engedményi indítványok is ezen oldalról jöttek a legujabb időkben. Nincs tehát jogosítva a kiváltságos osztályok bármelly árnyéklata is, az összes aristocratia irányá-

ban, mint a nép érdekeinek sajátságos képviselője, akár vádló, akár fenyegető hangon fellépni. Épen úgy nincs szó ama kisebb erény megszüntetéséről a nemességben, melly Montesquieu szerint abban áll, hogy annak tagjai magokat egymás közt egyenlőkké tegyék. Még kevésbbé van szó arról, kirekesztőleg a nagy birtokosok részéről követelni akár a megyei dolgok rendes igazgatását, akár pedig haladási állapotainkban a megindító és mozgató szerepet. Mindezekről senki sem álmodott; a mi általam mondatott, sokkal mindennapibb volt, s abban összpontosúlt: hogy mikor a haladási eszmék egy nagy része engedményi kérdések körül forog s ezen engedmények legtetemesb része a birtokosok által történendő fizetésekben áll, akkor mindent el kell követni, nehogy a birtokosok nyugtalaníttassanak, s következőleg nem kell illy indítványokat a birtokosok elleni kitörésekkel, s olly irányok kitüntetésével párosítni, mellyekből a birtokosak világosan átlátják, hogy nem igazság, haladás vagy előmenetel, hanem az ő végromlásuk van czélba véve; különben igen természetes, ha felriadnak, s olly módokhoz nyúlnak, mellyek által minden engedményi indítványt megbuktathatni. Nem az egyes osztályzatok joga, bármelly indítványokat tenni, vala tehát kétségbehozva, de kiemelve, mi légyen a józan politika, hogy ezen iditványok sikere biztosíttassék, s megemlítve a balfogások, miket illy indítványok tételében kerülni kell. Lehetetlen, hogy a középrendű nemesség, józan megfontolás után, ezeknek igazságát át ne lássa. —

Könnyü volna igen hosszasnak lenni e tárgy körül, s a legrészletesebben, a megyei élet minden szövevényes elágazásain keresztül, bebizonyítani ezen állítások alaposságát; de én nem szeretek turkálni a piszokban, s engem bizonyos benső békétlenség ösztönöz: véget vetni olly vitatásnak, mellyben némi odiositás fekszik; mivel igen könnyen a mások jogai megszorítására, uj osztályzatok felállítására magyaráztathatnának olly kifejtések, mellyek benső meggyőződésem szerint a haladási eszmék érdekének teljesen megfelelnek. Máskorra tartom fen magamnak nézeteim előadását, a franczia és angol példázatok, s azoknak e hazárai alkalmazása iránt is: jelenleg pedig e szóvitát befejezem. Elég van mondva egy s más részről arra, hogy a közönség magának független véleményt képezhessen a kérdés felől; a sajtó hivatása ennek eszközlésén tovább nem megy. Kik engem érteni akartak, bizonyosan megértettek. — S bár ne igazolják félelmemet az események! s bár ne valósuljon azon sejtemény, hogy a bús következésekben mindig gazdag balfogások szomorú gyümölcsei már-már érni kezdenek! — Nem kellett volna feledni, hogy Magyarországban még igen számosak azok, kiknek minden legkisebb hiba, mellyet a javítások baráti elkövetnek, örvendetes ürügy s alkalom a jót is eltaszítani magoktól, s azt mások előtt gyűlöletbe s gyanúba hozni: meg kellett volna emlékezni, hogy van egy osztály, melly utóbb is, bárki mit beszéljen annak ösztönszerű jogékonyságáról, annak kezében lészen, ki

azt legjobban tudja fizetni. — Man hätte den Teufel nicht citiren sollen. Látni kellett volna, hogy Magyarországban jelenleg még csak a mivelt osztályok egyesítése által valósíthatni a haladás eszméit, és igy nem kellett volna ezeknek egyikére jó formán rá riasztani. A balfogások, éretlen felszámítások, a benső anthipathiák sugallásira hallgató rögtönzés keserűn kezdik magokat megboszulni. De őrködik felettünk a gondviselés, viraszt a nemzet értelmességének csillaga, vannak férfiaink, kiknek tiszta szándékit méltányolja a kormány: kikre az egész nemzet, a nemes, és nemnemes, a gazdag úgy mint a szegény, bizalommal pillant, — nem fogják ők sülyedni engedni az ügyet, mellyet az okosság megindított, s a kábák megferdítettek. S le fog ismét csilapodni a pillanat ingerültsége, s előmeneteleinek ügye visszavitetni azon biztos kerékvágásba, mellyből azt egyesek ügyetlensége — mert szívesen elhiszem, hogy nem volt rosz akarat, — vigyázatlanul kiemelte.
